

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

Katolická teologická fakulta

Katedra pastorálních oborů a právních věd

Pastorální teologie

Michal Hrdlička

PLÁN REFORMY FARNOSTÍ V KRÁLOVÉHRADECKÉ DIECÉZI

Diplomová práce

Vedoucí práce: Doc. Ing. Mgr. Aleš Opatrný ThD.

PRAHA 2008

Poděkování

Děkuji Mons. Aleši Opatrnému za vedení práce a duchovním a pracovníkům diecézní kurie královéhradecké diecéze za vstřícný přístup.

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracoval samostatně a v seznamu literatury a pramenů uvedl veškeré informační zdroje, které jsem použil.

V Praze dne .....

.....

Obsah

Úvod.....	5
1 Co je farnost.....	7
1.1 Církev.....	7
1.2 Farnost.....	11
1.3 Farnost a sekulární pohled.....	15
1.4 Shrnutí.....	20
2 Situace farností v královéhradecké diecézi.....	21
2.1 Diecéze Hradec Králové.....	21
2.1.1 Struktura.....	21
2.1.2 Historické hledisko.....	23
2.1.3 Geografické a společenské hledisko.....	27
2.1.4 Náboženské hledisko.....	29
2.2 Situace farností na příkladu vikariátu Jičín.....	33
2.3 Podpora života farností ze strany biskupství.....	35
3 Příprava reformy farního systému	39
3.1 Důvody pro změnu.....	39
3.2 Výzvy, šance, nebezpečí	43
3.3 Plán a příprava záměru.....	45
3.4 Směrnice pro slučování farností.....	49
4 Samotný proces reformy.....	54
4.1 První vlna slučování.....	54
4.2 Další postup	57
4.3 Průběh na příkladu vikariátu Jičín.....	59
4.4 Chronologický přehled a výhled do budoucna.....	62
5 Diskuse.....	65

5.1 Situace v mezidiecézním srovnání.....	65
5.1.1 Plzeňská diecéze.....	65
5.1.2 Arcidiecéze pražská.....	67
5.1.3 Srovnání.....	69
5.2 Zkušenosti, komentáře, pohledy	72
Závěr.....	76
Přehled použitých zkratk.....	79
Použité prameny a literatura.....	80
Tištěné prameny.....	80
Prameny dostupné na internetu.....	82
Rozhovory.....	84
Literatura.....	85
Resumé.....	87
English annotation.....	88

Úvod

Církev je volána k tomu, aby neustále zkoumala znamení doby a vykládala je ve světle evangelia. Je na ní, aby rozuměla světu, ve kterém žije,¹ a dovedla vhodně uzpůsobit své výrazové prostředky a formy pro spásu lidstva. Církev totiž nemá svůj konečný cíl již zde na zemi, může ho dosáhnout teprve na konci časů. Zároveň je ale viditelná církev svázána do časných struktur – lidských a tedy omezených prostředků, forem, symbolů, vyjádření. A právě tyto lidské prostředky a formy v čase nabývají a ztrácejí na hodnotě a dochází k jejich překonání.

Farnost a teritoriální pastorační nabyly významu po tridentském koncilu, své výsadní postavení v českých zemích však farnost získala osvícenskými reformami císaře Josefa II. Byl potlačen význam klášterů a naopak vyzdvižena role farních kostelů. Ty byly nově zřizovány s hlediskem užitečnosti a plnění náboženské povinnosti obyvatelstva tak, aby byly ve farním obvodu dostupné pokud možno do hodiny pěší chůze. Vznikla tak hustá síť malých vesnických farností. Společenský vývoj na konci 19. a zvláště ve 20. století však směřoval k překonání daného stavu – industrializace, urbanizace, nárůst mobility, sekularizace. Také historické události, především odsun německého obyvatelstva z pohraničí a následných čtyřicet let komunistické diktatury přinesly změnu ve významu farnosti. Na prahu jedenadvacátého století se zdál být stávající farní systém nevyhovující, nefunkční a překonaný.

Místní církve v České republice si uvědomují nedostatky v pastorační péči i v nevyhovujících formách a strukturách. Tři z diecézí se proto rozhodly změnit stávající farní systém, aby více odpovídal době i jejím výzvám. Královéhradecká diecéze je jednou z nich.

Protože jsem mohl být jedním z přímých, byť nevýznamných, účastníků procesu, rozhodl jsem se diplomovou prací přiblížit plán reformy farností v královéhradecké diecézi a první zkušenosti. Protože sběr podkladů a vypracování práce mi zároveň trvalo delší dobu, mohl jsem v práci zachytit několik let procesu, jeho vývoj, aktuální stav i výhled. To je zároveň důvodem, proč se v práci nevěnuji převážně plánu reformy, ale velký prostor je věnovaný i samotnému průběhu.

---

1 Srov. DRUHÝ Vatikánský koncil: Pastorační konstituce o církvi v dnešním světě *Gaudium et spes*, 4 in Dokumenty II. Vatikánského koncilu, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství 2002

První část diplomové práce uvádí do problematiky farnosti z eklesiologického pohledu, který doplňuje pohledem sekulárním. Druhá kapitola přibližuje královéhradeckou diecézi a situaci zdejších farností, a to na základě historických, geografických, společenských a náboženských charakteristik. Přiblížen je také vikariát Jičín, který jsem vybral pro přiblížení konkrétních kroků reformy.

Třetí kapitola práce je věnována přípravě reformy, hledání možných důvodů které stojí na počátku plánování a možným výzvám i nebezpečím, které mohou být s procesem spojeny. Prostor je také věnován popisu základního dokumentu, podle kterého bylo prováděno slučování farností. Čtvrtá kapitola popisuje samotný průběh slučování farností a dalších podpůrných a navazujících kroků. Závěrečná část práce je pak hledáním odpovědí na některé závažnější otázky, které s procesem souvisí. V tomto tématickém diskursu je využito srovnání s dvěma českými diecézemi, kde také reforma farností probíhá.

1 Co je farnost

Farnost – základní pastorační jednotka, sociologická jednotka, církevní právnická osoba, ekonomický subjekt... To jsou pohledy, kterými se můžeme dívat na farnost. Z pohledu pastorální teologie je farnost součástí univerzální církve, a až poté také světskou institucí a společenstvím prozkoumatelným exaktními vědami. Proto nejprve krátce uvedu sebezpojetí církve, jak vnímá sama sebe v celistvosti. Z toho pak vyjdu pro eklesiologické pojetí farnosti a doplním ho pohledem sociologickým a právním.

1.1 Církev

Katechismus katolické církve charakterizuje církev nejprve dle pojmenování jako shromáždění před Bohem (z etymologie biblického pojmenování ekklésia – svolání, shromáždění), jako dědice smlouvy Izraele s Hospodinem. Bůh v církvi shromažďuje svůj lid, ty, kteří mu patří (řecké kyriaké, kterým je také církev označena, znamená „ta, která patří Pánu“).² Tento jazykový význam poukazuje na podstatu církve, na to, co ona sama nazývá Božím lidem.

Obraz církve jako Božího lidu rozvinul a zdůraznil II. vatikánský koncil, především ve věroučné konstituci *Lumen gentium*. Tento lid je společenstvím nové smlouvy³, jako svou hlavu má Krista⁴, který tento lid shromažďuje a povolává. Církev tedy není pouhým lidským shromážděním, společenstvím z lidské vůle. Tento Boží lid má podíl na Kristově kněžství⁵, a účast na Kristově prorockém poslání jednak svědectvím vlastního života⁶ a jednak hlásáním evangelia⁷. Boží lid je také dle *Lumen gentium* lidem všeobecným, složeným z obyvatel všech národů země, kde srůstá v jednotu z mnoha částí a v této jednotě se jeho jednotlivé části vzájemně obohacují.⁸ Bůh tedy nepatří žádnému národu a Boží lid jen v jednom národě, na jednom místě plně nevyjadřuje univerzalitu církve.

---

2 Srov. Katechismus Katolické církve, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství 2001, 751

3 Srov. DRUHÝ Vatikánský koncil: Věřoučná konstituce o církvi *Lumen gentium*, tamtéž, 9

4 Odkaz na další obraz církve jako Tělo Kristovo (viz 1 Kor 10,17; 1 Kor 12,13-27; Řím 12,5; LG 7 aj.)

5 Srov. LG 10-11

6 Srov. LG 12

7 Srov. LG, 17

8 Srov. LG, 13

Církev je tedy především společenstvím lidí, kteří jsou ve vzájemném vztahu a které spojuje jeden Pán, jedna víra, jeden křest, jedno povolání a poslání. Toto společenství je připodobňováno k tělu, které má také mnoho údů, ale jen jednu hlavu – Krista a je oživováno jedním Duchem a obdařeno dary od Boha, které jsou potřebné k různým službám pro celek.⁹ Právě obraz církve jako těla Kristova nám umožňuje uvědomit si závislost a propojenost členů církve mezi sebou navzájem a mezi službami, kterými byli obdarováni nebo do kterých byli ustanoveni. Každý z lidí tak má v církvi svou jedinečnou hodnotu a nezastupitelné místo¹⁰. Církev založená Kristem však není pouze lidským společenstvím. „Je to společnost vybavená hierarchickými orgány i Kristovo tajemné tělo, viditelné shromáždění i duchovní společenství, pozemská církev i církev obdařená nebeskými dary.“¹¹ V této církvi je neustále přítomen Kristus. Kristova trvalá přítomnost v církvi umožňuje nespoléhat se jen na lidské služby, jen na vlastní síly. Tam, kde se toto v církevních společenstvích děje, jako by byl Kristus jen symbolem a ne živým a tvořícím prvkem.

Kristova církev je společenstvím nejen pozemského rázu, ale také společenstvím eschatologickým, lidem putujícím do věčného domova k Otci, mající svůj předobraz v církvi nebeské.¹² „Dokud však nenastane nové nebe a nová země, v nichž bude sídlit spravedlnost, putující církev ve svých svátostech a institucích, jež patří tomuto věku, má podobu tohoto pomíjejícího světa.“¹³

Církev je organismem s hierarchickou strukturou a tato struktura má být obrazem apoštolského poslání i základem jednoty víry a společenství.¹⁴ Hierarchie církve není samoúčelná, je vyjádřením „svatého původu“, zprostředkováním základu, který není z člověka, širokým vrstvám¹⁵, umožňuje kontinuitu i jasné rozdělení služeb pro církevní společenství. Biskupové – nástupci apoštolů, jsou především pastýři společenství, které jim

9 Srov. LG 7, Řím 12,5

10 Srov. LG 7; 2. vatikánský koncil: Dekret o apoštolátu laiků *Apostolicam actuositatem*, tamtéž, 2;

2. vatikánský koncil: Pastorální konstituce o církvi v dnešním světě *Gaudium et spes*, tamtéž, 21

11 LG 8

12 Srov. LG 49-50

13 LG 48

14 Srov. LG 18

15 Srov. SEEWALD Peter, RATZINGER Joseph: Benedikt XVI. Křesťanství na přelomu tisíciletí, Praha: Portál, 2005, 133-134

bylo svěřeno¹⁶, jsou zvěstovatelé víry, „Kristovou autoritou obdařeni učitelé“¹⁷. Biskupové jsou na základě svého svěcení spojeni v biskupský sbor. V jeho čele stojí římský biskup, nástupce apoštola Petra, jemuž tak přísluší plná a bezprostřední moc v církvi.¹⁸ Kněží, spolupracovníci biskupů, „jsou posvěceni, aby hlásali evangelium, aby se stali pastýři věřících a konali bohoslužby jako praví kněží Nového zákona.“¹⁹ V jednotě se svým biskupem se snaží o budování církve a církevních obcí a o jejich správu. Podílejí se tak na službě diecézi i celé univerzální církvi. Jáhnové jsou svěcením povoláni pro službu liturgickou, kazatelskou a charitativní, opět ve spojení s biskupem a také kněžským sborem.²⁰ Věřící laici jsou povoláni především k časným věcem, k posvěcování světa ve své rodině, práci, v obci příkladem svého života, vírou, nadějí a láskou.²¹ Hierarchie církve však neruší rovnost v Kristu pokřtěných před Bohem. „Všichni členové mají společnou důstojnost, která vzniká z nového zrození v Kristu; společná je milost synovství, společné je povolání ke svatosti, jedna spása, jedna naděje a nedělitelná láska.“²²

Poslání společenství Božího lidu se realizuje v účasti na Kristově kněžském, prorockém a královském postavení. Církevní společenství je uskutečňuje v dynamickém, stále znovu se opakujícím procesu. Toto poslání začíná shromažďováním božího lidu, pokračuje posvěcováním shromážděných Božím slovem a znamením (svátostmi). Třetí fází je rozeslání božího lidu „do světa“, aby podávali o své víře svědectví a byli na blízku potřebným. Proto na sebe církve vztahuje slova apoštola Pavla „Běda mi (...) nebudu-li hlásat evangelium! (1 Kor 9,16) a nepřetržitě vysílá hlasatele evangelia.“²³ Po II. vatikánském koncilu se postupně prosadilo vnímání tohoto poslání ve čtyřech oblastech života církve – martyria, leiturgia, diakonia, koinonia. Martyria – svědectví, je hlásáním Kristovy radostné zvěsti a zároveň následováním Krista, neboť církve předává pravdu o spáse nejen slovem, ale neoddělitelně i svým životem. V liturgii, zpřítomňování

---

16 Srov. LG 22

17 LG 25

18 Srov. Kán. 331-334, 336 CIC in Kodex kanonického práva, Praha: Zvon, 1994; LG 22

19 LG 25

20 Srov. LG 29

21 Srov. LG 31

22 LG 32

23 LG 17

velikonočního tajemství a zároveň oslavě Boha, „se koná dílo našeho vykoupení“²⁴. V diakonii, službě lásky potřebným, podává církev svědectví o Boží dobrotě; je to služba, která patří k činnosti církve stejně jako vysluhování svátostí a hlásání evangelia.²⁵ To vše církev nekoná individuálně ale ve společenství (koinonia), spojovaném jedním Duchem.

Poslání společenství církve je také analogicky vyjádřeno v trojím kérygma, leiturgia, diakonia: „Niterná povaha církve se vyjadřuje v trojím úkolu: zvěstování Božího slova (kérygma – martyria), slavení svátostí (leiturgia), služba lásky – caritas (diakonia). Jedná se o úkoly, které se vzájemně podmiňují a které od sebe nelze oddělovat.“²⁶

Společenství církve můžeme vnímat na úrovni univerzální nebo na úrovni místní. Vztah mezi církví univerzální a mezi místními církvemi není takový, že by se univerzální církev dělila na místní, ale naopak jediná katolická církev je tvořena místními církvemi a v nich žije. Není však jejich prostým shromážděním. Tuto skutečnost dobře vyjadřuje kánon 368 církevního práva²⁷ nebo Jan Pavel II. v *Christifideles laici*: „Partikulární (dílčí) církev nevzniká fragmentací univerzální církve a univerzální církev není pouhým součtem partikulárních církví; jsou spolu naopak spojeny živým, podstatným a trvalým poutem, neboť univerzální církev existuje v partikulárních církvích a v nich se projevuje.“²⁸ Jednotlivé místní církve žijí ve vzájemném vztahu mezi sebou a zároveň s římskou církví, čímž se projevuje jejich katolicita.²⁹

Pro teologii II. vatikánského koncilu je typický velký důraz na místní církve, především na personálním principu, kdy je místní církev definována jako společenství soustředěné kolem svého biskupa.³⁰ Diecéze, hlavní představitel místní církve, je dle církevního práva „část božího lidu, která je svěřena do pastýřské služby biskupovi v součinnosti s kněžstvem tak, že, spojená se svým pastýřem a jím skrze evangelium a eucharistii v Duchu svatém

---

24 DRUHÝ VATIKÁNSKÝ KONCIL: Konstituce o posvátné liturgii *Sacrosanctum concilium*, tamtéž, 2

25 Srov. BENEDIKT XVI: Encyklika *Deus caritas est*, Praha: Paulínky 2006, 22

26 *Deus caritas est*, 25a

27 „Místními církvemi, v nichž a z nichž je jedna a jediná katolická církev, jsou především diecéze ...“ Káň 368 CIC, tamtéž

28 JAN PAVEL II: Posynodní apoštolský list *Christifideles laici*, Praha: Zvon 1990, 25

29 Srov. KKC 834

30 Srov. SC 41, LG 23, DRUHÝ VATIKÁNSKÝ KONCIL: Dekret o pastýřské službě biskupů v církvi *Christus Dominus*, tamtéž, 22

shromážděna, ustavuje místní církev...³¹ Na místní církev můžeme vztáhnout všechny hlavní charakteristiky církve univerzální – je to společenství božího lidu, společenství spojované Duchem svatým a společenství eucharistické, které má stejné poslání (kérygma – leiturgia - diakonia). Toto společenství, definované nejčastěji na územním principu, má jednu důležitou charakteristiku. V něm se odehrává vrůstání křesťanského poselství do místní kultury a tímto vrůstáním zpětně dochází k růstu katolicity a rozmanitosti církve univerzální a k proměně a obohacení dané kultury.³²

1.2 Farnost

V dogmatické a systematické teologii není dán velký prostor pro speciální teologii farnosti. „Teologie nám chce spíše sdělit, že církev je znamením spásy, že hlásání evangelia je směrodatné pro křesťanskou obec, že církev není lidským vynálezem a vnitrosvětskou institucí a že v nauce o církvi je zapotřebí se vyhnout jakékoliv formě ideologizace.“³³ Pro eklesiologická východiska farnosti tedy využijí nejprve definici církevního práva.

„Farnost je určité, natrvalo zřízené společenství křesťanů v místní církvi, svěřené pod vedením diecézního biskupa do pastorační péče faráři, jako jejímu vlastnímu pastýři,“³⁴ říká o farnosti kanonické právo a Katechismus katolické církve pokračuje: „Je to místo, kam mohou být svoláni všichni věřící, aby slavili nedělní eucharistickou oběť. Farnost uvádí křesťanský lid do správných projevů liturgického života; shromažďuje jej při liturgickém slavení, učí Kristově nauce, uvádí v život lásku Pána v dobrých a bratrských skutečích.“³⁵

Farnost je tedy společenstvím věřících, částí božího lidu v rámci místní církve. Teologie II. vatikánského koncilu představující církev jako boží lid se projevuje i v definici farnosti. Primární je *communio* věřících mezi sebou a zároveň se svým pastýřem a skrze něj se

---

31 CIC Kán. 369

32 Srov. VRÁNA Karel: Křesťanství a kultura, Svitavy: Trinitas, 2004

33 DOLISTA Josef: Pokus o teologii farnosti – vybraná témata, in HOJDA Jan (ed.): Farnost na přelomu století. Teologická reflexe, Svitavy: Trinitas, 2000, 49

34 CIC, kán. 515 § 1

35 KKC 2179

svým biskupem, neboť farnost představuje „konkrétní formu místní realizace církve“.³⁶ Tak jako v univerzální církvi i zde je podstatné Boží působení, protože Bůh „uvádí církve do veškeré pravdy (srov. Jan 16,13), sjednocuje ji ve společenství a ve službě, vybavuje ji a řídí různými hierarchickými a charismatickými dary a zdobí ji svými plody (srov. Ef 4,11-12; 1 Kor 12,4; Gal 5,22)³⁷, a adekvátní lidská odpověď na toto působení.³⁸

Společenství, které farnost utváří, však musí být chápáno s přihlédnutím k situaci, ve které vzniká, do jakého rámce je zasazeno. Pokušení vnímat toto společenství jen na sociologickém principu se rozráží o formální a institucionální charakteristiky farnosti. Farnost není klasickým spolkem - zatímco spolky a společenství sdružují ty, kteří se neformálně identifikují se společným cílem, jde zde o formálně ustanovené společenství na územním principu. Zatímco autorita ve společenství vzniká spontánně, autorita ve farnosti je jmenována a poslána biskupem a u velkých farností jsou počtem farníků překročeny meze schopností navázat se všemi osobní vazbu, kontakt.³⁹ Farnost sice zahrnuje lidi jedné víry, ale cesty k jejímu uchopení a vyjádření jsou tak rozličné, stejně jako výchozí pozice jednotlivých věřících, že se členové tohoto společenství mohou celý život úspěšně míjet. Tuto situaci částečně řeší institut osobní farnosti⁴⁰ (studentská farnost, na národnostním principu aj.), případně samostatná duchovní správa církevních hnutí (Fokoláre, Koinónia, Chemin Neuf aj.). Je však vhodné zmínit, že farnost není jedinou formou realizace církve (J. Dolista jmenuje např. řeholní personální společenství, základní společenství⁴¹) a pastorační a misijní pole církve se mnohdy nachází mimo působnost farnosti.⁴²

Farnost je zároveň součástí místní církve. „Ve své diecézi nemůže biskup vždy a všude stát osobně v čele všeho svého lidu, proto si ho musí nutně rozdělit do jednotlivých obcí. Mezi nimi mají přední místo farnosti, zřízené v jednotlivých místech pod vedením duchovního správce, zastupujícího biskupa.“⁴³ Farnost je úzce spojena se svým biskupem,

36 ChfL, 26

37 LG 4

38 Srov. OPATRŇY Aleš.: Pastorační v postmoderní společnosti, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2001, 51

39 Ideálním je v takovém případě model farnosti jako „společenství společenství“.

40 Viz kán. 518 CIC

41 DOLISTA: op.cit., 51

42 Srov. ChfL 26

43 SC 42

který je zodpovědný za eucharistickou oběť v místní církvi⁴⁴; předsedá společenství svého lidu⁴⁵, „zaujímá přední místo hlásání evangelia“⁴⁶ a je mu svěřena plná a trvalá péče o věřící jeho místní církve.⁴⁷ Věřící ve farnosti pak mají být vedeni k porozumění pro diecézi, k nasazení vlastních sil pro diecézní akce, ke spolupráci na hlásání Božího slova⁴⁸ a tím k účasti na pastýřské službě svého ordináře.

Farnost je společenstvím organickým, v němž farář představuje hierarchické pouto s místní církví a zastupuje místo diecézního biskupa.⁴⁹ Farář má být biskupovým pomocníkem, pastýřem svěřené farní obce, hlasatelem Božího slova, tím, kdo uvádí svěřený lid do tajemství svátostí a eucharistie. Jeho služba není jen liturgická. Pastýřská péče jemu svěřená vyžaduje osobní angažovanost při katechezi, návštěvách rodin, nemocných a chudých, při podpoře laických aktivit i poznávání jemu svěřené obce věřících.⁵⁰ Pro nedostatek kněží je však častý případ, kdy je farnost spravována *excurrendo* knězem z některé okolní farnosti⁵¹ případně je svěřena do péče v pastoračních nebo materiálních záležitostech jáhnovi nebo laikovi.⁵² Farář není ve farnosti jediným aktivním činitelem, ale spolupracuje při pastoraci, apoštolátu, správě majetku farnosti či v charitativní službě s laiky.⁵³ Činnost a apoštolát laiků ve farnosti nemá být zaměřen jen na službu pro svou farní obec, ale také a převážně směrem ven z farnosti, pro okolní svět.⁵⁴

Farnost je také institucí – církevní právníckou osobou, základní organizační jednotkou místní církve, církevním úřadem. Institucí, která spravuje církevní majetek, vede matriky,

---

44 Srov. KKC 1369, LG 26

45 Srov. LG 20

46 LG 25

47 Srov. LG 27

48 Srov. DRUHÝ VATIKÁNSKÝ KONCIL: Dekret o apoštolátu laiků *Apostolicam actuositatem*, tamtéž, 10

49 Srov. ChfL 26, SC 42

50 Srov. ChD 30

51 Srov. Kán. 526 § 1 CIC

52 Srov. Kán. 517 § 2

53 Srov. AA 6, AA 10, kán. 519, 536, 537 CIC. Jako vhodným modelem se zdá být role faráře jako moderátora farních aktivit.

54 Srov. AA 6, ChfL 23

zastupuje farní obec před společností a světským právem a církev (instituci) na nejnižší úrovni před obcí věřících. Instituci farnosti je nutné chápat spíše jako doplnění celistvého obrazu než jako omezení nebo protiklad vůči společenství. Instituce nám usnadňují život tím, že uchovávají a předávají zkušenosti a tradice předchozích generací, vystupují s formální autoritou, jsou uskutečněním pravidel a řádu.⁵⁵ Zdá se tedy, že k pochopení eklesiologické definice farnosti patří pochopení pro napětí a vzájemnou vazbu mezi společenstvím a institucí.

V historii docházelo k posílení významu té či oné složky. Proces institucionalizace farnosti byl posílen v době osvícenství, u nás pak zvláště v církevních reformách Marie Terezie a Josefa II. Velkou měrou se na profilaci farnosti jako instituce podílel komunistický režim. Do dnešní doby přetrvává vnímání farnosti více jako instituce než společenství mezi řadovými věřícími i mnoha duchovními. Konečně reforma farností v českých diecézích se týká především reformy instituce, což má pomoci k obnově farnosti - společenství.

Poslání farnosti je do určité míry totožné s posláním univerzální církve. Také farnost se má realizovat ve čtverém *martyria – leiturgia – koinonia – diakonia*. S přihlédnutím k velikosti, schopnostem a možnostem farní obce i s vědomím výše uvedeného, totiž že těžiště mnohé pastorační a misijní práce v dnešním světě leží mimo působnost farnosti (péče o specifické profesní skupiny, lidi na okraji společnosti, „velké misie“, školství, badatelská, literární a rozsáhlá kulturní činnost aj.). Ve středu života farního společenství má své místo eucharistie, neboť „v ní se nachází živý kořen, jímž je farnost vytvářena.“⁵⁶ Eucharistie a liturgie však není výchozí nebo vše zastupující činností ve farním společenství.⁵⁷ Tam, kde se živě neprojeví další prvky poslání církve (hlásání Slova, svědectví, doprovázení, účinná pomoc slabým a vyřazeným, bratrská láska, zájem a zapojení do života obce, města, případně kultury obecně), tam farnost trpí přílišnou nevyvážeností svého života, uzavírá se do sebe, chřadne. Osobně pokládám za jedno z důležitých poslání farnosti v naší společnosti vytváření prostoru, „domova“ pro malé

---

55 „Věta ' Ježíš ano, církevní instituce ne!' je tedy naprosto nesmyslná. Kdo z nás by měl přístup k osvobodivému poselství o Ježíši Kristu, kdyby nebylo mnoha institucí, které dnes dohromady nazýváme institucí církve?“ in ZULEHNER Paul M.: Církev:přístřeší duše, Praha:Portál 1997, 75-76

56 ChfL 26

57 Srov. SC 9

skupiny a společenství. Tyto skupiny nemusí být nutně ryze křesťanské⁵⁸, jejich činnost ale vychází a čerpá z křesťanské tradice. Místo v širším společenství farnosti jim umožňuje aktualizovat křesťanské poselství (základy), ze kterých tyto skupiny vycházejí, zpětně farnost obohacuje a rozvíjí oblasti jejího poslání (*martyria, diakonia*).

Aleš Opatrný uvádí několik nevhodných očekávání od poslání farnosti (udržování statu quo, duchovenský servis, předávání tradic) a proti nim klade úkoly, které bychom mohli označit za obecně lidské: službu Bohu, druhým (společnosti, slabým, odkazu předků) a sobě (tedy službu namířenou dovnitř farního společenství).⁵⁹ Pavel Ambros vidí jako základ shromažďování církve (*ecclesia*) a její vysílání (*missio*). Farní pastorece by dle něho měla vyváženě reflektovat oba aspekty (tedy nejen shromažďovat, případně se zaměřovat jen na náboženský život křesťanské komunity)⁶⁰, neboť nedostatek jednoho prvku zpětně působí na kvalitu svého protějšku.⁶¹

1.3 Farnost a sekulární pohled

Farnost nacházející se uprostřed příbytků svých synů a dcer⁶², tedy uprostřed světa, však není utvářena jen eklesiologickými principy. Jako integrální součást společnosti podléhá mnoha jejím zákonitostem a také právním normám, které vytváří daný stát, případně nadnárodní instituce.

Postavení farnosti ve společnosti není možné příliš oddělit od religiozity společnosti a vztahu dané společnosti k církvím, respektive k církvi katolické.⁶³ Ten je v mnoha ohledech u české veřejnosti ambivalentní, vyjádřený v paradoxech. Katolická církev je chápána jako „zpátečnický“ společenský prvek, instituce Jiráskova Temna, zároveň však jsou vyzdvihována období rozkvětu společnosti, hluboce provázaná s církví (vláda Karla IV., barokní umění...). Církev je v myslích mnoha lidí klerikální institucí, dělající si

58 Skautské a různé dětské oddíly, debatní kluby, hudební tělesa, kulturní spolky, mateřská centra, místní občanská sdružení...

59 OPATRŇÝ: op.cit, 57-60

60 Což je dnes mnohde, bohužel, zaběhnutou praxí.

61 AMBROS Pavel: Budoucí cesty farní pastorece. Současné katolické hledání in: Theologická revue 2 (2002) 157-159

62 Srov. ChfL 26

63 Religiozita společnosti bude přiblížena v další kapitole, proto se zde pro uvedení do souvislostí zmíním o vztahu české společnosti ke katolické církvi.

monopol na pravdu a vztah s transcendentním, v důležitých chvílích národa i života jednotlivců je ale církev žádána o mše, svátosti, přimluvy a „nosí se“ obrácení k národním světcům. Od křesťanů se očekává morální pevnost a apel na zachování lidských práv a svobod, o to více jsou však médií i veřejností sledována každá jejich lidská selhání. Míra pozitivního hodnocení role katolické církve ve společnosti se v sociologických výzkumech pohybuje kolem 30-40 % respondentů a je významně propojena s těmi, kteří vnímají pozitivně společenské změny po listopadu 1989.⁶⁴ Důvěra v církev se dlouhodobě udržuje při hranici 30 % populace.⁶⁵

Na postavení farností se projevuje jak toto rozporuplné vnímání církve, tak religiozita a otevřenost dané farní obce. V tradičně religióznějších oblastech a menších sídlech bývá stále ještě farnost vnímána jako součást obce, důležité společenství. Větší měrou se zde podílí na sociální soudržnosti a kontrole. Mravní étos, který s sebou nesou křesťanské životní zásady a který v život uvádějí místní křesťanská společenství, pozitivně ovlivňuje míru sňatků, rozvodů a kriminality; tam, kde jsou pevná farní společenství i míru vystěhování (pohybu obyvatelstva).⁶⁶ Naopak v místech s nízkou religiozitou jsou farnosti vnímány především jako instituce spravující památky a společenství uzavřená do sebe, sloužící svým vlastním členům na způsob dalších zájmových spolků. Velmi záleží na aktivitě farností směrem k okolní společnosti. Jsou místa, kde je církev a farnost vnímána pozitivně na základě své činnosti (na sídlištích, v městských ghettech, kulturní činnosti),⁶⁷ jinde však počtem slabá farní společenství tento ostrakizující dojem svým jednáním podporují. Ve velkých městech je pak od farností očekáván určitý kulturní a vzdělávací servis, působení v sociální oblasti, naplňování duchovních potřeb rychlým životním stylem vyčerpaného obyvatelstva, což je řadí mezi další neziskové organizace a instituce a náboženská hnutí. Ve velkoměstském prostředí musí farnosti čelit mnohem větší konkurenci – evangelické sbory, společenství sdružená kolem nových náboženských směrů, kulturní spolky, výchovně a sociálně angažovaná občanská sdružení, politické strany – ti všichni konkurují tradičním farním společenstvím. Je vhodné podotknout, že

---

64 Srov. PRUDKÝ Libor: Církev a sociální soudržnost v naší zemi, Praha: UK FSV CESES, 2004, 29-50

65 PRUDKÝ, op.cit. 59

66 Viz přílohy: sňatky, rozvody a pohyb obyvatelstva dle údajů ČSÚ. V celorepublikovém měřítku jsou patrné pozitivní trendy v těchto oblastech dle míry religiozity krajů a okresů. Při posuzování samotného území královéhradecké diecéze je nutné brát také v úvahu rozlohu a lidnatost daného okresu.

67 V královéhradecké diecézi např. farnost Kutná Hora, Kutná Hora – Sedlec, Broumov. (Všechny další srovnání budou uváděny na příkladech farností v královéhradecké diecézi.)

konkurenční prostředí působí na velkoměstské farnosti většinou pozitivně. Rozvíjí se v nich netradiční formy pastorační, citlivost pro sociální a občanskou angažovanost.⁶⁸

Ze sociologického pohledu je možné také nastínit genezi farních společenství a jejich charakteristiku dle velikosti sídelní jednotky. Přestože statistické výzkumy mluví v obecné rovině poměrně jasně o tom, že v obcích do dvou tisíc obyvatel se téměř polovina občanů hlásí k nějaké církvi nebo náboženské společnosti⁶⁹, ze zkušenosti i statistických podkladů katolické církve můžeme farnosti v malých sídlech rozdělit do dvou kategorií. Ve venkovských oblastech s vysokou religiozitou se farní společenství kryje s význačnou částí obyvatelstva dané obce⁷⁰, pro jeho členy je tak přirozená občanská angažovanost, širší spektrum činností i tradiční svátostná pastorační. Do tohoto typu společenství se člověk rodí a vyrůstá v něm, konverze jsou méně častým jevem než odchody ze společenství (v důsledku vystěhování nebo odpadu od víry). Farnosti zde mají poměrně vyrovnané zastoupení všech generací. Naproti tomu venkovské farnosti v místech s nízkou religiozitou jsou tvořeny často malou skupinou lidí, a to převážně důchodového věku.⁷¹ Zdejší farní společenství se scházejí zvláště u příležitosti bohoslužeb, a protože je jejich aktivita malá, takřka chybí konverze, počty křtů dětí jsou velmi nízké, mimo eucharistii se neudělují svátosti, chybí tmelící prvky společenství. Přidáme-li k tomu trend vyliďňování venkova a stárnutí zdejšího obyvatelstva, lze mnohdy mluvit o společenství na hraně zániku.⁷²

Nejtypičtějšími zástupci farností jsou v královéhradecké diecézi farnosti v malých a středně velkých městských sídlech. Farní společenství jsou charakteristická zastoupením všech věkových skupin. Rovnoměrnost jejich zastoupení se odvíjí od míry religiozity oblasti.⁷³ Farní společenství je většinou tvořeno několika menšími společenstvími (vytvářenými na základě věku, spirituality, sociální nebo kulturní angažovanosti). Jádrem

---

68 Takovým příkladem je např. farnost Pardubice.

69 Viz přílohy: Náboženské skupiny obyvatelstva – velikostní skupiny obcí

70 Např. farnost Dolní Dobrouč, Horní Jelení, Nekoř

71 Většina venkovských farností na území Sudetské soustavy a v úrodných oblastech Polabí (takřka „mrtvé“ jsou např. farnosti Chvaleč, Dubenec u Dvora Králové n.L., Hořiněves, Lužec n. Cidlinou, Sány...)

72 Právě takové farnosti, spravované dnes až na výjimky *excurrento*, jsou jednoznačnými adepty na sloučení s živější okolní farností / větší sídelní jednotkou.

73 V méně religiozních oblastech výrazněji převládají občané staršího věku (např. farnosti Vrchlabí, Hostinné, Police nad Metují, Chlumecko n. Cidlinou, Opatovice n. Labem)

farního společenství je většinou stabilní, udržované rodinami s tradiční katolickou výchovou; zároveň však zde jsou pravidelné konverze v mladém a dospělém věku a fluktuace deklarativních věřících podle momentálních duchovních potřeb. Farnosti ve velkých městech⁷⁴ jsou specifické více farními obvody na území městského sídla⁷⁵, mnoha kostely, spiritualitami a druhy farních aktivit, takže jsou představiteli mnoha menších společenství. Tato nabídka zapříčiňuje vznik ne nevýznamné specifické skupiny městských křesťanů, kteří se sdružují nikoliv na základě územní příslušnosti, ale na základě oslovující spirituality, osobnosti, zájmu, momentální duchovní potřeby, a to u mnohých z nich nikoliv pravidelně ale nahodile. Tento velký pohyb uvnitř zastřešujících farních společenství je charakteristický pravidelným vznikem (na která jsou navázány konverze) a zánikem (mnohdy spouštějícím mechanismem k ochabnutí víry) jednotlivých skupin a náročnějším vyvážením farního společenství u „stabilních městských katolíků“ (neboť chybí přirozené sousedské setkávání, společné tmelící zážitky). Zvláště na sídlištích a na okrajích měst převládá mladá a střední generace nad starší.

Z hlediska sekulárního práva je postavení církví v současnosti definováno Listinou základních lidských práv a svobod, která je součástí ústavy ČR, a zákonem č. 3/2002 Sb. O svobodě náboženského vyznání a postavení církví a náboženských společností⁷⁶. Katolická církev není na území České republiky pouze jedinou právnickou osobou, ale také souborem právnických osob dle § 6 odst. 1 příslušného zákona a mezi tyto samostatné právnické osoby patří i farnosti. Jejich zřizovatelem je nadřízená církevní právnická osoba – místně příslušné biskupství. Samotné farnosti však mají právní subjektivitu – mají tedy pravomoci k právním úkonům, právo nabývat a pozbývat majetek, právo obchodovat,

---

74 Hradec Králové, Pardubice, Trutnov

75 Zajímavou výjimkou jsou Pardubice, kdy takřka celé stotisícové město je zahrnuto pouze v jednom farním obvodu.

76 Samotný zákon je částečně kontroverzním dílem ministerstva kultury za Pavla Dostála. Ústavní soud zrušil na základě podnětu 21 senátorů paragrafy týkající se nemožnosti zřizování církevních právnických osob za účelem jiným než vyznávání víry a organizaci náboženského společenství (zvláště charit, diakonií a církevních školských zařízení) a dále paragrafy upravující vznik (a zánik) církevní právnické osoby nikoliv rozhodnutím církve, ale teprve registrací (výmazem) na Ministerstvu kultury (MK). Celý přehled sporů mezi MK a církvemi z pohledu ministerstva lze nalézt na webových stránkách www.mkcr.cz. Na podzim r. 2005 přijatá novela navrácí do zákona již jednou Ústavním soudem zrušené paragrafy týkající se zřizování církevních právnických osob, novela byla opět napadena stížností u Ústavního soudu. V roce 2007 byla tato stížnost pozměněným senátem Ústavního soudu odmítnuta (viz <http://nalus.usoud.cz:80/Search/ResultDetail.aspx?id=56861&pos=17&cnt=91&typ=result>)

zřizovat obchodní i neziskové organizace, povinnost platit daně, vést účetnictví, podřizovat se zákonům a zákonným normám ČR a to sami o sobě. Zde je tak v rozporu civilní a církevní právo, neboť podle CIC mohou farnosti pozbývat majetku jen se souhlasem ordináře. Souhlas biskupa je také nutný pro zřizování dalších právnických osob, převody majetku, uzavírání nájemních smluv a další majetkové pohyby dle vnitřních směrnic příslušné partikulární církve⁷⁷.

Z pohledu ekonomického jsou farnosti hospodářským subjektem, který nebyl zřízen za účelem podnikání⁷⁸. Tato skutečnost přináší farnostem určité výhody v hospodaření s majetkem – některé jejich příjmy nejsou předmětem daně, jiné jsou od daně osvobozeny, nemusí danit celý hospodářský zisk. Zároveň však nakládání s majetkem dle zákonných pravidel klade na farnosti velké administrativní nároky: vedení účetnictví včetně všech pomocných knih, archivace dokladů, písemností, daňová přiznání, inventarizace majetku, tvorba vnitřních předpisů, řízení při prodeji nebo převodu nemovitostí. Další velký díl administrativní zátěže souvisí s památkovou ochranou většiny historických budov (případně jejich inventáře) a se získáváním grantových nebo dotačních titulů na jejich záchranu.

Hospodářské zabezpečení farností je nutné vnímat v souvislosti s financováním katolické církve jako celku. To je v současné době vícezdrojové a podílí se na něm stát dle zákona č. 218/1949 o hospodářském zabezpečení církví a náboženských společností. Stát tímto zákonem převedl církve pod svou kontrolu a současně s konfiskací církevního majetku se zavázal plně hradit náboženský život církví a údržbu církevních nemovitostí. V současné době stát hradí platy a pojistné duchovních a církevní administrativy, náklady na provoz ústředí církví a údržbu církevního majetku. Kněží a pastorační asistenti působící ve farnostech tedy jsou financováni státem prostřednictvím místně příslušného biskupství.

V souvislosti s nárůstem počtu tabulkových duchovních, zvláště pastoračních asistentů, a úsporami ve státním rozpočtu však státní příspěvky na platy nedosahují zákonné výše; ministerstvo kultury dále v rozporu s výkladem zákona nehradí údržbu církevních nemovitostí, ale jen přispívá na jejich opravu, z větší části formou dotací a grantových programů.

Příjmy samotných farností jsou sbírky a dary věřících, příspěvky za církevní úkony a činnosti, dotace, granty a příspěvky od ústředních i samosprávných orgánů státu, dotace

⁷⁷ Srov. Kán. 1276 §2, Kán. 1291, Kán 1297 CIC

⁷⁸ § 18 odst. 3 zákona č. 586/1992 Sb. O daních z příjmu, § 2 odst. 1 obchodního zákoníku č. 513/1991 Sb.

a granty od nadací a nadačních fondů, případně od zahraničních církevních organizací a výtěžky z majetku a hospodářské činnosti. Běžnými výdaji jsou bohoslužebné a režijní výdaje, nákupy majetku, příspěvky diecézi (např. kontribuce, odeslané diecézní sbírky) a zejména opravy nemovitostí⁷⁹. Vlivem dosud nerealizovaných restitucí církevního majetku i stavu dosud navracených nemovitostí je tak hospodaření katolické církve i jednotlivých farností závislé na státu⁸⁰.

1.4 Shrnutí

Farnost je natrvalo zřízeným společenstvím křesťanů v místní církvi a toto společenství je z rozhodnutí diecézního biskupa svěřeno do péče faráři nebo administrátorovi, jako místnímu pastýři. Definovat farnost je tedy možné jen v kontextu a s ohledem na církev místní, neboť její je bezprostřední podřízenou součástí, a univerzální. Je malou částí společenství Božího lidu, které shromažďuje a povolává sám Kristus, má účast na Jeho kněžství a shromažďuje se kolem svátostného stolu eucharistie. Společenství farnosti má totéž poslání jako univerzální církve, podstata její existence je zakotvena ve čtverém *martyria – leiturgia – diakonia – koinonia*. Jako součást společenství církve má rozměr nejen pozemský, ale také podíl na eschatologickém rázu mystického těla Kristova.

Farnost je zároveň organickým společenstvím i zprostředkovávající institucí. Projevují se v ní jednotlivé vazby, očekávání i rozpory mezi generacemi, společenstvími k ní náležejícími i mezi jednotlivci. Patří k ní naplňování potřeb jejich členů, starost o majetek, vlastní existenci i svět kolem. Jako subjekt nacházející se uprostřed světa podléhá jeho zákonitostem, což na farnost jako společenství i instituci klade nároky na vhodné přizpůsobení se společenským trendům, pohybům i aktualizaci způsobů a forem předávání radostné zvěsti. Světská stránka farnosti také obdařuje tuto církevní jednotku pravomocemi i povinnostmi, které – zdá se – dnes mnohé farnosti tíží a omezují.

---

79 Příjmy z dotací, grantů a příspěvků tvoří dlouhodobě asi polovinu příjmů farností v královéhradecké diecézi, výdaje na opravu památek a dalších nemovitostí dlouhodobě cca 60 % nákladů (viz přílohy).

80 K procesu navracení církevního majetku, vlekoucímu se od r. 1991, viz např. TICHÝ R.: Církev bojující in: *Miscellanea sociologica* 2006, sborník příspěvků z 2. doktorandské sociologické konference, Praha: FSV UK, FF UK 2006, 67-94 případně webové stránky k nejnovějšímu návrhu restitučního zákona <http://www.cirkevnimajetek.cz>

2 Situace farností v královéhradecké diecézi

2.1 Diecéze Hradec Králové

Biskupství královéhradecké je církevní právnická osoba zřízená papežem Alexandrem II., bullou *Super universas* ze dne 10.11.1664. Jak vyplývá z tradice církve, je zároveň místní církví.⁸¹ V jejím čele stojí Mons. ThLic. Dominik Duka OP, čtyřicetý sedmý sídelní biskup královéhradecký.

Pro bližší poznání diecéze uvedu nyní stručný popis vnitřní struktury a členění této partikulární církve a dále popis území z hlediska historického, geografického, společenského a sociologicko-náboženského. Níže uvedené informace je nutno vnímat jen jako obecný úvod do tématu mající za cíl bližší poznání diecéze, problematika by vyžadovala obsáhlejší samostatný výzkum.

2.1.1 Struktura

„Diecéze je část božího lidu, která je svěřena do pastýřské péče biskupovi v součinnosti s kněžstvem tak, že, spojena se svým pastýřem a jím skrze evangelium a eucharistii v Duchu svatém shromážděna, ustavuje místní církev, v níž je skutečně přítomna a působí jedna svatá katolická a apoštolská církev Kristova.“⁸² Vnitřní členění diecéze můžeme rozdělit na strukturu institucionální (biskupský úřad) a strukturu organizačně-správní.

Struktura institucionální je definována jednotlivými kánony církevního práva a vnitřními normami diecéze. V případě diecéze královéhradecké je to *Organizační řád Biskupství královéhradeckého* v aktuálním znění z r. 2008⁸³. Organizační řád dále definuje vnitřní strukturu biskupství z pohledu sekulárního práva.

Statutárním zástupcem biskupství oprávněným jednat ve všech věcech, zastupovat diecézi a činit právní úkony je diecézní biskup Mons. ThLic. Dominik Duka OP. Pomocným biskupem je Mons. Josef Kajnek. V diecézi dále působí emeritní arcibiskup Mons. ThLic. Karel Otčenášek PaedDr.h.c. „Úřad biskupství – diecézní kurie – se sestává

---

81 Srovnej s kán. 368, 369, 373

82 Kán. 369 CIC

83 Normy Biskupství královéhradeckého (Normae Episcopatus Reginae Gradecensis) 1/2005 NRG, dodatek 3/2008 NRG

z osob a úseků (zařízení), které pomáhají biskupovi v řízení diecéze.⁸⁴ V čele diecézní kurie stojí dle práva generální vikář. Tradičně to bývá jen jedna osoba. Nicméně v současné chvíli je v diecézi situace odlišná. Diecéze má od 1.12.2008 dva generální vikáře: generálního vikáře - moderátora kurie, jímž byl k tomuto datu jmenován Mons. ThLic. pplk. Tomáš Holub ThD., který se rok připravoval na převzetí této funkce v roli moderátora diecézní kurie, a generálního vikáře, jímž je již dříve ve funkci působící Mons. Josef Socha.⁸⁵ V pastoračních záležitostech jsou jmenováni pro jednotlivé úseky tři biskupští vikáři: biskupský vikář pro duchovní povolání (Mons. Josef Kajnek), biskupský vikář pro diakonii a charitu (Mons. Josef Suchár) a biskupský vikář pro pastorační (ICLic. Karel Moravec). Dalšími úseky v rámci diecézní kurie jsou úsek školství a kultury, administrativně-právní úsek a hospodářsko-finanční úsek.

Pomocnými a poradními orgány biskupa jsou kněžská rada a sbor poradců (kán. 495-502 CIC), biskupská rada (kán. 473 §4), pastorační rada (kán. 511), ekonomická rada (kán. 492), rada řeholních představených⁸⁶, rada diecézní charity, liturgická komise, diecézní tribunál pro řešení záležitostí rozvedených manželství, komise církevního školství, hospodářsko-dislokační komise (řeší jednotlivé případy týkající se prodeje, pronájmu nebo oprav majetku biskupství nebo jednotlivých farností), kontrolní komise (kontroluje dodržování zákonů, právních předpisů a vnitřních norem). Dalšími úřady podléhajícími biskupovi jsou sekretariát biskupa a správa biskupské rezidence. Katedrální kapitula při chrámu sv. Ducha byla zřízena bullou Super universas při zřízení diecéze, kolegiální kapitula při chrámu Povýšení sv. Kříže v Litomyšli rozhodnutím biskupa Karla Otčenáška r. 1994.⁸⁷ V současnosti probíhají přípravy na zřízení samostatného diecézního soudu.

Z hlediska správního se území diecéze sestává z farností. Farnosti jsou v diecézi sdruženy do 13 okrskových vikariátů (kán. 374 § 2). Jsou jimi: vikariát Jilemnice, Trutnov, Náchod, Jičín, Hradec Králové, Rychnov nad Kněžnou, vikariát Kutnohorskopoděbradský, vikariát Pardubice, Ústí nad Orlicí, Litomyšl, Chrudim, Havlíčkův Brod

---

84 Srov. Kán. 469 CIC

85 Srovnej Normy Biskupství královéhradeckého, Dodatek organizačního řádu 3/2008 NRG. Organizační řád ve znění dodatku dále specifikuje oblast působnosti jednotlivých generálních vikářů a jejich vzájemné postavení.

86 Členy této rady jsou představení řeholních domů, případně vyšší představení, a domů společností apoštolského života na území diecéze

87 Schema organizační struktury biskupství je vyobrazeno v příloze.

a Humpolec. V současné době v diecézi probíhá proces slučování farností. Pro porovnání uvedu počty farností platné k r. 2005 před započítáním procesu reformy. K tomuto datu zde bylo 444 farností, z toho 144 obsazených a 300 spravovaných *excurrento*. Ve farnostech působilo celkem 212 kněží (z toho 48 řeholníků) a 22 trvalých jáhnů.

2.1.2 Historické hledisko

S počátky křesťanství se na území dnešní královéhradecké diecéze setkáváme již v průběhu 10. století na panství charvátských Slavníkovců (hradské kostely v Libici, Vraclavi a Malíně u Kutné Hory). Prvotní křesťanské misie v kraji však mohly probíhat již za dob Velké Moravy koncem 9. století. Většího rozmachu dosahuje křesťanská misie v 11. a 12. století po sjednocení českého knížectví Přemyslovci, kdy se budují nová hradiště (jejichž nezbytnou součástí jsou již hradské kostely, opora tehdejší církevní správy) a první kláštery.⁸⁸

Ve třináctém a čtrnáctém století v souvislosti s hospodářským rozvojem, vnější (převážně saskou a bavorskou) a vnitřní (českou) kolonizací pohraničí vzrůstá na celém území počet obyvatelstva, nových vesnických i městských sídel i kostelů. Rozvoji náboženského života napomáhají také další vznikající kláštery, zejména nových řádů reagujících na společenský stav a urbanizaci.⁸⁹ V roce 1344 bylo zřízeno biskupství litomyšlské, které zahrnovalo jižní část současné diecéze Hradec Králové, spolu s děkanáty Svitavským a Šumperským. Církevní správa se v té době opírala o relativně dobré materiální zabezpečení na svých panstvích.

Zlom nastává v období husitských válek, kdy v Hradci Králové a okolí získávají převahu kališníci (*orebité*)⁹⁰. Roku 1420 je dobyt Hradec, r. 1421 Litomyšl a Jaroměř. Vypáleno je mnoho poddanských i královských měst, kostelů i klášterů. Jediným netknutým územím je Broumovská kotlina, neboť broumovský klášter byl pod ochranou vojska slezských knížat. Husitství získalo ve východních Čechách velkou oporu. Církevní

---

88 Benediktýnský v Opatovicích nad Labem (1085) a jeho filiální kláštery ve Vilémově, Podlažicích a později v Broumově a Vrchlabí; premonstrátský v Želivi a Litomyšli, cisterciácký v Sedleci u Kutné Hory.

89 Minoritské kláštery v Hradci Králové, Vysokém Mýtě, Novém Bydžově, Čáslavi, dominikánské kláštery v Hradci Králové a Chrudimi, konventy Křížovníků s červeným srdcem (Pardubice), Křížovníků s červenou hvězdou (Trutnov), Německých rytířů (Polná, Miletín), cisterciáček (Sezemice, Pohled) aj.

90 Vedení knězem Ambrožem od kostela – budoucí katedrály – sv. Ducha.

statky byly většinou uchváčeny šlechtou nebo městy. Císař Zikmund jim po bitvě u Lipan potvrdil zabrané církevní jmění. Na konci husitského období je katolická církevní organizace rozvrácena, patronát nad vírou obyvatel vykonává nekatolická šlechta a města. Na území dnešní diecéze – v Kunvaldu pod Orlickými horami – vzniká nová církev Jednota bratrská. K nesmělým pokusům o obnovení katolické církevní správy dochází až koncem 16. století. V této době jsou také obnoveny některé zaniklé kláštery.

Ambiciózní plán Albrechta z Valdštejna na zřízení biskupství jičínského nebyl během třicetileté války, i díky vévodově vraždě v Chebu, uskutečněn. Rekatolizace území však vyžadovala pevnou oporu v církevní správě, a tak se, zvláště díky osobní iniciativě kardinála Arnošta Albrechta Harracha, začalo uvažovat o zřízení dalších biskupství. Záměr na zřízení diecézí plzeňské, českobudějovické, královéhradecké a litoměřické byl schválen v Říme a podporoval ho i císař Ferdinand II., při jednáních s monarchií ale vyšel na povrch soubor nedorozumění otázek, zvláště majetkoprávního charakteru. V situaci, v některých ohledech podobné dnešnímu dohadování o církevní majetek, navrhl kardinál Harrach hradit podporu církve a zřízení nových biskupství solnou daní.⁹¹ Přes velké problémy s materiálním zajištěním biskupství a kapituly, byla nakonec 11. listopadu roku 1664 zřízena královéhradecká diecéze. Od počátku se biskupství potýkalo s několika vnitřními problémy a bylo v konfliktu s městem Hradec Králové (biskupové proto sídlili z počátku na svém panství v Chrastu u Chrudimi).

Rekatolizace území se zprvu opírala o násilné přesvědčování ze strany místní šlechty, mnohdy za přítomnosti vojska. To vedlo k několika povstáním poddaných (Rovensko pod Troskami, Vrchlabí) a hromadným odchodům evangelíků za hranice do Slezska.⁹² Později přibýly nenásilné misie jezuitů, na jejichž nezištnou pomoc se spoléhalo nově zřízené biskupství. Konec 17. a začátek 18. století byl obdobím výstavby nových klášterů i celých barokních komplexů (Kuks, Josefov, Luže, Broumov), příchodu nových řádů do diecéze (františkáni, augustiniáni, kartuziáni, servité) i konsolidace biskupství a vnitrocírkevní organizace. K obrácení obyvatelstva pomáhala barokní zbožnost i prohlášení nových poutních míst (Králíky, Malé Svatoňovice, Luže). Stále však zůstávalo mnoho tajných nekatolíků, nejvíce v hornatém krkonošském a orlickém kraji.⁹³

---

91 Z každé bečky soli, která byla dovezena do Čech, se část daně odváděla do fondu na financování církve.

92 Srov. s BÍLEK Tomáš Václav. Reformace katolická neboli obnovení náboženství katolického po bitvě bělohorské. Praha: Fr. Bačkovský, 1892, 230-243

93 Zde se také objevují sekty izraelitů, adamitů, mikulášenců, novokřtěnců.

V době založení biskupství se v diecézi nacházel jeden arciděkanát, 12 děkanátů, 63 obsazených farností, 10 far neobsazených a 43 far filiálních (přičemž vzhledem k velikosti území byly některé oblasti spravovány pouze formálně) dvě jezuitské koleje, tři kláštery a tři misijní domy⁹⁴. Po třicetiletém neúspěšném úsilí se až v roce 1765 podařilo založit 20 nových farností s odpovídajícím zajištěním farním beneficiem.

V době osvícenských reforem Josefa II. byl biskupem Jan Leopold Hay, který podporoval císařovy kroky ve vztahu k církvi a vlastní iniciativou je v diecézi rozvíjel. Např. v pastýřském listě reagujícím na toleranční patent nabádal kněze k toleranci vůči nekatolíkům a upuštění od věroučných polemik, prosazuje pohřbívání nekatolíkům na katolických hřbitovech nebo udělování svátosti křtu a manželství nekatolíkům bez římského ritu (reakce na nedostatek kněží katolických i protestantských církví).⁹⁵ Josefínské reformy vedly k většímu provázání církevní a světské moci, posílení církevní správy a farního systému na úkor klášterů. Josef II. de facto položil základy k současnému farnímu systému. Byly založeny další nové farnosti z majetku zrušených klášterů, farnosti a vikariáty byly upraveny tak, aby odpovídaly politickému dělení země. Faráři se částečně stali též státními úředníky pečujícími o matriční evidenci obyvatelstva. Hranice diecéze byly upraveny dle správních krajů, r. 1782 je diecéze rozšířena císařským dekretem o Chrudimský a Čáslavský kraj. Roku 1802 je zřízen kněžský seminář, kde je již od počátku zavedena výuka českého jazyka; seminář se stává důležitým prvkem v českém národním obrození⁹⁶, které biskupové Krakovský z Kolovratů a Karel B. Hanl, převážně z pastoračních důvodů, podporují. Díky působení vlasteneckých kněží získává církev na českém venkově velmi dobrou pozici. Bohužel společenský život se tehdy odehrává již ve městech, kde naopak rychle postupuje sekularizace.

Koncem 19. století stoupá národnostní pnutí, jenž přiživuje Čech a vlastenec na biskupském stolci Jan Ev. Hais. Plné rovnoprávnosti českého a německého národa však pro odpor německých nacionalistů nedosáhl. Větší národnostní spory musel řešit Haisův nástupce biskup Brynych, který se hájil v Říme proti obvinění německého kléru z počesťování pohraničních oblastí a snaze o rozdělení diecéze na národnostním základě.

---

94 HRUBÝ Vladimír: Královéhradecká diecéze, Hradec Králové: Nadace na opravu církevních památek v diecézi královéhradecké, 1994, 31

95 Srov. HRUBÝ V., op.cit., 54

96 „Od roku 1817 zahájil přednášky Josef Liboslav Ziegler, jedna z nejpovolanějších osobností, který byl povolán z dobřanské fary, z níž vytvořil živé vlastenecké centrum.“ in HRUBÝ, op.cit., 58

Katolická církev v té době čelí nástupu nových církví (Německo-katolická církev, Ochranovská Jednota bratrská, Svobodná církev reformovaná, Starokatolická církev a další, které získávaly vliv zvláště na území s převahou německého obyvatelstva) i útokům liberálního tisku a politické levice. K Jednotě katolického duchovenstva, vzniklé po vnitřních pnutí v církvi, se v diecézi přidala velká část kněží. Biskup Doubrava však byl ochoten Jednotě naslouchat a podporoval některé její požadavky (mj. na zavedení českého jazyka do liturgie, rozšíření laické spolupráce). Proto zde radikální křídlo, ze kterého vznikla Církev československá, nemělo takovou pozici jako v pražské arcidiecézi.

Na zabránění tzv. Sudet⁹⁷ Německem a vznik Protektorátu Čechy a Morava byla nucena katolická církev reagovat změnou uspořádání církevní správy. V královéhradecké diecézi byl vytvořen trutnovský generální vikariát, zahrnující oblast připojenou k Říši, který trval až do léta 1945. Církevní majetek farností, řádů a dalších institucí v pohraničí zasáhly po válce dekrety prezidenta republiky o konfiskaci majetku kolaborantů, zrádců a Němců (Broumov, Hostinné) i „nájezdy zlatokopů“, lidí z vnitrozemí obohacujících se na úkor obyvatel německé národnosti. Hospodářské zázemí většiny farností bylo narušeno „zákonem o revisi první pozemkové reformy“ z r. 1947, kterým stát zabíral pozemky nad rozlohu 50 ha na vlastníka.

Odsun sudetských Němců probíhal ve dvou vlnách v letech 1945 a 1946 a znamenal pro život církve dodnes nezhojené rány. Do pohraničních oblastí přicházeli lidé bez vztahu ke zdejšímu kraji, často vykořenění, důležité pozice obsazovali prvotně komunisté a jejich příznivci. Více než polovinu far bývalého trutnovského generálního vikariátu se nepodařilo do února 1948 obsadit. Opuštěné kostely, kaple, sochy a kříže, dosud významné dominanty kaje, se staly terčem při likvidaci německých nápisů nebo zásobárnou levného stavebního materiálu.

Na stavu diecéze i jednotlivých farností se nejhůře podepsala doba socialismu. Kněží a církevní hodnostáři byli zastrašováni od r. 1949 v řadě procesů (první s farářem Josefem Toufarem při tzv. Čihošťském zázraku). Biskup Pícha byl r. 1950 donucen ke slibu věrnosti republice a následně izolován od okolí, po jeho smrti (1956) převzaly správu nad diecézí kapitulní vikáři. V říjnu 1949 byly schváleny nové „církevní zákony“ ustanovující

---

⁹⁷ Sudety jsou primárně geografickým názvem označujícím pohoří sudetské soustavy (od padesátých let nazývané u nás Krkonoško-jesenická subprovincie). Pojmenování pochází již ze 2. století od antického zeměpisce a astronoma Claudia Ptolemaia. Pojmenování se definitivně prosadilo v době osvícenství zásluhou německého humanisty Filipa Melanchtona.

patronaci státu nad církvemi, v akci „K“ byli internováni řeholníci mužských klášterů (sběrné domy v Broumově, Králíkách a Želivi), ženské řády a kongregace postihla akce „Vyklízení ženských klášterů“ (srpen až říjen 1950, hlavní internační tábor v Broumově). Opuštěné kláštery, domy a kostely konventů, jejichž historická a umělecká hodnota je nevyčísitelná, byly využívány nejrůznějším degradujícím způsobem a postupně chátraly. Majetek farností zasáhlo znárodňování i různé „výhodné“ směny pozemků po únoru 1948. Násilná kolektivizace krutě zasáhla úrodné venkovské oblasti (zvláště Polabí), kde církev postupně úplně ztratila vliv. Závažným problémem byl úspěch komunistů ve vytlačení náboženství a vnějších projevů víry do soukromé sféry občanů. Farní pastorece byla omezena na kostely a stala se tak pastorační převážně svátostnou. Také vzájemné špiclování, udávání, spolupráce s tajnou bezpečností, členství ve straně u laiků nebo v *Mírovém hnutí katolického duchovenstva* (později *Pacem in terris*) u kněží napomáhala rozvracení farních společenství, osobním animozitám a odvrácením od víry. Doba krutého socialistického útlaku ale i plíživé normalizace zanechala nesmazatelné šrámy v duších a myslích zdejších obyvatel.

2.1.3 Geografické a společenské hledisko

Královéhradecká diecéze je druhou největší diecézí České církevní provincie. Zahrnuje území o rozloze 12 270 km², oblast o něco větší než bývalý Východočeský kraj. Po správní reformě (zřízení nových krajů a zrušení okresů) v roce 2000 se dnes rozkládá na území pěti krajů: Středočeského, Libereckého, Královéhradeckého, Pardubického a kraje Vysočina.⁹⁸

Území při státní hranici s Polskem je hornaté s dostatkem srážek a nepříznivými klimatickými podmínkami, které formovaly zdejší obyvatelstvo. Na severu území se nacházejí Krkonoše s nejvyšší horou republiky Sněžkou, jižně pod nimi pak Krkonošské podhůří oddělené od úrodné České tabule výrazným hřebenem Ještědsko-kozákovského a navazujícího Zvičinsko-kocleřovského hřbetu. Východně od Krkonoš se nachází Broumovská vrchovina s unikátními skalními městy (Broumovské stěny, Adršpašsko-teplické skály, Bor, Hejšovina), kam se utíkalo nekatolické obyvatelstvo v pobělohorském období. Východ diecéze zaujímají Orlické hory a podhůří, zcela na východě se vypíná pohoří Kralického Sněžníku. Celý tento pás Sudet patří do mírně chladného až chladného podnebí, které se specifickým způsobem podepsalo na charakteru hospodářství, životu

---

98 Viz přílohy

zdejších obyvatel, ale i výkonu církevní správy.⁹⁹ Zástavba je charakterizovaná sídly údolního typu v nivách řek a potoků.

Střed diecéze zaujímá Česká tabule. V úrodných pahorkatinách a nížinách tohoto horopisného celku vládne mírně teplé podnebí vhodné pro intenzivní zemědělskou činnost. Mimo několika větších městských sídel jsou pro tuto krajinu charakteristické menší pravidelné vsi, jejichž obyvatelé se živí dosud převážně zemědělstvím a řemesly. Jih diecéze je tvořen Českomoravskou vrchovinou – Železnými horami, Žďárskými vrchy a Sázavskou pahorkatinou. Tato oblast opět patří do mírně chladného podnebí. Sídelní struktura tohoto území je tvořena několika většími městy doplněnými o menší obce volně rozestě v území.

Krkonošská oblast byla dříve centrem budního hospodářství, samostatných domácích tkalců a malých textilních továren. Od konce 19. století se zaměstnanost postupně přesunuje ke službám cestovního ruchu, kde je nyní zaměstnána až polovina obyvatelstva. Ve městech v podhůří je silně zastoupen průmysl. Cestovní ruch s sebou nese vysokou fluktuaci obyvatel, kteří přicházejí za sezónní prací nebo dobrým výdělkem.¹⁰⁰ Většina těchto příchozích se zde nehodlá natrvalo usadit a angažovat se ve věcech veřejných. Této situaci odpovídá i např. atomizovaná nabídka kulturních aktivit nebo stav občanské společnosti.

Východní část Podkrkonoší a západní Broumovsko je bohaté na nerostné suroviny. Od konce 18. století se zde těžilo černé uhlí. Těžba byla definitivně utlumena na konci 90. let minulého století; část bývalých horníků dosud hledá své nové uplatnění ve společnosti, zvyšuje se naopak zaměstnanost v průmyslu a ve službách cestovního ruchu (CR). Zbylá oblast Broumavska je poměrně odlehlou oblastí se zachovalou přírodou (orientace na CR a zemědělství), s nízkými příjmy obyvatel a rozvinutou občanskou společností.

Relativně dobrá dopravní obslužnost¹⁰¹ podmiňuje rozvoj sídel na pomezí Sudetské soustavy a České tabule – Náchodska (Jaroměř, Náchod, Červený Kostelec, Hronov, N. Město nad Metují) a Podorlicka (Dobruška, Solnice, Rychnov n. Kněžnou, Vamberk, Žamberk, Jablonné nad Orlicí). Jsou to oblasti s poměrně vyváženým zastoupením

---

99 Např. sněhová pokrývka se zde drží 70-120 dní v roce, v horských polohách až 160 dní, což činilo většinu odlehlých (pod)horských sídel čtvrt až půl roku těžko dostupných.

100 Např. ve Vrchlabí se mezi roky 1995 a 2006 obměnila polovina obyvatelstva. Zdroj: MěÚ ve Vrchlabí

101 Je dána reliéfem i historickým vývojem. Už ve starověku vedly Náchodským sedlem a podél hřebenu Orlických hor obchodní stezky.

prvovýroby, druhovýroby i služeb, bohaté kultury a rozvinutých a stále uchovávaných lidových tradic.

Hospodářství, strukturu zaměstnanosti a sociální charakteristiky v úrodném kraji České tabule dnes ovlivňuje několik faktorů: pokles významu zemědělství a vysoká mechanizace v tomto oboru, která snižuje zaměstnanost v prvovýrobě; urbanizace a s ní spojený rychlý rozvoj větších městských sídel (Hradec Králové, Pardubice, Chrudim, Jičín, Kutná Hora, Vysoké Mýto); zahraniční investice do průmyslových „montoven“ a stavební „boom“, což podmiňuje imigraci za prací. Venkov stagnuje, obyvatelstvo postupně stárne (bývalé okresy Jičín a Hradec Králové mají jeden z nejvyšších podílů obyvatelstva nad 64 let v rámci ČR¹⁰²), mladí většinou za prací dojíždějí. Vesnice u velkých městských sídel se postupně mění na satelitní městečka, i když v menší míře než sídla kolem Prahy. Zájem o občanské aktivity není veliký, zvyšuje se skokově na východě území při hranicích s Moravou. Kulturní zařízení a aktivity kraje se soustřeďují převážně do měst.

Oblast Českomoravské vrchoviny je pro svou geografickou členitost méně zalidněná a průměrný počet obyvatel ve venkovských sídlech je zde nejnižší v ČR¹⁰³. Jedná se o chudší zemědělský kraj se stabilní sociální strukturou obyvatelstva. To se odráží např. na nízké kriminalitě, nižší míře rozvodů nebo míře nezaměstnanosti. Přes dosídlení kraje novousedlíky po II. světové válce je u zdejších obyvatel vysoká míra identifikace se svým regionem a zapojení do lokálních kulturních a občanských aktivit.

2.1.4 Náboženské hledisko

Území královéhradecké diecéze se nachází na rozhraní mezi více religiozní, tradiční Moravou a „nábožensky vlažnou“ Českou kotlinou. Religiozita území je ovlivněna jak touto polohou, dříve uvedenými hledisky, tak i současnou společenskou situací, která mnoho z dříve výrazných rozdílů smazává.

Obraz současné společnosti nelze jednoduše popsat. V pluralitní společnosti se objevuje mnoho vlivů a trendů, často protichůdných, neexistuje zde jednotné paradigma. Postindustriální a postmoderní společnost však nemůžeme charakterizovat úbytkem religiozity obyvatelstva, ta se jen projevuje odklonem od tradičních církví a náboženských směrů a zřetelnými trendy: individualizací náboženství, privatizací náboženské zkušenosti, opouštěním tradic, odklonem od racionality k pocitům, prožitkům a mystériím, obecnou

¹⁰²Pramen: ČSÚ, Demografická situace obyvatelstva, 2004, <http://www.czso.cz>

¹⁰³Pramen: ČSÚ, tamtéž

nechutí ve vztahu k institucím, která je však paradoxně provázena opouštěním osobní zodpovědnosti a delegací této mohutnosti na druhé (stát, církev, sektu, gurma, osobního trenéra aj.).¹⁰⁴ Tržní principy vyzdvihoované společností se promítají i do světa náboženství. Spirituální zážitky, ideje, víra, obřady, touhy, útěcha, naděje se stávají zbožím na trhu, kde je možné nakoupit od různých prodavačů a zcela v tržním duchu zodpovídat za svou volbu. Na tomto trhu jsou aktivní zvláště nové náboženské směry.¹⁰⁵

Religiozitu obyvatelstva a důležitý podíl praktikujících a deklarativních věřících¹⁰⁶ hlásících se k římskokatolickému vyznání, je možné nastínit s využitím sociologických dat z průzkumů Českého statistického ústavu (ČSÚ, sčítání lidí, domů a bytů 1991 a 2001), Evropské studie hodnot (Eurostat 1991 a 1999), sčítání návštěvníků bohoslužeb v rámci České biskupské konference (1999 a 2004) a interních ročních dotazníků o úkonech duchovní správy (DS).

Na území královéhradecké diecéze žije v současné době asi 1 255 000 obyvatel. V rámci sčítání lidí, domů a bytů (SLDB) se k některému z náboženství přihlásilo celkem 378 tisíc obyvatel (2001), v rámci porevoluční euforie v roce 1991 dokonce 470 tis. obyvatel. K římskokatolické církvi se v roce 2001 hlásilo 307 tisíc deklarativních věřících. V absolutním i relativním poměru je jich nejvíce v bývalých okresech Ústí nad Orlicí, Pelhřimov (humpolecký vikariát) a Havlíčkův Brod, nejméně (z absolutního hlediska vzhledem k velikosti) ve vikariátě Jilemnice a v bývalých okresech Jičín a Trutnov. Nejvíce věřících ostatních církví je deklarováno v podhůří Orlických hor a v Podkrkonoší (především ČCE a CČSH). Návštěvníků nedělních bohoslužeb je dle pravidelných sčítání kolem 40 tisíc, přičemž trendem od poloviny devadesátých let minulého století je mírný pokles. Jsou-li dotazníky o úkonech duchovní správy vypovídající, pak se tento pokles v roce 2002 zastavil a dochází k oscilaci na počtu 39-40 tisíc věřících (13 % deklarativních věřících, 3 % v poměru k počtu obyvatel). Větší počet návštěvníků bohoslužeb je opět na jihu diecéze (vikariáty Chrudim, Havlíčkův Brod, Humpolec, Ústí nad Orlicí), nejnižší ve středě diecéze (Polabí), kde statistiku zkreslují velká města Hradec Králové a Pardubice).

---

104 Srov. ŠTAMPACH Odilo I.: Náboženství v dialogu, Praha:Portál, 1998, 115-116,141-154; OPATRŇY: op.cit, 23-25

105 Srov. WIDL Maria: Křesťanství a esoterika, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1997, 53-72

106 Jako deklarativní věřící jsou v rámci této práce chápáni ti, kteří se při sčítání obyvatelstva přihlásili k římskokatolické církvi; jako praktikující ti, kteří se podílejí účastí na některém z projevů života církve. Pojem „praktikující“ je více přiblížen dále.

V poměru k ostatním diecézím je královéhradecká „nejživější“ v rámci České církevní provincie, její návštěvníci nedělních mší však zároveň patří k nejstarším¹⁰⁷ a málo výdělečně činným.

Hlášení o úkonech DS v konfrontaci se zkušenostmi kněží a úředníků biskupství nám umožňuje nahlédnout do problematiky praktikujících věřících a náboženské situace jednotlivých oblastí diecéze. V dnešní společnosti nelze plně ztotožnit počet praktikujících věřících s počtem návštěvníků nedělních bohoslužeb. Návštěva nedělní mše může být více záležitostí tradice než osobního postoje víry, tradiční liturgie oslovuje více starší věřící a ženy; do průměru statistiky se naopak dá těžko zahrnout trend občasných (rytmických) mší pro mládež, akcenty mužské spirituality, participace v dalších oblastech života církve (martyria, diakonia) a využívání plného rozsahu svátostné služby církve. Při komplexnějším pohledu a se zřetelem k trendům v religiozitě můžeme o diecézi konstatovat následující:

- Počet pravidelných návštěvníků nedělních mší sv. se pohybuje mezi 10-19 % deklarativních věřících, počet lidí, kteří navštěvují bohoslužby nepravidelně¹⁰⁸ a některým z projevů se dále podílejí na životě církve (účast na poutích, přednáškách, kulturních aktivitách, děti účastníci se výuky náboženství, společenství věřících bez účasti kněze) je dvoj- až trojnásobný. Tito lidé ve většině případů stojí na okraji života farnosti a do dění v ní se zapojují jen sporadicky.
- Mírně narůstá počet křtů, nejvíce v kategorii dětí do 1 roku (nepochybně způsobeno vzrůstající natalitou). Pozvolna roste i počet dospělých konvertitů a to zvláště ve velkých městech, jinde naopak stagnuje.
- Prudce klesá počet prvních svatých přijímání (1077 v roce 2002, 793 v roce 2007), klesá počet biřmovanců, pokles církevních sňatků se v roce 2004 zastavil (opět nepochybně v souvislosti s demografickými trendy).
- Narůstající počet udílení svátosti nemocných při společné bohoslužbě svědčí mimo posunu v rámci chápání této svátosti i o určitém ústupu z individuální pastorace.
- Společenství věřících ve farnostech vykazují velké početní výkyvy, jsou nestálá

---

¹⁰⁷ Průměrný věk v populaci dle SLDB 2001 je 38,8 roku, průměrný věk návštěvníků bohoslužeb v diecézi v rámci sčítání ČBK 2004 49,12 roku.

¹⁰⁸ Nikoliv jen jednou ročně o Vánocích, ale alespoň jednou za měsíc až dva

a v mnoha případech vázaná na osobu kněze, což jim při častých personálních změnách v diecézi nesvědčí.

- Početní vzestup s velkými výkyvy vykazuje výuka náboženství a katechizace dětí, dle vyjádření vedoucí Katechetického a pedagogického centra biskupství se však snižuje kvalita výuky.
- Mírně se zvýšilo zapojení laiků do života farností (pastorační rady, farní knihovny, kulturní aktivity, webové stránky, prodej náboženské literatury)
- V počtu kněží na deklarované věřící je diecéze na druhém místě za litoměřickou diecézí¹⁰⁹, také v poměru pravidelných návštěvníků nedělních bohoslužeb na kněze (175) je nad průměrem České provincie. V tomto ohledu jsou mezi farnostmi a vikariáty velké rozdíly, další vypovídající statistiky jsou uvedeny v příloze.
- Nejživějším vikariátem z hlediska praktikujících věřících a církevních aktivit je vikariát Ústí nad Orlicí, následovaný vikariátem Litomyšl, Havlíčkův Brod a Náchod. Nejmenší zastoupení má církev ve venkovských farnostech Polabí (královéhradecký, jičínský a kutnohorsko-poděbradský vikariát) a v odlehlých částech Broumova (vikariát Náchod). Jako vůbec nejživější farnost z celé diecéze v poměru k počtu obyvatel je možné označit Červený Kostelec na Náchodsku.
- V religiozitě a náboženské praxi, jak vyplývá z výše uvedeného, jsou velké rozdíly mezi jednotlivými vikariáty i v rámci samotných vikariátů. Takovým historicky podmíněným příkladem může být situace panující v sousedních vikariátech Jilemnice a Trutnov. Oblast Jilemnicka je historicky české území, na Trutnovsku naopak do konce 2. světové války převládali občané německé národnosti. Přes relativně vyšší počet návštěvníků bohoslužeb ve vikariátě Trutnov zde panuje malá aktivita farníků, úspěch mají spíše jednorázové akce než dlouhodobá činnost, společenství věřících jsou atomizovaná, takřka chybí starší střední generace a mládež, většinu aktivit zajišťuje úzká skupina věřících. Situaci dokresluje stav duchovní správy. Působí zde celkem 12 kněží, z toho pouze 4 české národnosti, tři z nich jsou pomocní duchovní vyššího věku, ostatní kněží jsou polští „misionáři“. Oproti tomu Jilemnický vikariát se vyznačuje čilým společenským životem, farnosti se zapojují do života obcí, aktivní

---

109 Poměr 1364 věřících na jednoho kněze, diecéze Ostravsko-opavská má poměr 2029:1, českobudějovická 1612:1; Pramen: HŮLE Daniel: Analýza: víra deklarovaná x realizovaná, <http://www.demografie.info>

činnost je rozložena mezi více farníků, velmi aktivní a početně silně zastoupena je mládež (160:20 v poměru k vikariátu Trutnov).¹¹⁰

- Do evangelizace, misijní výchovy a nových postupů v pastorační práci se mimo projektů organizovaných biskupstvím zapojují hlavně mladší kněží z větších farností.
- Ekumenická spolupráce stále závisí na osobě kněze, i v nábožensky chudších oblastech nebo tam, kde jsou více zastoupeny evangelické církve, se spolupráce nedaří, pokud nejsou dobré vztahy na úrovni duchovních.

2.2 Situace farností na příkladu vikariátu Jičín

Pro bližší vhléd do situace farností v diecézi uvedu podrobněji stav před reformou ve vikariátu Jičín. Ten se nachází na severovýchodě diecéze, asi z jedné třetiny ho tvoří oblast „českého“ Podkrkonoší a ze dvou třetin zemědělský kraj České tabule (Jičínská pahorkatina, nivy řek Cidliny a Mrliny). Není tedy, dle výše uvedených skutečností, oblastí z náboženského hlediska konzistentní a pro jeho malou velikost je možné zde dobře rozeznat historické i současné společenské vlivy na utváření farní situace. Zároveň je vikariátem, kde se chýlí ke konci proces slučování farností, a tak je zde možné zaznamenat průběh reformy a první výsledky.

Hranice vikariátu téměř kopírují bývalý okres Jičín, pouze malá západní část bývalého okresu (Libáň, Dětenice, Markvartice, Sobotka) již náleží do litoměřické diecéze. Přirozeným centrem oblasti je město Jičín (16500 obyvatel v roce 2001), dále se zde nacházejí města Nová Paka (9300 ob.), Hořice (9000 ob.) a menší městská sídla Lázně Bělohrad, Kopidlno, Miletín a Pecka. Zástavba na severu oblasti je hustá a dominují jí menší obce převážně údolního typu, proto se zde nachází větší počet farností. Jih oblasti je osídlen řídko, převažují zde nepravidelné zemědělské vsi, které však díky svému bohatství umožnily v 19. století vznik několika malým farnostem.

V roce 2005 bylo ve vikariátě 31 farností, z toho 8 obsazených (Hořice v Podkrkonoší, Jičín, Kopidlno, Lázně Bělohrad, Nová Paka, Pecka, Vysoké Veselí a Železnice) a 23 spravovaných *excurrento* (Hradištko, Chodovice, Chomutice u Hořic, Choteč, Jeřice, Lískovice, Lužany, Miletín, Mlázovice, Nemyčevy, Ostružno, Popovice, Radim, Robousy, Samšina, Slatiny, Sobčice, Stará Paka, Úbislavice, Veliš, Vidochov, Vršce, Žlunice).

---

¹¹⁰ Situaci nezmění ani přesun farnosti Vrchlabí (na poměry vikariátu Trutnov relativně živé, z historického a sociologického hlediska však spadající do oblasti Trutnovska) do vikariátu Jilemnice.

Farnosti spravovalo devět kněží, v kněžské službě vypomáhal jeden emeritní farář; ve farnostech dále působili tři trvalí jáhni (všichni Jičín) a 2 pastorační asistenti¹¹¹.

V pastorační službě bylo mimo kněží, jáhnů a pastoračních asistentů také devět katechetek (ve farnostech Jičín, Hořice, Nová Paka a Lázně Bělohrad); výuka náboženství probíhala na základních školách v Jičíně, v Nové Pace, Staré Pace a v Lázních Bělohradu a na střední škole v Nové Pace. Katecheze dětí a mládeže dále probíhala na farách (mimo míst výše uvedených také v Hořicích, Kopidlně a na Pecce), zde ji měli na starosti většinou kněží¹¹². Katechetky spolu s kolegyněmi z vikariátu Jilemnice pořádají pravidelně oblastní setkání dětí a rodin a podílejí se na aktivitách Papežských misijních děl. V pastorační a preevangelizační činnosti jsou aktivní farníci z Jičina a Nové Paky. V Jičíně se podílejí na pořádání koncertů duchovní hudby, ekumenických aktivitách, festivalech „Jičín – město pohádek“, „Zebín“ a „Domov na zemi“, v Nové Pace pak na koncertech a přednáškách ve spolupráci s místní skupinou ČKA a Karmelitánským knihkupectvím. Farář v Železnici je zároveň vězeňským kaplanem v jedné z nejtvrděších věznic u nás – ve Valdicích.

Pravidelné nedělní mše se v roce 2005 konaly v polovině farních kostelů, v další čtvrtině kostelů pak alespoň jednou za dva týdny. Kněží se dle svých schopností snažili vysluhovat i ve filiálních kostelech a kaplích, zvláště u příležitosti svátků a poutí; občasnými bohoslužbami slova vypomáhali v Jičíně a okolí trvalí jáhni. Dle dostupných výsledků z dotazníků o úkonech duchovní správy lze usuzovat na postupný pokles v počtu udělovaných iniciačních svátostí, a to s určitými výkyvy ve všech farnostech. Můžeme-li vzít počet návštěvníků nedělních bohoslužeb za vypovídající údaj o religiozitě obce a početnosti farního společenství, pak byla situace nejlepší v Jičíně, Nové Pace, Hořicích a Lázních Bělohrad¹¹³. Početně slabá společenství se naopak nacházela ve všech vesnických farnostech vikariátu i v menších městech – Kopidlně a Miletíně, navíc v těchto společenstvích výrazně převažovali věřící důchodového věku.

Diakonická služba farností byla v roce 2005 jasněji patrná jen v Jičíně, kde byli farníci zapojeni do mnoha humanitárních aktivit, pozitivně se zde projevila také přítomnost trvalých jáhnů a existence oblastní charity, provozující sociální šatník a nízkoprahové zařízení Exit, v Kopidlně pak pečovatelskou službu.

---

111 Mapa vikariátu s popisem stavu duchovní správy viz přílohy.

112 Oproti výuce náboženství ve školách, kterou zajišťovali takřka výhradně katecheté.

113 Zde je poměrně vysoká návštěvnost ovlivněna lázeňskými hosty.

Důležitou charakteristikou farností je také oblast utváření a naplňování společenství. Větší farní společenství jsou tvořena mnoha menšími, a tak tomu je i v jičínském vikariátě. Nejvíce skupin bylo uvnitř farního společenství v Jičíně: předškolní děti, ministranti, mládež, společenství rodin, živý růženec, mariánské večeradlo (fatimské hnutí), Fokoláre, modlitební společenství, chrámový sbor a schola mladých. Při farnosti dále působil skautský křesťanský oddíl, občanské sdružení Organum Cantate a ekumenické občanské sdružení Zebín. Přemíra aktivit a skupin se zde projevovala ve vzájemné konkurenci i v problematice vnitřní komunikaci. Ve farnosti Lázně Bělohrad bylo společenství dospělých farníků (většinou rodin) a mariánské večeradlo, v Nové Pace bylo aktivní společenství mladých a rodin, v Železnici malé ale vitální společenství dospělých (společné sváteční večere, divadlo), v Hořicích u příležitosti katechezí pro dospělé postupně vznikalo společenství starších farníků.

Faráři a administrátoři farností se v době před slučováním cítili zavaleni množstvím administrativy, z níž jako nejvíce zatěžující bylo vnímáno účetnictví, a péči o farní nemovitosti (ne jen o budovy, ale i o navrácené pozemky – zahrady, louky). Od procesu slučování si slibovali především úbytek administrativy a větší časový prostor pro samotnou kněžskou práci.

2.3 Podpora života farností ze strany biskupství

Farnosti jsou součástí místní církve, nežijí tedy svým vlastním životem, ale spíše svou činností a životem mají podíl na utváření společenství a života diecéze. Disponují také často velmi omezenými prostředky, a to jak lidskými tak materiálními. Proto je jejich činnost podporována biskupstvím pečujícím o potřeby místní církve,¹¹⁴ disponujícím prostředky jiného řádu a majícím zároveň komplexní přehled o pastoračních, ekonomických či právních potřebách diecéze. Zde uvedu zejména kroky a projekty, které mají přímý dopad na život farností a mohou ovlivňovat proces farní reformy.

Základním východiskem v pastorační oblasti je dlouhodobý diecézní pastorační plán, který byl v letech 2002-2008 naplňován formou tzv. Sedmiletého pastoračního programu (každý rok byl zaměřen na jeden z klíčových problémů souvisejících s pastorační a evangelizační) a z něj se též odvíjel jednorocní Diecézní pastorační plán. V něm jsou zmíněny: popis situace, celodiecézní pastorační priority pro daný rok, téma roku,

---

114 Srov. kán. 383, 384, 394, 469, 473 §1

celodiecézní aktivity, a pak, dle jednotlivých věkových a zájmových kategorií,¹¹⁵ dlouhodobé cíle diecézního biskupa, nabídky aktivit jednotlivých center z referátu pro pastorační a vhodné pobídky pro farní činnost. Je doporučeno vytvářet na základě diecézního farní pastorační plány, s ohledem na místní specifika a potřeby. V podpoře pastorační a evangelizační činnosti farností je dále aktivní Katechetické a pedagogické centrum biskupství vydávající pravidelně informace a metodická doporučení k výuce náboženství a farní katechezi, metodické materiály pro farní katechetické projekty,¹¹⁶ do r. 2009 vydávalo pravidelně Katechetický věstník (v současnosti se podílí na tvorbě čtvrtletníku Cesty katecheze), pořádá metodické semináře a pracovní setkání katechetů a kněží zaměřené na pastorační ve farnosti, školí lektory preevangelizačního programu Poselství křesťanských svátků pro školy. K finanční podpoře (nejen) farních pastoračních aktivit je zřízen Diecézní pastorační fond rozdělující každoročně polovinu výtěžku sbírky na diecézi.

V průběhu roku 2005 byl pro lepší pochopení pastorační situace kněží a pochopení práce biskupství věnován návštěvní den, kdy vždy malé skupinky kněží měli příležitost pro osobní rozhovor s diecézním biskupem, návštěvu jednotlivých pracovišť diecézní kurie a referátu pro pastorační. Zde jim byli v přátelské atmosféře vysvětleny požadavky na farnosti ze strany biskupství a nabídnuta metodická pomoc. Zároveň byl tento den příležitostí k osobnímu poznání jednotlivých osob, se kterými se faráři a administrátoři farností setkávají prostřednictvím poštovní nebo elektronické korespondence, telefonů, výkazů a ke vzájemnému sdílení radostí i starostí.

Ekonomický odbor diecézní kurie pravidelně informuje o změnách ekonomické legislativy (spolu s doporučením metodických postupů) v diecézních Acta Curie, posuzuje soulad uzavíraných smluv mezi farnostmi a obchodními partnery s platnou ekonomickou legislativou a připravuje vnitřní směrnice týkající se hospodaření. Na právní stránku převodů majetku a obchodních smluv dohlíží právní odbor diecézní kurie, který zároveň zařizuje zápisy a vklady do katastru nemovitostí (KN) a na požádání přípravu smluv.¹¹⁷

---

115 děti, mládež, rodiny, duchovní a osoby zasvěceného života, nemocní, minoritní a rizikové skupiny, dospělí a senioři

116 Např. k přípravě a prožívání svátků ve farnosti, četba Bible v rodinách aj.

117 Snaha o věcnou správnost a rozpor mezi civilním a kanonickým právem však může být i zdrojem nepatřičných zdržení – např. farnosti Vrchlabí je v době psaní práce více jak 6 měsíců zdržováno diecézní kurií schválení nájemních smluv s patřičným finančním efektem.

Pro finanční podporu farních aktivit a oprav církevních nemovitostí bylo zřízeno několik fondů – výše zmíněný Diecézní pastorační fond, fond kontribucí (solidarity), fond na opravu kněžských bytů a fond na opravy far. Do těchto fondů přispívají (přispívaly) farnosti a dobrovolně kněží a další dárci. V roce 2003 byla zavedena funkce vikariátního stavebního technika, odborně vzdělaného člověka, který má napomáhat farnostem v získávání dotací a grantů i v samotné realizaci oprav církevních nemovitostí. V témže roce se také zavedlo plošné pojištění majetku v diecézi, na které solidární formou přispívají farnosti dvakrát ročně ve sbírkách.

Koncem devadesátých let se královéhradecká diecéze začala zbavovat nepotřebných farních budov, a to většinou prodejem novému majiteli. Polovina výtěžku z prodeje šla do fondu na opravy užívaných far, čtvrtina na biskupství, čtvrtina zpět do prodávající farnosti. Tento proces napomohl samotnému slučování tím, že nové – sloučené farnosti – již nemusejí přebírat nepotřebné nemovitosti, které jsou často velkou finanční zátěží. V obsazených farních budovách bylo naopak možno začít s malými opravami. Negativem procesu byl bohužel naprosto nestandardní postup a chybějící komunikace s dalšími partnery (z církevní sféry, s obcemi) a většinou i prodej s absencí dlouhodobé vize farní pastore. Velká část far tak byla prodávána za minimální částky, často nevhodným vlastníkům, z nichž někteří je obratem prodali za šesti až desetinásobek ceny. Prodej výše uvedeným způsobem byl počátkem roku 2008 zastaven. Průběžně se také převádějí na obce nebo jiné vhodné vlastníky (občanská sdružení, o.p.s.) nepotřebné a chátrající kostely a hřbitovy. Tento proces je již církevní veřejností vnímán pozitivně.

Koncem roku 2004 se blížil (nakonec neuskutečněný) povinný přechod farností a dalších neziskových organizací na (podvojný) účetnictví. Biskupství pro tuto situaci rozhodlo o přijetí vikariátních účetních, kteří měli účetnictví pro farnosti zpracovávat. Po novele zákona, který přechod odložil, zůstala část přijatých osob v zaměstnaneckém poměru na biskupství. To nakonec, ač zákonem nenuceno, se rozhodlo ke konceptu navrátit a od r. 2008 je ustanoven pro každý vikariát účetní vedoucí farnostem řádné účetnictví.

S nástupem generálního vikáře – moderátora kurie došlo v podpoře farností k dalším významným změnám. Byly zrušeny stávající fondy na opravu far, na opravu kněžských bytů, fond kontribucí a příspěvek na tiskoviny a vznikl jediný Fond solidarity, do kterého přispívají farnosti, kněží a je sem směřována část diecézních sbírek. Z tohoto fondu budou podporovány farní projekty, činnost vikariátních stavebních techniků, distribuce tiskovin farnostem a pastorační aktivity biskupství ve prospěch diecéze. Pro většinu farností to

znamená skokové zvýšení nákladů. Zároveň je to však pokus o systematické zpřehlednění finančních toků v diecézi a viditelnou mezifarní solidaritu. Podpora farností z Evropské unie je novým projektem generálního vikáře, kterým chce pomoci nadějným farním projektům v získání peněz ze strukturálních fondů EU (příprava, podpora, případně i překlenovací financování).

3 Příprava reformy farního systému

V červnu roku 2000 proběhla v Hradci Králové teologická konference o farnosti. Konferenci uspořádal Diecézní teologický institut vzniklý z popudu biskupa Dominika Duky. Tuto konferenci můžeme označit za první impuls k úvahám o reorganizaci farního systému v diecézi. Systému, který v mnoha směrech neodpovídal kanonickému právu, eklesiologickým východiskům i nárokům dnešní doby.

Během dalších dvou let probíhala debata o možných změnách na biskupství. Po přípravách a shromažďování podkladů se v roce 2002 začalo jednat již o konkrétních návrzích možných změn tak, aby hranice farností více odpovídaly současnému počtu obyvatel daného území, počtu věřících i potřebám současné pastorace. V průběhu roku 2003 probíhala na biskupství jednání s kněžími a okrskovými vikáři jednotlivých vikariátů, diskutovalo se nad mapou diecéze i nad potřebnými právními, ekonomickými a pastoračními kroky. Jednotlivé návrhy měli kněží projednat ve svých farnostech se členy pastoračních a ekonomických rad i s farníky.

Do září 2004 odevzdávali okrskoví vikáři závěry z porad kněží jednotlivých vikariátů s komentovanými návrhy změn a s návrhy termínů k jejich realizaci, přičemž některé vikariáty se klonily k oddálení procesu, jiné naopak chtěly slučovat již k 1.1.2005. Současně se na biskupství vytvářel metodický materiál - „Směrnice pro slučování farností“.

Dříve, než se dostanu k popisu plánu reformy a jednotlivých kroků, je vhodné nastínit důvody pro reformu farního systému.

3.1 Důvody pro změnu

Jak už ze samé definice vyplývá, je církev putujícím společenstvím Božího lidu, společenstvím, které jde neustále cestou očišťování, pokání a obnovy.¹¹⁸ Proto je také pro ni stále platná středověká zásada *ecclesia semper reformanda*. Potřeba obnovy vychází jednak z lidského rozměru, z nedostatečnosti a hříšnosti, z touhy více řídit a vládnout než sloužit, z touhy po pohodlí a snadných řešeních; jednak z dějinné situace a sociálního prostředí, které vedou církev k aktualizaci jejího radostného poselství a způsobů jeho hlásání. Tam, kde se církev vzdaluje Bohu nebo lidem, narůstá potřeba obnovy.

---

118 Srov. LG 8

Podle historické zkušenosti se dá říci, že církevní reforma se pohybuje mezi dvěma póly – konverzí osobního křesťanského života a reformou institucionálních forem.¹¹⁹ Oba dva póly jsou v životě církve potřebné a jejich vzájemné prolínání umožňuje plodnost božího lidu.¹²⁰ Reforma může přicházet zdola i shora, k jejímu prosazení je však potřebné, aby získala odvážné zastánce na vyšších úrovních hierarchie. Prosazení reformního étosu napomáhá také nedostatek zdrojů (peněz, lidí, hospodářského zázemí) a úpadek mravů, případně křesťanského života obecně. Zde je pak patrné, jak církev provází a prostupuje Duch svatý, a to na všech úrovních.

Svět kolem nás prochází v mnoha oblastech rychlou a hlubokou proměnou a tato situace se dotýká také církve, neboť žije uprostřed světa. Hlásání evangelia, jakkoliv je vnitřně zaměřeno na člověka a dotýká se jeho bytostné podstaty, se však často děje jazykem, kterému už málokdo rozumí. Také institucionální formy církve mnohde odpovídají historickým podmínkám svého vzniku, které však už mnoho let neexistují. Proto hledají místní církve v Evropě cesty k účinnějšímu přiblížení se lidem, mezi něž patří i reforma stávajícího farního systému. Závěrečný dokument Plenárního sněmu vidí další restrukturalizaci farností podle demografických a ekonomických hledisek a podle dostupnosti jako nutnou.¹²¹

„Farnost představuje konkrétní formu místní realizace církve; v jistém smyslu je to církev, která žije uprostřed příbytků svých synů a dcer,“¹²² říká *Christifideles laici* a pokračuje: „i když je farnost někdy chudá na členy i na statky, i když je někdy roztroušena po zeměpisných plochách, anebo je zase téměř nezjistitelná v hustě osídlených městských čtvrtích, plných problémů, nikdy se nezakládá v první řadě na strukturu, území nebo budově, ale je to především Boží rodina, společenství bratří proniknutých jedním Duchem.“¹²³

---

119 FRANKL Karl-Heinz: O pravé a nepravé církevní reformě *in* ZULEHRNER Paul. M., HELLER Aandreas (ed.): *Kirchenreform. Sborník k teologii reformy církve*. Vídeň 1998

120 Ratzinger uvádí příměr vinné révy, která k tomu, aby mohla plodit, potřebuje být každoročně prořezávána. Tento příměr je dle něho možné vztáhnout jak na lidský život, tak na církev samotnou. Viz SEEWALD P., RATZINGER J., *op.cit.*, 118

121 Život a poslání křesťanů v církvi a ve světě. Závěrečný dokument Plenárního sněmu katolické církve v ČR. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2007, 159

122 ChfL, 26

123 ChfL 26

Farnost je tedy, jak už bylo řečeno v 1. kapitole, od druhého vatikánského koncilu chápána především jako organické společenství věřících a zároveň jako společenství eucharistické.¹²⁴ Při posuzování eklesiologických východisek je dobré se ptát, je-li je takovým společenstvím excurrento spravovaná farnost, např. o dvaceti postarších věřících, kde se život církve odehrává jen ve formě nedělní liturgie. Je v silách takového společenství naplňovat základní cíl spočívající ve shromažďování věřících a jejich vysílání do světa (pastorační linie *ecclesia-missio*)? Je taková farnost životaschopná a odráží hmatatelně, bezprostředně univerzální dimenzi církve? Může v takovém společenství farář plnit pastýřskou službu uloženou mu kanonickým právem?¹²⁵

Při uvažování o tom, zda daná farnost ještě splňuje eklesiologická a kanonická kritéria, je vhodné mít na paměti, že současný stav farností v diecézi není jen krátkodobý, přechodný, ale naopak dlouhodobý a v mnoha místech, s přihlédnutím k demografické a sociologické situaci i trvalý. Tento pohled je nutné upřít nejen na společenství laiků, ale i na osobu faráře, neboť jemu je toto společenství svěřeno do pastýřské péče.¹²⁶

Po roce 1989 nenastal žádný velký růst kněžských povolání a to jak diecézních, tak řeholních. Je pravděpodobné, že tato situace je závislá na dvou hlavních faktorech, totiž nejasné pozici kněze-faráře v rámci české církve a společnosti¹²⁷ a na demografické situaci odrážející se v menším počtu potomků a zpětně se prolínající s prvně uvedeným důvodem. Počet kněží v královéhradecké diecézi je zhruba poloviční k počtu farností před započítáním reformy a asi třetinový při zohlednění toho, že ne všichni kněží mají zkušenosti a zdravotní (psychické i fyzické) předpoklady pro výkon funkce faráře nebo administrátora farnosti. V průměru sice dochází k omlazování věku farních duchovních správců, nicméně počet seminaristů taktéž dlouhodobě klesá a při počtu dvou až čtyř nově vysvěcených kněží ročně nelze očekávat zlepšení. Biskupství se snaží nedostatek vlastních kněží kompenzovat inkardinováním zahraničních diecézních kněží a řeholníků (převážně

---

124 Srov. ChfL 26

125 Srov. Kán. 528 a 529 CIC

126 Srov. Kán. 515 §1 CIC

127 Kněžské povolání není ve společnosti, i díky přetrvávajícím klišé, dobře hodnoceno. V sociologických výzkumech se v žebříčcích oblíbenosti pravidelně umísťuje na chvostu, ve společnosti údržbářů, bachařů a uklízeček. A je nutné konstatovat, že tím vším farář v našich podmínkách často bývá – údržbářem, administrativním úředníkem, řidičem z povolání, účetním, uklízečem, z kazatelny hájícím „poslední sloupy“ dobrých mravů.

z Polska). Stávající nepoměr mezi počtem farností a počtem schopných duchovních správců je však dalším z důvodů pro slučování farností.

Ze společenského hlediska můžeme mluvit o několika trendech, které nutí církve ve Střední Evropě k aktualizaci stávajícího farního systému. Mezi ně patří jednak urbanizace a s tím související proces vyliďňování venkova, přesun pracovních příležitostí, obchodů a kulturních aktivit do měst, ztráty tradičních spolkových vazeb a sousedských vztahů (anonymita městského prostředí) i z protipohybu vyplývající vyliďňování center měst a vznik satelitních městeček a „vesnic-nocleháren“. S procesem urbanizace souvisí vzrůstající mobilita obyvatelstva. Z pohledu slučování a centralizace farních aktivit je to pozitivní trend, který však provází nepříjemný protiprocés. Zároveň s tím, jak narůstá individuální automobilová doprava, která je mnohde brána jako základní životní standard, dochází k marginalizaci jedinců nevlastnících automobil, případně dostatek finančních prostředků na dopravu hromadnou.

Individualizace společnosti spolu s velkou dostupností vzdělání, zájmových aktivit a širokou nabídkou využití volného času vytváří skupiny obyvatel, které je velmi těžké oslovit tradiční farní pastoračí. Zapomenout nelze ani na demografické hledisko, prohlubování mezigeneračních rozdílů a trendy v religiozitě obyvatelstva zmíněné v předchozí kapitole.

Mezi vážnými podněty pro změnu musím zmínit i důvody ekonomické a správní. Hospodářské zajištění farností beneficium bylo v Československu definitivně znemožněno po únoru 1948. V následujících letech socialismu pak chátrala většina kostelů a far. V současnosti nejsou některé farnosti v diecézi ekonomicky soběstačné ani z pohledu běžného provozu (náklady na dopravu kněze, liturgickou službu, energie, pojištění, drobné opravy)¹²⁸, u dalších pak odčerpává značnou část prostředků oprava a údržba nemovitostí.¹²⁹ Dalším z cílů slučování farností v diecézi je snaha ulevit kněžím v administrativních záležitostech – vést jen jedno účetnictví, jedny matriky, jednat jen za jednu právnickou osobu - a tím jim dát větší prostor pro pastorační činnost.

A konečně – jakkoliv je za podporou reformy snaha usnadnit působení teď a tady – jedná se také o budoucnost církve. Snahou je nacházet pružnější, lépe přizpůsobitelné institucionální formy, které mohou dostát budoucím nárokům na financování, právní

---

128 Konkrétní údaje nebyly biskupstvím poskytnuty

129 Viz přílohy

požadavky a konkurenceschopnost na náboženském (kulturním, výchovném) trhu. Také způsoby pastorační a misijního působení budou muset projít proměnou, zvláště tam, kde neodpovídají ani dnešním nárokům, s přihlédnutím k lidským a finančním zdrojům, které jsou a mohou být k dispozici. „Pro diecézního biskupa se tak na dlouho otevírá otázka, zda víc sil a prostředků věnuje snahám o plošné zajištění pastorační, nebo snahám o kvalitní profilovanou pastorační, která bude do jisté míry preferovat některé oblasti.“¹³⁰

3.2 Výzvy, šance, nebezpečí

Proces reorganizace farní správy je sám o sobě velkou výzvou, možnost být u historicky významného kroku a dostát odpovědně celospolečenským změnám – výzvám doby – se aktérům nenabízí každý rok. Je to zároveň proces, který vyžaduje citlivý přístup, moudrost a dostatek odpovědnosti. S ohledem na komplexnost problematiky a široký výčet důvodů pro reformu můžeme dílčí výzvy, šance a nebezpečí rozdělit do třech oblastí: administrace farností (církevní a civilní správa), farní společenství (pastorační a evangelizace), život diecéze.

Nejbohatší na výčet důvodů pro reorganizaci a z toho vycházející výzvy je oblast administrace farností. Proces slučování farností má napomoci k odstranění historického, dnes již nevyhovujícího stavu farního systému a zavedení stavu navýsost aktuálního, korespondujícího s dobou, kde dostupnost duchovní péče bude odpovídat potřebám a mobilitě obyvatelstva, spádovosti území, civilní správě. Biskupský vikář pro pastorační říká: „Nemusíme slučovat jen pro to, abychom měli nějakou farnost neobsazenou, ale jde o to, aby bylo odstraněno to, co je umělé.“ Slučování farností také napomůže ke snížení objemu církevní administrativy – budou jen jedny matriky a knihy pomocné evidence, jedno razítko, jedny výkazy, jednání pod jednou hlavičkou. Šancí zde je tedy méně času věnovaného papírům a více lidem. Šancí však, dle mého, spíše hypotetickou. Samotná církevní administrativa tolik času kněžím a pastoračním pracovníkům nezabírá a sloučení farností tedy v tomto případě povede spíše ke zpřehlednění situace.

Většího efektu může sloučená farnost dosáhnout při minimalizaci civilní administrativy – ubude účetnictví a dokladů, dokumentů nutných pro jednání o dotace nebo prokazování právního statutu, výkazů pro civilní úřady. Zvláště pak úbytek účetnictví, pokud ho kněží vedli sami, je pro jejich práci značným časovým přínosem. V tomto případě tedy může platit ono zmiňované „méně času papírům, více času lidem“. Sloučení je šancí pro

¹³⁰ Život a poslání křesťanů v církvi a ve světě, 155

zprehlednění civilní administrativy, jednotlivých zákonných povinností (revizí, evidence a inventarizace majetku) a pro vzájemné vztahy s partnery farností – úřady, dodavateli energií, obchodními firmami. Je to zároveň šance pro lepší prezentaci farnosti na veřejnosti. Větší počet farníků a větší rozsah území může posílit postavení farnosti v jednání s jejími partnery. A konečně – více materiálních prostředků při odpovědném správcovství je šancí pro větší investice do podpory farního zázemí a společenství.

Do sloučené farnosti bude patřit větší obec věřících. Z toho plyne šance pro vzájemné obohacení a sdílení, pestřejší nabídka a provázanost farních aktivit; výzva pro větší spolupráci, a v neposlední řadě s větším počtem věřících může přijít i odvaha pro větší misijní angažovanost. Sloučení také může napomoci k větší otevřenosti farního společenství, ke ztrátě nezdravého obecního patriotismu. Generální vikář Mons. Holub zde vidí určité napětí mezi tradičním katolicismem (rituály, zvyky, místa, vazby rodin) a mezi prožíváním společenství, které může být tímto krokem posíleno. I v této oblasti je to vhodný impuls pro zprehlednění pastoračních postupů a pro stanovení dlouhodobější pastorační koncepce a priorit.

„Slučování farností je rozumný proces, ke kterému bylo potřeba přistoupit ke zprehlednění správy diecéze,“¹³¹ říká kancléř diecézní kurie P. Boukal. V první řadě proces napomůže pracovníkům diecézní kurie, částečně jim též ubude administrativní činnosti. Správa diecéze bude jasnější i z pastoračního hlediska. Při změnách hranic farností může proces napomoci ke změnám hranic okrskových vikariátů, které jsou historicky podložené, ale z hlediska dnešní farní správy překonané.¹³²

Biskupský vikář pro pastorační se domnívá, že nebezpečím procesu je v první řadě neprodiskutovanost záměru, nedostatek vzájemné komunikace. Pokud se o sloučení komunikuje, „další nebezpečí buď neexistují vůbec, nebo jen v myslích lidí.“ S tímto však nemohu souhlasit. Podle mne skrývá proces slučování ještě několik dalších nebezpečí. V prvně zmíněné oblasti je snad jen hrozba finanční. Finanční zátěž některého nově získaného objektu (chátrajícího kostela či fary) může táhnout ekonomiku farnosti značně dolů a nemoudré nakládání s financemi, získanými v bývalých farnostech (sbírky, nájmy), vést k rozhádání farního společenství¹³³ a postupnému snížení ochoty podílet se na

---

131 Rozhovor s P. Pavlem Boukalem

132 Např. častý případ administrace *excurrendo* farnosti knězem z jiného vikariátu, jehož farnost je geograficky nejbližší.

133 Metoda „všechno do jedné pokladny“ bez zachování principu subsidiarity a odpovědného plánování

ekonomickém zabezpečení farnosti. V některých případech také sloučení povede ke zvýšení zdanitelných příjmů nad zákonem stanovené snížení základu daně z příjmu, což se projeví v každoroční finanční zátěži u sloučené farnosti.

V oblasti farního společenství je nebezpečí plynoucích ze slučování farností několik. Týkají se především lidského přístupu a osoby pastýře. Mimo výše zmiňovanou nedostatečnou komunikaci především nedostačující pochopení procesu sloučení a orientace v pastoraaci pouze na sídlo farnosti a nejbližší okolí. To způsobí, že někteří farníci a hledající nebudou mít přístup k duchovní péči, o svátcích se nedostanou na bohoslužby apod. Sloučení může být impulsem pastýři farnosti ke dvěma nešťastným přístupům: k převzetí veškeré pastorační a administrativní práce, protože ji bude nyní schopný zvládnout, a k opaku, kdy se mu dobrou organizací povede potřebné činnosti rozdělit mezi farníky. Většinu svého uvolněného času ale zpět nenabídne a farnímu společenství se tak vzdálí. Rizikem je také neschopnost zapojit se do života obce nebo města. Farnost zůstane uzavřena sama do sebe a pro malé obce a jejich obyvatele se stane vzdáleným úřadem, ne nepodobným tomu civilnímu. Tam, kde ve slučovaných farnostech není živé společenství, panuje apatie, je nedostatečné zapojení do života farnosti, může sloučení způsobit místo „umírání“ v malém „umírání“ ve velkém. „Tam, kde není vědomí společenství, tam často může proces sloučení farnosti 'zlomit vaz',“¹³⁴ domnívá se také generální vikář Mons. Holub.

V rovině života diecéze vidím jediné nebezpečí v neprovedeném procesu reformy. Totiž v tom, že farnosti se sloučí, aniž by byly provedeny další potřebné kroky podněcující obnovu pastoraace, evangelizace a vědomí sounáležitosti a solidarity uvnitř diecéze. Zde ale záleží na úhlu pohledu, totiž zda je slučování farností vnímáno jako samostatný proces reorganizace farní správy a potřebné pastorační a misijní úsilí je paralelní záležitostí, nebo zda je bráno jako základ pro reformu farního systému, která se naplňuje v dalších krocích.

3.3 Plán a příprava záměru

Jak jsem se zmínil v úvodu kapitoly, první úvahy o změně stávajícího farního systému přišly v roce 2000. Od listopadu 1989 zůstávaly některé farnosti již více než deset let neobsazené, v některých farnostech nebyly mše několik let, jinde farní společenství

---

povede dříve nebo později k dotazům farníků: „A kde jsou naše peníze? Proč se použili v sídle farnosti a ne u nás? Proč musíme dotovat ztrátový kostel, farnost?“

134 Rozhovor s Mons. Tomášem Holubem

prakticky neexistovala, a to vše bez výhledu na brzký obrat v budoucnosti. Do těchto ohlédnutí a úvah byla svolána výše zmíněná teologická konference o farnosti, která byla prvotním konkrétním vyjádřením hledání pastoračně optimálního a kánonům CIC odpovídajícího modelu. V nejužším vedení diecéze probíhaly od té doby debaty o možných změnách. Biskupský vikář pro pastorační získával osobně zkušenosti s reformou ve francii a byl sledován proces diskusí nad slučováním farností probíhající v plzeňské diecézi a pražské arcidiecézi. K mezidiecézním konzultacím však, pokud je mi známo, nebylo přistoupeno. Záměrem bylo jít vlastní cestou.¹³⁵

V roce 2002 byly v biskupské radě projednány první konkrétní návrhy procesu reformy. Podkladem pro ně byly výsledky SLDB z r. 2001, statistiky z výkazů o úkonech duchovní správy, předané a zprostředkované zkušenosti z různých míst, kde proces reorganizace farního systému proběhl, z postavení farností v okolních zemích a situace zakoušená v jednotlivých farnostech diecéze. Otázkou např. bylo, zda nově definovat farnosti na principu minimálního počtu členů farního společenství nebo počtu rodin ve farnosti, případně návštěvníků bohoslužeb nebo ještě dále těch, kteří svými příspěvky a dary „uživí“ farnost. V potaz byla brána i geografická a demografická situace, neboť území diecéze je poměrně rovnoměrně zalidněné (v protikladu oproti diecézi plzeňské nebo některým polským diecézím).

Návrhy byly předány ke konzultacím kněžské radě a zároveň se s tímto krokem o procesu začalo mluvit i v některých aktivních farnostech,¹³⁶ které do zatím nevymezeného procesu vkládaly svá očekávání a naděje.

Argumenty pro slučování farností byly tyto:

- kanonická definice farnosti (zda farnost odpovídá definici v CIC)
- farnosti dlouhodobě spravované *excurrento* a velké množství *excurrento* spravovaných farností z jednoho místa¹³⁷
- životaschopné společenství věřících

---

135 „Věděli jsme o úvahách, ale šli jsme vlastní cestou,“ říká biskupský vikář pro pastorační ICLic. Karel Moravec

136 Kutná Hora – Sedlec (návrh na sloučení s okolními *excurrento* spravovanými farnostmi podala již v roce 2000 a to především z účetních a administrativních důvodů), Vrchlabí, Hradec Králové – Pražské předměstí, Dvůr Králové n. Labem

137 Např. děkanství ve Dvoře Králové spravovalo před započítáním slučování devět farností *excurrento*.

- probíhající společenské změny (urbanizace, vylidňování venkova, pokles deklarativních i praktikujících věřících)
- prakticko-administrativní stránka (snížení administrativní zátěže na biskupství, snížení administrativní zátěže ve farnostech)
- spíše pomocnou motivací byla ekonomická stránka slučování a hrozící přechod na podvojný účetnictví.

Od počátků záměru se naopak neuvažovalo o rušení bohoslužeb v dosud farních, po sloučení filiálních kostelích a o centralizaci farních aktivit. Hledisko ucelení a systematizace, případně ulehčení pastorační práce kněze ve farnosti nebylo reflektováno. Převládá pohled: farář/administrátor se má starat stejně o vlastní farnost i *excurrento* spravovanou, není tedy potřeba měnit zaběhnutou pastorační praxi.

Kněžská rada záměr slučování schválila a dala pokyn k započetí přípravných prací. Samotné slučování mělo být provedeno až ve chvíli, kdy bude ve farnosti vše administrativně připraveno a prodiskutováno. Od konce roku 2002 probíhala příprava podkladů pro konzultace o slučování. V průběhu celého roku 2003 se na biskupství scházeli kněží podle jednotlivých vikariátů při tzv. „práci nad mapou diecéze“. Kněžím byla promítnuta současná mapa jejich vikariátu a následně probíhala diskuse nad možnými novými hranicemi farností, jak oni vnímají dnešní situaci, jestli odpovídá potřebám a co by se dalo změnit. Diskutovalo se i o sídle sloučené farnosti (na základě stávajícího stavu, bytových potřeb, nutných oprav)¹³⁸. Prvotní návrh biskupství, který vzejde z diskusí, měli kněží brát jen jako možnou variantu, jednu z možných. Danou změnu a možné návrhy měli duchovní správci projednat ve svých farnostech, v pastoračních a ekonomických radách a pokud to považovali za vhodné i se starosty obcí tak, aby nové hranice farnosti odpovídaly i civilní struktuře. Snahou bylo také odstranit historické vazby a propojení, které již v dnešní době nemají opodstatnění¹³⁹. Zároveň byly provedeny přípravy k (modelovému) sloučení farností Kaňk, Církvice a Nové Dvory do farnosti Kutná Hora-Sedlec. Sloučení bylo právně provedeno k 1.1.2004.

---

138 V úvahách o tom, která farnost bude kmenová (do které se bude slučovat) hrála důležitou roli spíše stávající situace obsazení, větší společenství při filiálním kostele nebylo rozhodující pro sídlo kmenové farnosti.

139 Např. historické přiřazení některých obcí k farnosti dnes spravované *excurrento* případně k farnosti spravované z jiného místa, které je však v rozporu s dnešní spádovou dostupností a dopravní obslužností. Dále snaha zahrnout jednu dnešní obec jen do jedné farnosti (bylo běžné, že tomu tak nebylo), případně – pokud by to bylo výhodné, vést hranice podle čtvrtí (částí obcí).

Do počátku roku 2004 byly všechny konzultace o změnách hranic a reorganizaci farností zapracovány do návrhu biskupství¹⁴⁰. Na setkání okrskových vikářů začátkem března 2004 obdrželi tyto vypracované podklady pro *Práci nad mapou diecéze* – konzultace ve svém vikariátu a ve farnostech. Byli jimi:

- mapa celé diecéze s vyznačením počtu deklarativních katolíků v jednotlivých farnostech a s vyznačením procentuální hustoty deklarativních katolíků vzhledem k počtu obyvatel
- mapa daného vikariátu s vyznačením hranic farností, mapa vikariátu s vyznačením současných farních obvodů a nově navrhovanými sloučenými farnostmi
- tabulka se seznamem farností vikariátu a do nich náležejících základních sídelních jednotek, částí obcí a katastrálních území
- tabulka se seznamem navrhovaných farních obvodů a stavem far ve vikariátu
- tabulka výběru dat ze statistických hlášení o úkonech duchovní správy za roky 1999-2003 (udílené svátosti, 1. svatá přijímání, pohřby, návštěvnost bohoslužeb) pro farnosti daného vikariátu a tabulka s celkovým souhrnem pro všechny vikariáty za celou diecézi
- tabulka statistických údajů o počtu obyvatel, deklarativních katolíků a účastníků nedělních bohoslužeb ve farnostech s doplněnými součty podle navrhovaných farních obvodů; tabulka se souhrnem údajů pro všechny vikariáty za celou diecézi
- seznam základních změn ve struktuře vikariátů a farností navržených v souvislosti s nově konstituovanými farními obvody
- popis dalšího postupu

Větší část podkladů byla následně rozdána kněžím ve farnostech k prostudování a projednání ve farnosti. V souvislosti se slučováním mělo být také rozhodnuto o osudu nevyužívaných far ve farním obvodu.¹⁴¹ Farnosti, které chtěly přistoupit ke sloučení k 1.1.2005, měly odevzdat prostřednictvím místně příslušných vikářů prodiskutované a opravené návrhy změn zpět na biskupství do konce září, ostatní do konce roku 2004.

---

140 Při vyznačování návrhu nových hranic farností sledovalo biskupství hranice jednotlivých katastrálních území.

141 Viz kapitola 2.3 – prodej far v diecézi

Samotný proces slučování měl být rozhybán a korigován shora, zdola však měly přicházet návrhy, řešení i samotná příprava sloučení. V tom se ovšem skrývá jedno z největších úskalí procesu, neboť stojí na lidských kvalitách, zájmu, přesvědčení o správném postupu. V obecné rovině tak lze říci, že slučování vzaly za své farnosti a vikariáty, kde osoba faráře/administrátora/okrskového vikáře viděla pozitivní odezvu a smysluplnost daného kroku. Z vlastní zkušenosti však mohu konstatovat, že až na výjimky nebyly do procesu zapojeni laici ve farnosti, ani nedocházelo ke konzultacím s obcemi. Návrh z biskupství (vzniklý na podkladě práce nad mapou v průběhu roku 2003) byl s drobnými úpravami předkládán spíše jako fakt než podnět k diskusi. Doprovodné sociologické podklady brzy zapadly v zapomnění v návalu další farní administrativy a nepracovalo se s nimi. Největší diskuse byly vedeny nad osudem dosud nevyužitých far, majících přejít pod správu kmenové farnosti.

Mezitím se na biskupství vytvářely metodické materiály včetně vzorů jednotlivých dokumentů potřebných ke sloučení, hledaly se správné právní i administrativní formy. Souhrnnou normou se stala *Směrnice pro slučování farností*¹⁴².

V listopadu 2004 byly došlé návrhy na sloučení farností projednány kněžskou radou a schváleno bylo sloučení celkem 110 farností ze šesti vikariátů,¹⁴³ většina dle návrhu okrskových vikářů k 1.1.2005. Ve vydaném schématu sloučení farností se poznamenává, že pravděpodobně ne ve všech případech bude možné provést sloučení k navrženému datu, a to vzhledem k potřebným náležitostem.

3.4 Směrnice pro slučování farností

Směrnice pro slučování farností je základním a určujícím dokumentem, podle kterého je slučování farností v královéhradecké diecézi prováděno. Dle církevního práva se jedná o instrukci vykládající příslušné zákony církevního práva a dávající pokyny pro provádění

---

142 Vzorem pro Směrnici byla obdobná směrnice ke slučování z pražské arcidiecéze, ale i zde, dle vyjádření kompetentních pracovníků diecézní kurie, šla královéhradecká diecéze vlastní cestou.

143 V této první vlně byly schváleny převážně jasné případy malých, dlouhodobě excurrento spravovaných farností a farností z historicky poznamenaných oblastí tzv. Sudet. V jednom případě byl vysloven souhlas kněžské rady se sloučením bez stanoviska duchovního správce.

(kán. 34 CIC). Z pohledu světského práva se jedná o vnitřní organizační normu. Směrnice v aplikaci jednotlivých kroků sloučení vychází z církevního¹⁴⁴ a světského¹⁴⁵ práva.

Právní stránka procesu sloučení vychází z průběžné existence kmenové farnosti (tedy farnosti, do které se bude slučovat) před procesem sloučení i po něm. Vznik úplně nové farnosti se totiž v době tvorby směrnice (vzhledem k problematice zákona o církvích, viz poznámku v části 1.3) zdál jako těžko proveditelný, zdoluhavý. Po sloučení se kmenová farnost stává právním nástupcem farností slučovaných, které zanikají bez likvidace, a přechází na ni všechna práva a povinnosti slučovaných farností, stejně jako veškerý majetek, pohledávky a závazky. Jednotlivé kroky procesu je možné dle směrnice rozdělit na část přípravnou (která není časově omezena) a realizační, přičemž realizační část nemusí na přípravnou bezprostředně navazovat.

Příprava záměru slučování, popsaná ve směrnici, vychází ze skutečnosti již započatého a schváleného diecézního procesu. Na počátku příprav proto zmiňuje analýzu církevně-právních vztahů, kdy se vytváří popis území, spadající pod jurisdikci jednotlivých farností, s využitím statistických (sociologických a demografických) dat, přehledem kostelů, kaplí a far, a příprava mapy území, umožňující lepší posouzení spádovosti jednotlivých obcí k uvažovanému sídlu farnosti. Vyhodnocení existence některých farností jako nevyhovujících současné společenské a pastorační situaci projednává diecézní biskup s generálním vikářem, biskupskou radou a okrskovými vikáři, kteří také předkládají jednotlivé návrhy na slučování, buď z podnětů farností samotných nebo dle vlastního uvážení.

Návrh na sloučení, pokud se při vyhodnocování ukáže jako oprávněný, je dále postoupen připomínkovému řízení – od duchovních dotčených sloučením, pastoračních a ekonomických rad příslušných farností, administrativním, právním a hospodářsko-finančním úsekem diecézní kurie. V připomínkovém řízení může být zohledněno mimo statistických dat a zjevné (kartografické) spádovosti i několik dalších pohledů: historické hledisko, členitost terénu, náročnost přesunu a rozsah veřejné hromadné dopravy, stav a perspektivy farního společenství, ekonomická situace farností, právní vazby, vady, možné překážky. Výsledkem příprav je schéma sloučení, které je projednáno v kněžské radě a schváleno biskupem.

---

144 Zejména kán 121, majetkové kánony (1254-1298) a další

145 Zejména zák. č. 3/2002 Sb., zák. 586/1992 Sb., zák. 563/1991 Sb.

Realizační fáze je dle směrnice opět strukturovaná do několika dílčích procesů. Prvním je příprava podkladů pro vydání rozhodnutí o sloučení, přičemž hlavní iniciativu v tomto procesu mají farnosti samotné. Farnosti slučované i farnost kmenová provedou inventarizaci a kompletaci účetních dokladů a připraví jejich soupis (výkazy o hospodaření farnosti, peněžní deníky a další účetní knihy, inventární seznamy majetku, kopie daňových přiznání, zaměstnaneckou agendu, smlouvy o vedení účtů, úvěrů aj.), soupis daňových povinností farností, soupis smluvních vztahů včetně příslušných dokladů (trvalí nájemní smlouvy, smlouvy o dílo, smlouvy o smlouvách budoucích, na dodávky služeb, energií, pojištění apod.), inventarizaci poskytnutých dotačních a grantových prostředků a z nich vyplývajících závazků (do pěti let nazpět), zápis o inventarizaci movitého, nemovitého, finančního a nehmotného majetku farností a kompletaci aktuálních výpisů z katastru nemovitostí. Hlavním cílem přípravy výše uvedených materiálů je zjistit právní připravenost jednotlivých farností na sloučení, tedy dodržování světských a církevních zákonů, zajištění podkladů pro hladké navázání na smluvní vztahy v nástupnické farnosti, inventarizace závazků a zachování získaných práv. Zároveň jde také o úplný převod majetku slučovaných farností do farnosti kmenové, zabraňující možným zcizením. Kontrola úplnosti a správnosti podkladů je dvoustupňová. Nejprve okrskovým vikářem a poté příslušnými odbory diecézní kurie. Teprve po ověření úplnosti a správnosti informací a odstranění případných nedostatků vydá diecézní biskup rozhodnutí o sloučení farností.

Po vydání dekretu o sloučení provedou účastníci procesu další potřebné kroky na rovině majtkové, administrativní a právní. Statutární zástupce slučované farnosti vypoví smlouvy o vedení účtů pro sloučené farnosti a hotovost/zůstatek převede na účet kmenové farnosti. Vedení pokladen slučovaných farností není ve směrnici zmíněno. Dle místních zvyklostí a dohody je tedy možné je vést jako podružné pokladny kmenové farnosti. Ke dni sloučení bude provedena účetní závěrka hospodaření farností, vypracovány výkazy o hospodaření za jednotlivé farnosti a podána příslušná daňová přiznání (daň z příjmů FO, daň dědická a darovací, daň z nemovitostí, daň z převodu nemovitostí, přehled daně z příjmů u zaměstnanců farností, případně další). U farností, které jsou sloučeny k 1.1. daného roku se jedná o běžnou agendu, pouze u farností slučovaných v průběhu roku jde o kroky provedené navíc. Pokud měla některá ze slučovaných farností zaměstnance, přebírá k datu sloučení kmenová farnost podklady (vzhledem k tomu, že jsou to zároveň doklady sloužící pro výpočet důchodového zabezpečení, předávají se za období posledních

30 let) a zároveň přejímá veškerá práva a závazky vyplývající z pracovního vztahu (přihlášení zaměstnanců na oprávněných úřadech, přihlášení ke zdravotnímu pojištění, platba daně ze závislé činnosti aj.).¹⁴⁶

K datu sloučení se dále vyhotovují předávací protokoly sloužící jako doklad o předaném majetku a dokumentech novému vlastníkovi. Je vydáno rozhodnutí o územním vymezení farnosti¹⁴⁷ a o změnách statutů kostelů (změna farních kostelů ve slučovaných farnostech na filiální, zároveň se všem těmto kostelům přiznávají práva jako kostelům farním). Matriky, knihy intencí, farní kroniky a další dokumenty se předají do kmenové farnosti. Od data sloučení se vedou dokumenty pouze u kmenové farnosti. V zákonných lhůtách se dále úkon sloučení oznámí příslušným místům: Ministerstvu kultury pro změnu v rejstříku církevních právnických osob, pověřeným obecním úřadům a Národnímu památkovému úřadu o změně vlastníka kulturní památky, příslušnému katastrálnímu úřadu pro zanesení změny vlastníka nemovitého majetku do pozemkových knih a listů vlastnictví, soudu (v případě, že je některá ze slučovaných farností v probíhajícím soudním řízení), finančnímu úřadu a všem smluvním partnerům farností (tj. např. nájemcům bytů a nemovitostí, dodavatelům energií, současně i se změnou čísla účtu pronajímatele/plátce).

Směrnice dále uvádí harmonogram slučování z hlediska zainteresovaných osob tak, aby adresáti směrnice měli jasný přehled o svých úkolech. Okrskový vikář se podílí na přípravě záměru sloučení (návrhy na slučování, připomínkové řízení), kontroluje soupisy shromážděných podkladů od slučovaných (kmenových) farností a dohlíží nad řádným předáním slučovaných farností do správy administrátoru/farři farnosti kmenové. Statutární zástupce slučované farnosti se podílí na připomínkovém řízení návrhu sloučení, zajišťuje zhotovení podkladových materiálů a potřebných inventarizací, po vydání rozhodnutí o sloučení zajišťuje výpověď účtů bývalých farností, provedení účetní závěrky a podání odpovídajících daňových přiznání, provedení činností souvisejících s povinnostmi zaměstnavatele a řádné převedení všech náležitostí oprávněnému zástupci kmenové farnosti. Statutární zástupce kmenové farnosti se podílí na připomínkovém řízení návrhu sloučení, zajišťuje provedení účetní závěrky kmenové farnosti ke dni sloučení a podání odpovídajících daňových přiznání, převzetí povinností a závazků vyplývajících z dotací a grantů pro slučované farnosti, oznámení o právním nástupnictví smluvním partnerům,

---

¹⁴⁶ V praxi jsou slučované farnosti, které mají vlastní zaměstnance, spíše výjimkou.

¹⁴⁷ Důležitý krok, který může napomoci duchovní správě vnímat farnost na územním principu v celistvosti, ne jen tam, kde je kostel nebo kaple.

případně kroky související s povinnostmi zaměstnavatele. Administrativní odbor diecézní kurie provádí analýzu církevně-právních vztahů, archivaci podkladových materiálů ke sloučení a jejich oběh po zainteresovaných odborech kurie, vydání rozhodnutí o sloučení, o novém územním vymezení farností, oznámení o sloučení církevních právnických osob (CPO) pro kmenovou farnost i žádost o zapsání změn v rejstříku CPO na Ministerstvu kultury. Právní odbor se podílí na připomínkovém řízení, kontrole smluvních vztahů slučovaných farností, zajišťuje soupis všech církevních nemovitostí včetně těch, které byly „vykoupeny“ státem po roce 1949 a zajišťuje změnu vlastníka v katastru nemovitostí. Hospodářsko-finanční úsek kurie kontroluje dodané podkladové materiály a pomáhá s nápravou chyb a zajišťuje oznámení o změně vlastníka kulturní památky.

Součástí směrnice jsou přílohy se vzory dokumentů: Rozhodnutí o sloučení CPO, Upozornění na právní nástupnictví, Návrh na zrušení evidence CPO v rejstříkú MK, Oznámení o změně vlastníka kulturní památky, Ohlášení o zápisech vlastnických a jiných práv k nemovitostem, Oznámení o změně daňového subjektu. Poslední přílohou směrnice je metodický pokyn diecézního ekonoma k rozlišení vybavení interiérů kostelů na věci nemovité (vedené jako součást stavby) a věci movité.

Směrnice pro slučování farností je kvalitním a pečlivě připraveným materiálem zajišťujícím jasné schéma procesu slučování v administrativní, právní a ekonomické rovině. Přestože dnes, při stále probíhajícím procesu, jsou některé kroky zdokonaleny, nevyžádala si situace úpravu směrnice.

4 Samotný proces reformy

4.1 První vlna slučování

Na základě diskuse na diecézní i farní úrovni a po projednání a schválení kněžskou radou bylo diecézním biskupem vydáno Schéma sloučení farností,¹⁴⁸ které obsahovalo přehled farností navržených okrskovými vikáři ke sloučení v první vlně (zpravidla k 1.1.2005, některé farnosti v průběhu celého roku 2005, další k 1.1.2006 a k 1.1.2007). Schéma obsahovalo výčet farností z vikariátů Hradec Králové (20 slučovaných jednotek), Litomyšl (3), Pardubice (1), Rychnov nad Kněžnou (17), Trutnov (36) a Ústí nad Orlicí (34) s poznámkou, že pravděpodobně ne ve všech uvedených případech bude možné provést všechny potřebné náležitosti stanovené Směrnicí pro slučování farností tak, aby mohl být termín 1.1.2005 dodržen. Vzhledem k tomu, že mnohé farnosti dle vydaného schématu nebyly sloučeny ani k 1.1.2009, budu pro účely této práce popisovat jako první vlnu slučování proces v průběhu let 2005 a 2006 (neboť nejvíce koresponduje s vydaným dokumentem).

Předpoklad biskupství o nedodržení termínu se ukázal správný. Před koncem roku dodala potřebné podklady pro sloučení jediná farnost,¹⁴⁹ a to ještě s několika nedostatky. Proto bylo od plánovaného slučování k počátku roku ustoupeno. Podle biskupského vikáře pro pastorační se tak ukázala administrativní náročnost samotného kroku, potíže v naplňování stanovených kritérií i známky nedostatečného prodiskutování. Při rozhodování v biskupské radě, jak na danou situaci reagovat, se prosadil záměr postupovat ne tvrdě, ani systematicky nebo územně, ale cestou připravenosti a nejmenšího odporu. Tedy tam, kde nejvíce chtějí a jsou plně připraveni, může sloučení rychle proběhnout. Zkušenosti a dopady pak mohou přesvědčit a být příkladem nerozhodnutým nebo nepřipraveným. Zároveň byl učiněn další důležitý krok v procesu, totiž přesunutí části přijatých vikariátních účetní na administrativní pomoc ve slučovaných farnostech. V polovině prosince 2004 totiž byla novelou zákona o účetnictví zrušena povinnost přejít na (podvojně) účetnictví pro neziskové organizace s obratem do dvou miliónů korun, tedy i pro církevní právnické osoby. Biskupství na tuto změnu nebylo připraveno. Dokázalo ale

---

148 N.E 2023/2004 ze dne 19.11.2004

149 ŘKF Vrchlábí

velmi rychle zareagovat a nabídnout části již přijatých zaměstnanců převedení na jinou práci spojenou s přípravou slučování.

V únoru téhož roku byl do farností poslán oběžník biskupského vikáře pro pastorační, ve kterém byli kněží informováni o této personální posile a vybídnutí ke vstřícnému přijetí a spolupráci. Byla v něm rovněž oznámena další účast odpovědných osob na vikariátních konferencích pro hlubší vysvětlení záměru, aby se předešlo strachu a nepochopení procesu, a podáno obšírné vysvětlení a nástin reformy farního systému. Lehce pozměněná verze textu vycházela na pokračování od ledna do března v diecézním měsíčníku IKD. Výzvou v *Acta Curiae Reginae Gradecensis* v únoru t.r. byly k připojení k procesu vyzvány další farnosti, aby jejich žádost mohla být projednána v kněžské radě.

Z výše uvedeného je zřejmé, na jaké problémy slučování farností v první fázi narazilo. Nedostatečná komunikace o záměru uvnitř farností navržených ke sloučení, a to ze strany duchovních správců i farních rad, chybějící argumentace v této záležitosti, absence informujícího a vysvětlujícího postoje ze strany biskupství způsobila negativní reakci části církevní (a někde i necírkevní) veřejnosti. Obavy z rušení a zavírání kostelů, ubývání bohoslužeb nebo nemožnosti křtít ve filiálních kostelích se šířily i mezi řadou kněží. Množství administrativních kroků, nedostatek vlastních sil a zjištění, že biskupství neustoupí z nastavených kritérií, vedlo k přehodnocení vstřícného postoje části duchovních správců. V dané situaci také hodně záleželo na osobním postoji okrskových vikářů k procesu.

Rok 2005 se tedy v diecézi stal rokem příprav na slučování. Největší prostor v přípravách byl věnován hospodářské a právní stránce procesu, tedy kompletnímu provedení inventarizace majetku, inventarizaci účetních dokladů, případným rekonstrukcím chybějícího účetnictví a soupisu nemovitého majetku. Při něm, zcela v režii právního odboru diecézní kurie, byla prováděna evidence nabývacích titulů, „výkupů státem“ při pozemkové reformě (které při nahlížení do KN není patrné), kupních a nájemních smluv, věcných břemen. Nemálo farností mělo pozemky a budovy evidované ještě na historické církevní právnické osoby (záduší, kostel, beneficium) a bylo nutné provést jejich sloučení do současných CPO. V místech se známkami nedostatečného prodiskutování znovu jednali okrskoví vikáři nebo biskupský vikář pro pastorační. Problematice sloučení byl věnován i čas při farních vizitacích a návštěvě duchovních správců na biskupství.¹⁵⁰

---

150 viz kapitulu 2.3

Po projednání nových návrhů v kněžské radě a řádném uzavření přípravného řízení bylo dekretem diecézního biskupa k 1. lednu 2006 sloučeno 38 farností z vikariátů Hradec Králové (5 farností), Litomyšl (2), Rychnov nad Kněžnou (6), Trutnov (19), Ústí nad Orlicí (3), Pardubice (1), Havlíčkův Brod (2), a to do 17 farností kmenových. V únorových Acta curiae (ACRG) byly vyzvány další farnosti k podání žádostí o sloučení k projednání v kněžské radě. K 1.7.2006 bylo dekretem biskupa sloučeno dalších 23 farností z vikariátů Trutnov (15), Ústí nad Orlicí (3), Litomyšl (1) a Jičín (4) a to do 6 farností kmenových; k tomuto datu se k ideálnímu stavu přiblížil vikariát Trutnov. Při slučování došlo ke dvěma změnám ve stávajících hranicích vikariátů.

Farnosti, které byly sloučeny v první vlně procesu je možné rozdělit do dvou kategorií.¹⁵¹ Do první kategorie patří farnosti z vikariátu Trutnov, Jičín, jedno sloučení ve vikariátě Rychnov nad Kněžnou a jedno ve vikariátě Ústí nad Orlicí. Jedná se o farnosti rozkládající se na území Sudetské soustavy, které vlivem historických okolností trpí nízkou religiozitou i vysokým věkovým průměrem členů farního společenství. Do této kategorie je možné ještě zařadit sloučení farností z okolí Hradce Králové a Pardubic.¹⁵² Další farnosti byly sloučeny především z demografických důvodů, jednalo se o případy menších obcí (na poměry severu diecéze ale s početným farním společenstvím) se spádovostí a dobrou dostupností k sídlu kmenové farnosti.

Oproti vydanému schématu sloučení došlo k několika změnám. Z výše uvedeného počtu se 11 farností zapojilo do procesu až na výzvy v ACRG, nejvýznamnější změna pak proběhla ve vikariátu Trutnov, kde se neuskutečnilo sloučení původně navrhovaných devíti farností o značné rozloze do arciděkanství Trutnov, ale do dvou farností.¹⁵³ Ze změn oproti schématu, i vzhledem k dalšímu postupu, je možné odvozovat problematiku práce s prvotními návrhy,¹⁵⁴ uvědomění si nebezpečí pravidelné platby daně z příjmu¹⁵⁵ a také prvotní větší zapojení laiků do procesu (právě na nátlak aktivních laiků a farních rad byly

---

151 Podkladem pro charakteristiku farností jsou výkazy o úkonech DS, rozhovory s duchovními správci a farníky, bakalářská práce autora „Význam křesťanství pro obnovu a rozvoj severovýchodních Čech“ obhájená v roce 2002 na ETF UK a osobní zkušenosti autora při cestách a práci v rámci diecéze

152 Viz kapitola 2.1.2 – situace v Polabí

153 ŘK farnost – arciděkanství Trutnov a ŘK farnost Trutnov III – Poříčí, která byla původně navrhována také ke sloučení.

154 zmíněnou v kapitole 3.3

155 viz kapitolu 2.2

zastaveny přípravy u nedostatečně podložených sloučení, případně změněny jejich parametry). Biskupství již žádné další schéma sloučení nevydalo.

4.2 Další postup

Po pozitivní odezvě od sloučených farností a dalších výzvách v ACRG bylo dekretem k 1.1.2007 sloučeno 27 farností do celkem 13 farností kmenových, a to ve vikariátech Jičín (6), Rychnov nad Kněžnou (5), Litomyšl (5), Ústí nad Orlicí (4), Kutná Hora – Poděbrady (4), Hradec Králové (2), Pardubice (1) a Chrudim (1). K prvnímu červenci téhož roku bylo sloučeno celkem 6 farností do čtyřech farností kmenových, a to ve vikariátech Rychnov nad Kněžnou (4), Pardubice (1) a Litomyšl (1). Do procesu se tak v této vlně nově zapojily farnosti z kutnohorsko-poděbradského a chrudimského vikariátu. S účinností od 1.7.2007 byla biskupstvím zároveň vydána *Směrnice pro předávání farností v královéhradecké diecézi*, jež byla reakcí na prodlevy, nepatřičná zdržení, nedbalost nebo nesystematičnost v předávání při slučování farností. K vymáhání nápravy zároveň směrnice stanovuje finanční sankce pro odpovědné duchovní správce a okrskové vikáře.

Takřka všechny sloučené farnosti za výše zmíněné období lze charakterizovat jako místa smálo početným až zanedbatelným společenstvím věřících (místy posílené návštěvníky poutních míst nebo lázní), s relativně blízkým a dobře dostupným spádovým sídlem kmenové farnosti, navíc odsud dlouhodobě excurrento spravovaných. Počtem již převládaly farnosti nezmíněné ve schématu slučování.

S procesem reorganizace souvisí způsob ustavování duchovních správců. Až do roku 2006 bylo obvyklou praxí jmenovat za správce farností administrátory, faráře pouze výjimečně. V roce 2006 vydaná norma stanovuje potřebu farářských zkoušek pro jmenování farářem. V tomto roce byly zároveň uspořádány přípravné kurzy a zkoušky. Ačkoliv absolvování zkoušek nezakládá automatický nárok na jmenování farářem, zdá se, že událost byla určitým přelomem a od r. 2007 se užívá při jmenování úspěšných absolventů do farností. Současně se mnohem více využívá jmenování osobních farářů, děkanů a arciděkanů.

Vůbec nejvyšší počet sloučení nastal k 1.1.2008, a to celkem 41 farností z vikariátů: Jičín (9), Hradec Králové (6), Náchod (5), Litomyšl (4), Ústí nad Orlicí (4), Rychnov nad Kněžnou (3), Kutná Hora – Poděbrady (3), Havlíčkův Brod (2), Humpolec (2), Chrudim (1). Dále byly sloučeny dvě farnosti z vikariátu Pardubice do kmenové farnosti vikariátu

Chrudim. Došlo ke změně původních farních i vikariátních hranic, ty se změnily ještě mezi vikariátem Rychnov n. Kn. a Ústí n. Orlicí a Kutná Hora – Poděbrady a Jičín. Do procesu se tímto zapojily i farnosti z vikariátů Náchod a Humpolec. Jediným vikariátem, ve kterém tak do uvedeného data nebyla sloučena ani jedna farnost, je vikariát Jilemnice. Příkladem dobře ilustrujícím přístup k vybírání sídla kmenové farnosti je sloučení na kraji Vysočiny ležící vesnické farnosti Vlkaneč s početnějším a o něco živějším společenstvím do farnosti Zbýšov v Čechách, nedalekého městyse, odkud byla Vlkaneč před sloučením administrována.

Před koncem roku 2008 bylo navrženo ke sloučení celkem 23 farností, z toho u dvaadvaceti z nich byl učiněn rozhodný krok k prvnímu lednu 2009. Jednalo se o farnosti z vikariátů Náchod (4), Ústí nad Orlicí (3), Hradec Králové (2), Rychnov nad Kněžnou (2), Havlíčkův Brod (1), Litomyšl (1), Chrudim (1), Kutná Hora - Poděbrady (1), Trutnov (1), Jičín (3). Dvě farnosti z vikariátu Trutnov a jedna z vikariátu Jilemnice byly sloučením připojeny k vikariátu Jičín. Zároveň byla z pastoračních důvodů přifařena obec Křivice z farnosti Přepychy do Týniště nad Orlicí (v rámci vikariátu Rychnov nad Kněžnou) a z vikariátu Trutnov přičleněna k vikariátu Jilemnice farnost Vrchlabí. K počátku roku 2009 je tak téměř dokončena (s malou výjimkou – viz dále) reorganizace duchovní správy ve vikariátě Jičín.

Původní návrhy, předložené biskupstvím a schválené v první vlně kněžskou radou se mění. Ukazuje se, že mnohde je vhodné nechat návrhu větší časový prostor. Vyvíjí se pohled ze strany farností, duchovních správců, role okrskových vikářů v procesu naopak ustupuje do pozadí. Podle místní situace se také mění hranice farností a vikariátů a reorganizuje duchovní správa uvnitř jednotlivých vikariátů. Tam, kde panují nejasnosti nebo se objevily lidské nebo ekonomické překážky, se zatím neslučuje (např. neshody o název farnosti, místní animozity, prodej farní budovy a s tím související daňová nevýhodnost sloučení, situace, kdy o duchovní správu „mrtvé“ farnosti nikdo příliš nestojí).

S nástupem generálního vikáře – moderátora kurie byla zároveň podnícena diskuse o stávajícím chodu diecéze, probíhajících procesech i nových změnách.¹⁵⁶ A to jak na úrovni kněžské rady, pracovníků biskupství, kněží tak i aktivních laiků – členů farních rad. O tématu slučování farností se po dlouhé době objevil článek v diecézním měsíčníku IKD

---

¹⁵⁶ Zřízení Fondu solidarity, podpora farností z EU, změna provozovatele hotelových služeb v pastoračním středisku (Novém Adalbertinu).

a téma reorganizace farností je i součástí diskuse nad změnami v diecézi, ke které byli v březnu a dubnu vyzváni lidé ve farnostech.

4.3 Průběh na příkladu vikariátu Jičín

Prvotní návrh sloučení od biskupství, předložený farnostem v roce 2004 k diskusi, se bohužel nezachoval, nemohu proto posoudit vývoj a práci s návrhem. Z rozhovorů je jasné jen, že nad návrhem probíhala diskuse a do první vlny se zdejší farnosti nezapojily, rozhodly se vyčkávat.

Na příkladu slučování ve vikariátu Jičín lze dobře ilustrovat několik charakteristik, které se na tomto procesu podílely. První takovou charakteristikou je přístup polských duchovních správců k malým farním „společenstvím“, kdy, se zkušeností ze své domovské vlasti, většinou nevidí jako perspektivní excurrento spravované farnosti s mizivým počtem návštěvníků bohoslužeb a nesnaží se v takových místech aktivně působit.¹⁵⁷ Proto byli mnohdy „průkopníky“ procesu, stejně tak jako ve vikariátu Jičín. K 1.7.2006 byly na popud polského duchovního správce sloučeny farnosti Chodovice, Jeřice, Lískovice a Sobčice do ŘK farnosti – děkanství Hořice. V případě Chodovic a Jeřic se jednalo o zcela „mrtvé“ farnosti, kde se již několik let nekonala žádná bohoslužba a kostely byly dlouhodobě zavřeny. V případě Jeřic a Sobčic o farnosti „svatých zbytků Izraele“,¹⁵⁸ mezi kterými se nedělní bohoslužba střídala po čtrnácti dnech. V žádné ze sloučených farností nebylo dlouhou dobu hlášeno udělení některé z iniciačních svátostí, v bývalé farnosti Sobčice se však nachází rozrůstající se městy Ostroměř, ležící na křižovatce silničních a železničních tras.

Také v čele dalšího sloučení stál polský kněz, jičínský vikář; ke kmenovému arciděkanství v Jičíně byly sloučeny farnosti Ostružno, Samšina a Veliš. Ke stejnému termínu proběhlo sloučení farností Choteč, Miletín a Mlázovice do kmenové farnosti Lázně Bělohrad. Sloučené církevní jednotky se nachází na pomezí Podkrkonoší a Jičínské pahorkatiny. Religiozita je zde vyšší než na jihu vikariátu, v každé farnosti byla malá společenství věřících (15-30 osob) se zastoupením mladých rodin. Bohoslužby se konaly pravidelně každou neděli. Rostoucí tendenci zaznamenanou v hlášeních o úkonech DS

---

¹⁵⁷ Tento postoj, ačkoliv je převládající, však nelze generalizovat. Zdroj: rozhovory s polskými duchovními vikariátu Trutnov

¹⁵⁸ Pojem srovnej s OPATRŇY: Pastorage v postmoderní společnosti, 53

vykazovala farnost Miletín (modlitební společenství, pastorační a ekonomická rada, nárůst návštěvnosti bohoslužeb díky obnoveným mším v lázeňském kostele).

Po pozitivních zkušenostech, kdy velkou část administrativní zátěže spojenou s přípravou podkladů sloučení pomáhal kněžím zvládat vikariátní pastorační a technický asistent, se v průběhu roku 2007 začaly připravovat na sloučení i další farnosti. Zároveň došlo k významným změnám na postech duchovní správy. Do Jičína přišel nový okrskový vikář i kaplan, farář z Vysokého Veselí odešel na odpočinek a do tohoto misijního území byl poslán dlouholetý vedoucí diecézního centra pro mládež (později i kaplan a pastorační asistent) k vytvoření misijní fokolarínské komunity. K prvnímu lednu 2008 proběhlo sloučení do čtyřech kmenových farností. Mezi farnostmi Železnice a arciděkanstvím v Jičíně došlo k logické výměně spravovaných spádových území (farnosti Robousy a Popovice, přiléhající takřka k městu Jičínu, byly spravovány ze Železnice, naopak z Jičína farnost Lužany¹⁵⁹). K Jičínu tak byly přiřazeny obce nábožensky takřka mrtvé (do 5 farníků), ale s potenciálem budoucího rozvoje města a satelitních vesniček. Do Římskokatolické farnosti – děkanství Kopidlno byly sloučeny farnosti Vršce a Žlunice a zároveň s tím došlo ke změně hranic, kdy obec Chroustov, zcela na jihu vikariátu, byla převedena pod správu farnosti Kněžice (Kutnohorsko-poděbradský vikariát). Do farnosti Nová Paka byly sloučeny farní obce Stará Paka (relativně živá, s rostoucími trendy v náboženských ukazatelích) a Úbyslavice.

K prvnímu lednu 2009 byly sloučeny farní obce Hradištko a Slatiny do farnosti Vysoké Veselí, farnost Levínská Olešnice z jilemnického vikariátu do farnosti Nová Paka, farnost Vidochov a farnosti Borovnice a Horní Brusnice z trutnovského vikariátu do farnosti Pecka. Na severovýchodě tak došlo k rozšíření vikariátu o tři farnosti, jež však byly delší dobu spravovány kněžími z vikariátu Jičín.¹⁶⁰

K datu sloučení obdrželi všichni duchovní správci sloučených farností nové jmenovací dekrety a jejich úkolem bylo zajistit všechny administrativní a právní kroky, dle Směrnice o slučování farností. K datu sloučení zároveň skončilo funkční období ekonomických a pastoračních rad sloučených i kmenových farností a bylo stanoveno, že do 1 měsíce by měly být jmenovány nové ekonomické rady případně také pastorační rady s přihlédnutím ke skutečnosti nově vytvořených farních obvodů. V praxi však ekonomická nebo pastorační rada byla jen v necelé polovině sloučených farností (tam, kde bylo početnější

---

159 Viz přílohy: mapa vikariátu Jičín před sloučením

160 Viz přílohy: mapa vikariátu Jičín po sloučení

farní společenství), případně aktivní farníci byli zastoupeni v radě kmenové farnosti. Proto také nová jmenování do ekonomické rady nebo jmenování a volby do pastorační rady většinou nepřinesla obměnu členstva. Podle vyjádření okrskového vikáře i jednotlivých duchovních správců nepřineslo sloučení takřka žádnou změnu v dosavadní pastorační praxi, maximálně v přeorganizování termínů bohoslužeb, tisku společných ohlášek a zdůrazňování sjednoceného společenství farnosti.

Na jaře roku 2009 je ve vikariátu téměř dokončen proces slučování. Zbývá sloučit jedinou farnost (Chomutice u Hořic do ŘKF Vysoké Veselí¹⁶¹) a rozhodnout o území farnosti Kněžice, která dnes náleží do vikariátu kutnohorsko-poděbradského, kam zároveň spádově patří (je to však „mrtvá farnost“ a ani jeden vikariát, resp. farnosti Kopidlno a Městec Králové, o ni nestojí).

Pro přehlednost uvádím stav farností a duchovní správy: ve vikariátě se dnes nachází osm farností, které spravuje devět kněží. V duchovní správě dále vypomáhá jeden emeritní farář, tři jáhni (všichni Jičín) a dva pastorační asistenti. V polovině roku dojde ke změně v Kopidlně (farnosti na jihu území, která však ani po sloučení nespĺňuje kanonická kritéria), odkud bude odvolán stávající administrátor a farnost bude spravována excurrento z Vysokého Veselí. Pro farnost Lázně Bělohrad bude dále vysvěcen trvalý jáhen.

V pastorační situaci nastalo od r. 2005 několik menších změn: Více se využívá bohoslužeb slova s jáhny (příp. s vystudovaným laikem – L. Bělohrad), v Hořicích vzniklo společenství rodin, ve Vysokém Veselí společenství Romů, v Jičíně došlo k útlumu některých společenství a zpřehlednění farních aktivit a zlepšení vnitrofarní komunikace. Výše uvedené změny jsou výsledkem moudrých kroků duchovních správců, nikoliv spontánní laické aktivity. Kde to je v silách duchovních, slouží se pravidelné bohoslužby i pro velmi malý počet věřících, v nábožensky vyhaslých obcích pak alespoň při poutích, posvíceních nebo obecních slavnostech. Farnosti se dále více snaží o sebezprezentaci na veřejnosti, i díky *Roku nové evangelizace* (rok 2008 v sedmiletém pastoračním programu).

S procesem reorganizace farností souvisí prodej a převod nepotřebných nemovitostí na jiné majitele. Většina nevyužitých far ve vikariátě je již prodána necírkevním majitelům, zajímavým počinem je dlouhodobý pronájem fary v Ostružně (farnost Jičín) o.s. Trinitatis societas, snažící se o duchovní obnovu kraje, zdejší barokní architektury, podporu historického vědomí, poutí a posvícení. Může to být inspirativním modelem pro podobné

---

¹⁶¹ Sloučení odloženo k 1.1.2010 kvůli prodeji fary a z toho vyplývající daňové nevýhodnosti provedení sloučení již v roce 2009

nakládání se zbývajících nevyužitými církevními nemovitostmi, jejichž prodejem se farnosti zbavují možného smysluplného využití ve vzdálenější budoucnosti i kvalitních partnerů v současnosti. O předávání kostelů říká okrskový vikář: „Tam, kde se zdá, že je zájem občanů a obce, tam převod podporuji. Zkušenosti říkají, že obec ve spolupráci s místními občany dokáže kostel lépe opravovat, snaží se shánět dotace, pořádá brigády. A pak jsou také místní vděční za církevní obřady.“¹⁶²

První zkušenosti se sloučením jsou dle oslovených duchovních správců pozitivní. Po náročném procesu ubylo administrativy, účetnictví nebo starostí o nevyužité nemovitosti a kněží tak mají více času na vlastní duchovenskou činnost. Okrskový vikář P. Jandejský k tomu dodává: „Slučování je administrativní úkon, na pastorační praxi to nemá dopad. Ale ta administrativní část je zásadní pro zjednodušení a zpřehlednění.“ Pozitivní vliv na farní společenství však připouští: „V oblastech, kde je křesťanství vykořeněné, lidé ztratili pojem o farnosti, o společenství. Tímto krokem, pokud je dobře podán, mohou postupně získat pocit, že jsou součástí významnějšího celku, vědomí – přece jen to funguje. Je to také příležitost pro vzájemné obohacení. Lidé na malých vesnicích jsou štedřejší, byť pojem farnosti neřeší, žijí se svým kostelem, jsou ochotni ho podporovat, drží vzájemně při sobě, což je dobrý příklad pro městské farníky.“¹⁶³

4.4 Chronologický přehled a výhled do budoucna

Reforma farního systému je v diecézi stále živý, probíhající proces, se kterým jsou spojeny podpůrné a navazující kroky (v přehledu kurzívou). Zároveň je vhodné vnímat ho v kontextu historické, společenské a politické situace.

rok	událost
2000	teologická konference o farnosti v Hradci Králové První návrh na sloučení vzešlý z podnětu farnosti
2000-2002	Diskuse o změnách v rámci biskupství
2002	Konkrétní návrhy v biskupské radě, schválení v kněžské radě
2003	Diskuse nad mapou diecéze s duchovními správci farností
2004	První tři sloučené farnosti

¹⁶² Rozhovor s P. Pavlem Jandejským

¹⁶³ op.cit.

- 2004 Diskuse ve farnostech a ve vikariátech nad prvotními návrhy, první vlna žádosti o sloučení
Vydání Směrnice pro slučování farností
Vydání Schématu sloučení
- 2005 Odložení slučování o jeden rok
Přátelská setkání kněží na biskupství, vysvětlování procesu
- 2006 Sloučení prvních 61 farností (k 1.1. a 1.7.), počet farností v diecézi klesl na 383
- 2007 Sloučení 33 farností (k 1.1. a 1.7.), počet farností v diecézi klesl na 350
Vydání Směrnice pro předávání farností
- 2008 Sloučení 41 farností (k 1.1.), počet farností v diecézi klesl na 309
Jmenování generálního vikáře – moderátora kurie
- 2009 Sloučení 22 farností (k 1.1.), počet farností v diecézi klesl na 287
Zřízení Fondu solidarity, podpora farností z EU
Diskuse o změnách v diecézi
Příprava dalších sloučení a podpůrných kroků reorganizace

Proces slučování farností bude dále pokračovat. Snahou biskupství je dosáhnout optimálního stavu ve všech vikariátech. Uváděl-li biskupský vikář pro pastorační před koncem roku jako ideální stav cca 250 farností v diecézi (s tím, že některé farnosti z určitých důvodů – finančních, osobních – zůstanou spravovány *excurrendo*, byť nevyhovují kanonickým kritériím)¹⁶⁴, v rozhovoru pro březnový diecézní časopis IKD již uvádí, že výsledný počet farností by určitě měl klesnout pod 250 a snad by mohl být i nižší než 200, což ovšem bude trvat delší dobu¹⁶⁵. Prostor pro započítání procesu je ve vikariátě Jilemnice, pro další slučování pak zvláště ve vikariátech Náchod (Broumovsko), Rychnov nad Kněžnou, Ústí nad Orlicí (v úvahách je také rozdělení tohoto rozsáhlého vikariátu s relativně vysokou religiozitou na dva), Chrudim (oblast Železných hor), Hradec Králové a ve vikariátě kutnohorsko-poděbradském.

Na administrativní proces sloučení by měly navázat další kroky pastorační (odpovědné pastorační plánování, větší zapojení jáhnů a laiků do pastorační, podpora větší míry

164 Rozhovor s ICLic. Karlem Moravcem, 19.11.2008

165 MACEK Vojtěch: Ztrácejí se nám farnosti... Rozhovor s RD. Karlem Moravcem in: IKD 3 (2009) 12

solidarity a subsidiarity farních společenství) a ekonomické (větší míra celodiecézní solidarity i subsidiarity, odpovědné plánování a určení priorit, rozvoj jen smysluplných aktivit), které generální vikář Mons. Holub pokládá u farnosti – živého společenství za skoro samozřejmé.

Biskup Dominik Duka se již v rámci semináře o farnosti zmiňoval o potřebě vnímat území diecéze nejen z hlediska stávajícího správního členění, ale také dle určitých pastoračních zón, které by umožnily systematizovat přístup k farnostem podobného charakteru.¹⁶⁶ Podle současných úvah by některé farnosti v nábožensky vyhaslých oblastech, které nejsou schopny vytvořit farní společenství ani nejsou ekonomicky soběstačné, byly prohlášeny za kvazimisiijní. Obvyklá farnost tu nemá význam, misie by byly podporovány ostatními farnostmi v rámci diecézní solidarity. Zatím ve stádiu plánu je příprava na diecézní synodu, v jejímž rámci by se mělo objevit téma obnovy života farností a podpora růstu farních společenství.

---

166 Srov. DUKA Dominik: Vize farní pastorace v královéhradecké diecézi in: HOJDA Jan (ed.): Farnost na přelomu století. Teologická reflexe, Svitavy: Trinitas, 2000, 16

5 Diskuse

Reforma církve a jejich struktur v Evropě je aktuálním tématem, pro které však neexistuje jednotné a jednoduché řešení. Postavení katolické církve v České republice je v mnohém specifické a vyžaduje přístup s ohledem na historické a společenské faktory, stav církve i odpovědnost k budoucnosti. Také situace královéhradecké diecéze má oproti stavu v dalších diecézích české církevní provincie jisté jedinečné charakteristiky. Proto je pochopitelná snaha jít vlastní cestou, stojící v popředí plánu i jednotlivých kroků reformy. Tato snaha, stejně tak jako každý nový a nezaběhnutý proces, nutně vyvolává zkoumání, tázání, promýšlení.

Pokusím se nyní o formulaci některých závažnějších otázek, ke kterým proces reformy vybízí. A zároveň o hledání odpovědí na ně skrze krátké interdiecézní srovnání, zkušenosti z přípravy a samotného procesu, komentáře jeho aktérů i pohled pastorální teologie. Mnohé otázky nepochybně nemohou být na krátkém textovém prostoru zodpovězeny. Při jejich hledání povstanou další, jiné mohou být spíše podnětem k hlubšímu promýšlení situace a odpovědnému dialogu.

První otázky se nepochybně vážou k procesu samotnému. Jde opravdu o reformu zdola nebo spíše prováděnou shora? Jde o skutečnou reformu nebo spíše administrativní a právní reorganizaci? Je délka jeho průběhu výhodou? Byl zvolen vhodný způsob komunikace? Může být proces inspirací pro další diecéze? Hledání odpovědí na tyto otázky bude snazší v kontextu mezidiecézního srovnání.

5.1 Situace v mezidiecézním srovnání

V České republice zahájily proces reformy farního systému zatím tři místní církve – mimo diecéze královéhradecké také diecéze plzeňská a arcidiecéze pražská. Nejdále je v této chvíli diecéze plzeňská, kde již byl ukončen proces slučování farností a probíhají následné kroky obnovy farního života, v pražské arcidiecézi není oddělení administrativní a pastorační stránky procesu tak jasné a slučování farností stále probíhá.

5.1.1 Plzeňská diecéze

Plzeňská diecéze je nejmladší diecézí v České republice, byla založena bulou papeže Jana Pavla II. ze dne 31.5.1993, a to vyčleněním z pražské arcidiecéze, menší část území

těž z diecéze českobudějovické a litoměřické. Prvním a současným biskupem je Mons. František Radkovský. Diecéze se rozkládá na západě republiky na ploše 9.236 km², z hlediska státoprávního uspořádání v plzeňském, karlovarském a ústeckém kraji. Na jejím území žije 795 tisíc obyvatel, ke katolické církvi se hlásí 142 tisíc z nich.¹⁶⁷ Území diecéze je velmi nerovnoměrně zalidněné, na východě se nachází sídlo diecéze Plzeň (165 tis. obyvatel v roce 2001) a několik menších měst (Rokycany, Klatovy, Domažlice), na severozápadě v údolí řeky Ohře větší města Cheb, Sokolov a Karlovy Vary. Jih a sever diecéze je hornatý (Šumava, Český les, Krušné hory) s malým zalidněním, také střed území (Slavkovský les, Doupovské hory, Tepelská vrchovina) je řídko osídlený.

Na stavu religiozity obyvatelstva se nejvíce podepsal odsun německých obyvatel po druhé světové válce a následné období. Účastníků nedělních bohoslužeb bylo v roce 2004 spočteno 10 600,¹⁶⁸ v diecézi dále působilo 104 kněží (z toho 30 řeholních) a čtyři stálí jáhni v deseti vikariátech a 363 farnostech¹⁶⁹. V průměru tak na jednoho kněze připadalo 1495 deklarativních věřících, 112 návštěvníků nedělních bohoslužeb (s nejvyšším věkovým průměrem v celé ČR) a asi čtyři farnosti, je však nutné vzít v úvahu, že ne všichni kněží působili v duchovní správě, skutečné počty jsou tedy vyšší. V úvahu je také nutné brát řídkou zalidněnost středu diecéze a obtížnou dopravní obslužnost mnoha obcí. Obvyklým jevem tedy byl stav, kdy církve vlastnila uzavřené chátrající kostely, ve kterých se mnoho let nesloužila bohoslužba, a fary, ve kterých po dlouhá léta nikdo natrvalo nebydlel. „Na venkově si svoji víru v době komunismu uchoval jen velmi malý počet věřících, scházejících se ve velmi rozptýlených, izolovaných a mezi sebou navzájem příliš nekomunikujících skupinách většinou pouze při nedělních mší svatých.“¹⁷⁰

Ji necelý rok po uvedení do svého úřadu napsal biskup Radkovský pastýřský list, ve kterém nastínil kroky potřebné pro obnovu života v diecézi i ve farnostech. Vznikl zde přípravný tým pastoračního plánování, který stál v letech 2001-2003 u reflexe pastorační situace, koncepce dlouhodobého diecézního pastoračního plánu i přípravy reformy farního

---

167 Zdroj: SLDB, ČSÚ 2001

168 Sčítání účastníků bohoslužeb, ČBK 2005

169 Stav k roku 2002, srov. Náboženská situace v ČR v současnosti, studijní text 2. zasedání Plenárního sněmu, 23-24

170 HRUŠKA Petr: Duch oživuje, nevhodné struktury zabíjejí. Pastorační situace v plzeňské diecézi na přelomu tisíciletí, 2002, 6

systému.¹⁷¹ Na biskupství byl následně vytvořen návrh na sloučení farností a vytvoření nových, který byl dán prostřednictvím okrskových vikářů kněžím k diskusi a připomínkování.¹⁷² Dle vyjádření Mons. Radkovského přišel prvotní podnět ze strany kněží, kteří vyvíjeli tlak na biskupství, aby se nelehkou (převážně administrativní) situaci farností pokusilo řešit.¹⁷³ Záměr byl veřejně oznámen pastýřským listem v roce 2003 a letákem pro věřící v roce následujícím. První sloučení fakticky neexistujících padesáti pěti farností (v pohraničním bývalém vojenském pásmu) proběhlo na podzim roku 2003, v následujícím roce, z důvodů hrozícího (a nakonec neuskutečněného) povinného přechodu farností na účetnictví, byla připravena administrativní a právní restrukturalizace dalších farností a k 1.1.2005 proběhlo hromadné slučování. Z 308 farností zbylo 70.¹⁷⁴ Následné kroky pastorační obnovy farností se dějí zvláště tam, kde je k tomu dán duchovními správci prostor. Mimo seminářů, vysvětlování, tvorby pastoračních týmů je to i aktivní zapojení laiků do pastorační služby (formou akolytů sloužících bohoslužby slova, vedoucích biblické hodiny a katecheze, podílejících se na diakonické službě a moderujících společenství věřících v místech s obtížnou dostupností pro kněze¹⁷⁵) a koncepce modelové farnosti,¹⁷⁶ která má velkou volnost v aplikaci nových přístupů a v úspěších je příkladem ostatním.

5.1.2 Arcidiecéze pražská

Pražská arcidiecéze je nejstarší místní církví u nás. Biskupství bylo založeno v roce 973 z podnětu knížete Boleslava II. a po dohodě s římským císařem Ottou I. a řezenským biskupem sv. Wolfgangem. V roce 1344 bulou papeže Klimenta VI. bylo povýšeno na arcibiskupství. V čele diecéze dnes stojí kardinál Miloslav Vlk, 35. pražský arcibiskup, pomocní biskupové jsou Mons. Václav Malý a Mons. Karel Herbst SDB, emeritním pomocným biskupem je Mons. Jaroslav Škarvada. Z území diecéze, která v roce 1345

---

171 op.cit., 2

172 RADKOVSKÝ František, MACHÁNĚ Jiří: Pastorační reforma je běh na dlouhou trať in: Katolický týdeník 24 (2006) 5

173 Srovnej op.cit

174 Naopak nová farnost vznikla k 1.1.2007 v Plzni na Borech, situaci si vyžádal velký příliv zahraničních dělníků, zvláště Slováků, do zdejších „průmyslových montoven“.

175 Srov. Laická služba. Dokumentární film o službě laiků v církvi, Česká televize 2008

176 Např. farnost Cheb

zahrnovala takřka celé Čechy, Kladsko a část Horní Lužice byly postupně vyděleny čtyři diecéze, naposledy diecéze plzeňská v roce 1993. Dnes zaujímá území o rozloze 8.990 km², které se nachází v Praze a ve středočeském kraji. A právě hlavní město Praha s 1,2 milióny obyvatel je velkým specifikem arcidiecéze, na jejímž území dnes žije celkem 2,1 miliónů lidí. Ke katolické církvi se hlásí 370 tisíc z nich. Mimo Prahy je nejvíce zalidněn střed a sever diecéze (úrodné Polabí), naopak jih a jihozápad je charakteristický malými vesnickými sídly a malou hustotou obyvatelstva. Důležitou demografickou charakteristikou je také neustále probíhající proces vyliďňování středu Prahy a vznik satelitních městeček na okrajích metropole.

Religiozitu oblasti a postavení církve je nutné popisovat s ohledem na situaci v hlavním městě. Při sčítání lidu se ke katolické církvi přihlásilo 17,6 procenta obyvatel Prahy (206 tisíc), ze sčítání účastníků bohoslužeb je známo cca 38 tisíc věřících. Panují ale veliké rozdíly mezi velkoměstskými farnostmi a kostely (kam se sjíždějí na bohoslužby i lidé z okrajů Prahy a blízkého okolí, přebývající studenti a pražští zaměstnanci), situací na periférii metropole a ve venkovských oblastech arcidiecéze. Značně ve zkratce lze charakterizovat velkoměstské věřící jako mladé¹⁷⁷ „nomády“,¹⁷⁸ putující mezi kostely a farnostmi na základě momentálních preferencí, což znesnadňuje vytvoření celistvého farního společenství. Ve vnitřním městě také působila většina ze 161 řeholních kněží a větší část z 216 kněží diecézních.¹⁷⁹ Naopak západní část arcidiecéze lze označit za nábožensky vykořeněné oblasti (v bývalých okresech Rakovník, Kladno a Mělník panuje jedna z nejnižších identifikací s církvi), také Polabí a Mladoboleslavsko se potýká s nízkou religiozitou. Lepší je situace na jihu území (příbramsko, benešovsko).

Před započítáním slučování bylo území arcidiecéze správně děleno do 14 vikariátů a 378 farností, mnoho z nich však existovalo spíše v administrativní rovině.¹⁸⁰ Prvním významnějším impulsem v procesu reformy byla „svatohorská setkání“ kněží s kardinálem v letech 2002-2004, při kterých se diskutovalo o problematice správy farností a potřebě obnovy jejich života. Ze setkání vzešly čtyři oblasti, na které by se měla zaměřit obnova,

---

177 Pražská arcidiecéze má nejmenší věkový průměr z návštěvníků bohoslužeb v rámci republiky, což je způsobeno zvláště specifiky Prahy

178 Termín srovnej s OPATRŇÝ: op.cit. 54

179 Stav k roku 2002, srov. Náboženská situace v ČR v současnosti, 23-24

180 Srov. OPATRŇÝ Aleš, MACHÁNĚ Jiří: Často bohužel provozujeme fiktivní farnosti in: Katolický týdeník 24 (2006) 5

farnosti by dále měly být schopny naplňovat své poslání ve čtverém koinonia, martyria, diakonia a leiturgia. Reorganizace farní správy je prováděna postupně, započala v roce 2003 zrušením některých duchovních správ v centru Prahy a přesunem sídla neobsazených farností do místa správy, v roce 2004 byly sloučeny farnosti v rakovnickém vikariátu, v roce 2005 ve vikariátu kolínském, v roce 2006 ve vikariátech Stará Boleslav, Podřipsko a Beroun, k 1.1.2008 pak ve vikariátě Vlašim. Průběžně probíhá změna v 1. pražském vikariátě. V rámci reformy se hledí na vznik personálních farností, dále probíhají semináře a aktivity zaměřené na čtyři oblasti obnovy farního života (pokání, posílení práce s Písmem, vedení k modlitbě, podpora života ve společenství). Na jaře 2009 je v diecézi 247 farností, několik duchovních správ, dvě farnosti personální, farní expozitura a také sem přísluší vojenský vikariát.

5.1.3 Srovnání

Toto stručné srovnání si neklade za cíl porovnat dopodrobna procesy v jednotlivých diecézích, ale, jak bylo uvedeno výše, hledat odpovědi na položené otázky. Zvolený přístup byl jedinečný v každé z diecézí, přesto jsou základní východiska totožná a společný je i cíl reformy.

V každé z diecézí byl zvolen jiný přístup k procesu a dá se říci, že i jiné směřování ve vertikální rovině. V plzeňské diecézi byla příprava sloučení i jeho průběh maximálně v režii biskupství. Podnět pro reformu byl sice dán od kněží samotných, ale dle vyjádření odpovědných osob spíše ve stylu „zde je problém, řešte ho, prosíme,“ bez očekávání osobní participace.¹⁸¹ V pražské arcidiecézi je zvolen postup na základě podnětu kněží zpracovat, předložit a následně prosadit řešení, laici se do tohoto procesu nezapojují.¹⁸² Záměrem prezentovaným v královéhradecké diecézi bylo provádět reformu zdola, nikde však nebylo jasně řečeno, co si pod tímto termínem odpovědní lidé představují. Odkud má reforma z farností vycházet – od málo početného „stáda“ farníků, kteří chtějí konečně utvořit plnohodnotné církevní společenství? Od farních rad a do pastorace zapojených aktivních věřících? Od kněží? Jakou roli v ní pak mají hrát okrskoví vikáři? Na tyto otázky je těžké odpovědět, v mnohém záleží na místní situaci, takřka vždy ale na přístupu

181 Srov. RADKOVSKÝ František, MACHÁNĚ Jiří: op.cit. ; Ptáme se P. Adriána Zemka O.Praem., generálního vikáře in Zpravodaj plzeňské diecéze, červenec-srpen 2004

182 Srov. Obnova farností pokračuje, rozhovor s P. Michaelem Slavíkem in: Zpravodaj pražské arcidiecéze 6 (2006) 1; TICHÝ Radek: Restrukturalizace diecézi ve Francii Inspirace pro českou církev? (diplomová práce obhájená na KTF UK) Praha 2006, 49

duchovního správce. Je také jasné, že od společenství věřících není u většiny farností možné očekávat konkrétním kvalifikované návrhy, proto měl být prvotní návrh od královéhradeckého biskupství podnětem k rozproutění diskuse, což se z počátku nedařilo, postupem času však k tomu alespoň na některých místech došlo. Směřování v této rovině ovlivňuje i snaha nejít při slučování farností přes odpor kněží nebo místních společenství. Je tedy možné konstatovat prolínání směru od shora dolů (od biskupství k farnostem) i od zdola nahoru, při zachování kodexu práva i církevních dokumentů.¹⁸³ Tento postup pro optimální zvládnutí zároveň vyžaduje dobrou komunikaci.

Jako horizontální rovinu procesu bychom mohli označit praktickou část, konkrétní směřování. V královéhradecké diecézi se od počátku mluví především o slučování farností, případně o reorganizaci duchovní správy. Toto pojmenování a zdá se, že i chápání procesu, vyvolává otázku, zda se opravdu jedná jen o reorganizaci ve smyslu administrativním, územním, právním nebo o skutečnou reformu. Proces obnovy náboženského života (pokud je zmiňován, mluví se o něm zvláště v obecné rovině nebo v rovině konkrétních úkolů kategoriální pastorační, jen málo o obnově života ve farnostech¹⁸⁴) je spíše brán jako paralelní proces na procesu slučování nezávislý. Naopak v plzeňské diecézi i pražské arcidiecézi je situace odlišná. Administrativní krok sloučení je brán jako předstupeň pro další změny na rovině pastorační (Plzeň)¹⁸⁵ nebo jako integrální součást procesu reformy (Praha). Kardinál Vlk termín reorganizace odmítá a říká k tomu: „Smysl obnovy není v jednorázové administrativní akci. Strukturu lze změnit nějakým dekretem, ale změnu vnitřní "struktury" nelze nikomu vnutit. Tam musí být růst, vedení, formace, doprovázení a pomoc.“¹⁸⁶

Konečně ani v královéhradecké diecézi se neděje jen slučování, byť navazující kroky jsou převážně hospodářského a administrativního rázu, změn v pastoračním přístupu je zatím málo. Z části to nepochybně souvisí s ne vždy pochopeným vztahem diecéze – farnost a biskup – farář (administrátor). Farnostem v královéhradecké diecézi je dán velký prostor k seberealizaci, v dostatečné míře je ctěn princip subsidiarity. Z pastorační

---

183 Srov. Kán 515 §2 CIC, ChD 32

184 Viz. např. Diecézní pastorační plán 2004, 2005, 2008

185 Srov. Rozhovor s P. Adriánem Zemkem, op.cit; RADKOVSKÝ, MACHÁNĚ op.cit; leták pro věřící v plzeňské diecézi

186 SLÁDEK Vladimír: Rozhovor s kardinálem Miloslavem Vlkem o slučování farností, <http://www.volny.cz/farnostkolin/novinky.htm>

a hospodářské praxe je však znát, že mnohým farnostem není tato role a odpovědnost známa. Jak dalece je vhodné aplikovat princip subsidiarity v závažném procesu? A není právě důslednou aplikací tohoto principu formace, doprovázení a pomoc farním společenstvím (duchovní správce nevyjímaje)? Pavel Ambros doporučuje vytváření profilových farností, které budou v regionu vyzařovat pozitivní impulsy, stanou se pozitivním příkladem pro ty méně rozvinuté, a vytváření opěrných pastoračních bodů v samotných farnostech (angažování laici).¹⁸⁷ Není právě v tomto cesta hodná systémové podpory? V plánu jsou kroky, které na proces sloučení/reorganizace farností vhodně navážou. Zdá se, že změna vnímání v tomto směru je spojena s osobou nového generálního vikáře – moderátora kurie, na samotné kroky je ale ještě nutné vyčkat.

Otázka po vhodnosti délky procesu musí být zodpovězena jasně v kladném slova smyslu. Při zvoleném vertikálním pohybu reformy (střetávání směru od shora dolů a od zdola nahoru) je zásada nespěchat a slučovat až tam, kde se jeví vše připraveno, nejvhodnější. Naopak pokud by byl zvolen jasně direktivní směr od biskupství k farnostem, pak je každé zdržování jen rozmělněním procesu, který může narušit zavádění následných kroků. Zajímavým je v tomto smyslu postup v pražské arcidiecézi, kde se slučuje naráz v rámci vikariátů. To může krátkodobě zvýšit povědomí o vikariátech mezi věřícími, zvláště však zjednodušuje a zpřehledňuje správu pro okrskové vikáře a biskupství. Situace, kdy některé farnosti jsou v rámci vikariátů královéhradecké diecéze sloučené a jiné ne, pomáhá k odstranění strachu z procesu a ke sdílení zkušeností, k přehlednosti pro administrativní správu však nevede.¹⁸⁸

Reforma farního systému není jednoduchý proces, proto jeho plánování i uvádění do praxe vyvolává tázání, zkoumání i formování osobních postojů. V dnešní informační společnosti, kdy jsou lidé zvyklí na informační servis, rychlý příjem zpráv i tvorbu předporozumění problému, je komunikace zvláště důležitou součástí každého významného procesu. Komunikace na všech úrovních mezi těmi, kteří jsou do procesu zapojeni, i ve vztahu k těm, kterých se týká, a to jak ve směru horizontálním tak vertikálním, a dále prezentace navenek. Ti, kteří stojí v čele důležitých procesů s širokým dopadem, nutně potřebují získat partnery, dobře informované a přesvědčené lidi, kteří záležitosti rozumí a přijmou ji za svou. Zdá se však z mnoha zkušeností,¹⁸⁹ že tuto důležitou kompetenci si

---

187 Srov. AMBROS: op.cit., 158-159

188 Na biskupství například není dodnes k dispozici žádná mapa s aktualizovanými hranicemi farností.

189 Např. prezentace Plenárního sněmu katolické církve, Celostátního setkání mládeže v Klokotech,

dosud církev u nás neosvojila. V případě reformy farností se vyskytly u všech diecézí komunikační problémy, protesty a nedorozumění.¹⁹⁰ Také královéhradecká diecéze není výjimkou,aráží zde zvláště minimální komunikace směrem k církevní veřejnosti: jeden krátký seriál v diecézním periodiku na začátku procesu, zmínka v pastýřském listě a na webových stránkách je opravdu málo. Jako nedostatečné se ukazuje i to, že komunikaci o slučování měl na biskupství na starosti pouze biskupský vikář pro pastorační, a snaha přenést vysvětlující roli na duchovní správce farností.¹⁹¹ Také opožděná snaha o diskusi na jaře 2009 a zvolená forma je ve srovnání s ostatními diecézemi deficitní. „Nelze spoléhat na ty farníky, kteří již zvažované změny pochopili. Nelze spoléhat ani na faráře. Je třeba, aby alespoň do větších farností přijel osobně někdo z biskupů nebo někdo jimi k této misi pověřený,“¹⁹² shrnuje problematiku jeden z farníků z Jilemnice, z vikariátu, kde dosud nebylo provedeno žádné sloučení.

5.2 Zkušenosti, komentáře, pohledy

Osobní zkušenosti osob zapojených do procesu reformy budou nyní ku pomoci v tázání se a hledání odpovědi v pastorační rovině. Ideál farnosti je zřejmý, pastorální teologie se ale nepohybuje v prostoru snů a ideálů, její nezbytnou součástí je reflexe světa, ve kterém církev přebývá a působí.

Snahou deklarovanou v začátcích procesu je odstranění již přežitého, umělého, neaktuálního stavu farní duchovní správy. Je tedy na místě se ptát, zda již v době plánování byla zřejmá alternativa k výše deklarovanému stavu, a to nejen v ideální obecné rovině, ale také v rovině konkrétní. Což nevylučuje následný vývoj a korekci původního záměru. Z dostupných vyjádření bohužel nemáme k dispozici žádnou jasnou odpověď. Pokusím se tedy otázku formulovat jinak: Napomůže reforma přiblížení církevní správy lidem a době? Na tom, že dojde k přiblížení době, k pravdivějšímu vyjádření současné situace církve, se shodují téměř všichni oslovení. Nakolik ale dojde k přiblížení se lidem? Nemáme žádné jasné indície, že se tak ve sloučených farnostech děje. Kněží sice říkají, že jim procesem

---

vyrovnání se s minulostí (spolupráce s stb), prodej farních budov aj.

190 Viz např. petice Jeronýma Klimeše a farníků z obce Líbeznice

(<http://klimes.mysteria.cz/clanky/teologie/farnost>) nebo diskuse o změnách v královéhradecké diecézi (http://www.diecezch.cz/aktualne/r-zprava.php?id_zpravy=979)

191 Viz kapitola 3.3

192 Dialog o změnách v diecézi in: http://www.diecezch.cz/aktualne/r-zprava.php?id_zpravy=979

ubýlo administrativní práce, a tím víc je času pro práci pastorační,¹⁹³ nakolik se ale opravdu v uvolněném času věnují pastorační péči ve farnosti, již takřka nikdo nezmiňuje. Je možné, že tato situace vychází z obecně přijímaného nezdravého ideálu kněze, který je čtyřicet hodin ve službě své farnosti¹⁹⁴, a přetížení kněží (si) nechtějí přiznat, že nabitého času využijí k osobnímu životu či duchovnímu rozvoji. Možná je také situace, kterou popisují někteří laici a která, jak se zdá z dosavadních výsledků *dialogu o změnách v diecézi*, je nastupujícím trendem: totiž stále větší úsilí farností (a tím i duchovních správců) o opravy církevních nemovitostí. Je ale toto úsilí vždy prozíravé a odpovídá potřebám církve? Z absence jasně definovaných dlouhodobých pastoračních a ekonomických priorit v oslovených farnostech jičínského, jilemnického a trutnovského vikariátu se zdá, že minimálně první neplatí. Také generální vikář Mons. Holub konstatuje: „mnoho postupů a věcí, které se dnes dějí, je to, co v diecézi opravdu nepotřebujeme“ a „nejsme schopni ekonomicky udržet majetek, který vlastníme; udržení všech kostelů a far je iluzí, nutné je určení priorit.“¹⁹⁵ Nezbyvá mi, než zakončit úvahy výhledem diecézního kancléře: „Při pohledu na farní společenství v současné době je třeba vnímat, že v určitých oblastech dochází k vyliďňování obcí a s tím se pojí náročnost pastorační na velké ploše, kde není mnoho stálých obyvatel. Stojíme před otázkou, jak pastorační venkovské oblasti. Snažíme se na věc dívat v celodiecézním pohledu.“¹⁹⁶

Je reforma rozhodným krokem nebo alespoň pomocí k naplňování role farnosti, tedy shromažďovat a vysílat? Biskupský vikář P. Moravec konstatuje: „V pastorační rovině můžeme směřovat k tomu, že několik dosavadních farností spravovaných z jednoho místa bude více motivováno tvořit jedno společenství vykazující znaky farnosti.“¹⁹⁷ Nakolik se to ale děje alespoň ve směru dovnitř, ve shromažďování společenství? Všichni oslovení duchovní správci vnímají reformu jen jako administrativní záležitost, což nepochybně souvisí i s nevyjasněným vztahem reforma-reorganizace v diecézi a oddělením pastoračních kroků jako na procesu slučování nezávislých. Stačí však stávající proces k vytvoření společenství? Spíše je k němu podnětem, velmi záleží na dalším přístupu. Roste vědomí místní církve – jedné a nám společné diecéze – a participace na úloze

---

193 Srov. Rozhovor s P. Pavlem Kalitou, výsledky dotazníku mezi duchovními správci jičínského vikariátu

194 Srov. OPATRŇY: op.cit., 85

195 Rozhovor s Mons. Tomášem Holubem

196 Rozhovor s P. Pavlem Boukalem

197 MACEK: op.cit.

biskupa? Zde můžeme pozorovat spíše dva protichůdné trendy. Totiž uzavírání se farností vůči okolí (sousedním farnostem, vikariátu) podporované jak samotným farním společenstvím tak velmi často přístupem faráře a probíhající diskusi o míře diecézní a mezifarní solidarity v souvislosti s „bolestnou“ výší farních příspěvků do nově zřízeného Fondu solidarity. Vztah k určitým nevyjasněným postojům je zřejmý a bude zmíněn dále.

Otevírá dosavadní reforma cestu k misijnímu působení farností? Podle vyjádření některých duchovních k tomu může vytvářet podmínky. Ale že by se to opravdu někde dělo, o tom nemám žádné zprávy. Je reforma šancí pro změnu stávající pastorační koncepce (převážně svátostná pastorece)? „To je otázka generační, otázka pochopení a vnímání pojmu pastorece na rovině kněží. Nejde to řešit silou,“¹⁹⁸ říká Mons. Holub. Zdá se, že stejný problém řeší i ve dvou výše zmíněných diecézích.¹⁹⁹ Ale s ustrnutím na současné praxi k obnově farností a naplňování jejich poslání nedojde. „Pouhá údržba stávajícího stavu by byla asistovanou smrtí církve. Musíme se pokusit otočit tento vývoj a z církve, která se snaží pouze držet a bránit stávající pozice, se snažit učinit společenství, které poroste a bude mít misijní vyzařování.“²⁰⁰

Důležitou roli v tom budou mít kněží a laici. Svým působením totiž mají faráři se svými pomocníky vést věřící i farní obce tak, aby se „cítily skutečnými údy jak diecéze, tak také celosvětové církve.“²⁰¹ Duchovní správa se dále má vždycky vyznačovat misijním duchem, na kterém participují jak farář tak laici.²⁰² Zatím se to děje spíše na rovině kategoriální pastorece, role přetížených a často se střídajících duchovních správců v farnostech je slabá. Časté střídání administrátorů farností také nabourává danou snahu v laických aktivitách, pokud se dějí pod hlavičkou farnosti. Mnoho kněží přichází do farností se svou vlastní představou, kterou „válcují“ ostatní, zkušenosti laiků jsou v tomto více negativní u polských „misionářů“.²⁰³ Nutná je nepochybně i práce s farními společenstvími a jejich

---

198 Rozhovor s Mons. Tomášem Holubem

199 Srov. MACHÁNĚ, RADKOVSKÝ: op.cit; Obnova farností pokračuje. Rozhovor s P. Michaellem Slavíkem op.cit.; MACHÁNĚ, OPATRŇÝ: op.cit.

200 Obnova farností pokračuje. Rozhovor s P. Michaellem Slavíkem, op.cit.

201 ChD 30

202 Srov. ChD 30, AA 6

203 Negativní vyjádření laiků se zde pohybují od „nemají naprosto představu o realitě“ (aktivní laik z vikariátu Trutnov), přes „jejich distance od společenství věřících a nabídnuté pomocné ruky je nepochopitelná“ (člen pastorační rady z vikariátu Trutnov) po „další polský údržbář, jehož působení nemá

vzdělávání, protože mnohde je staršími farníky (a často jejich od života církve odtrženými potomky) vyžadována pouze svátostná pastorece a vše nové je odmítáno jako plýtvání silami nebo boj o moc ve farnosti.²⁰⁴ Proces reformy zde může být ku pomoci obnově, zatím se ale zdá, že v hradecké diecézi není příliš jasné, jak ho využít a zda je to nevhodnější řešení. Na otázku po zásadní roli slučování pro budoucí organizační a pastorační změny v diecézi odpovídá generální vikář, že je to otázka dalšího postupu a vzájemného poměru mezi kategoriální a teritoriální pastorcí, která mu zatím není zcela jasná.²⁰⁵

Je proces reformy šancí pro budoucnost? Kupodivu na položenou otázku zazněla jen jedna konkrétní odpověď. „Nějaký další efekt ze sloučení neočekávám. To je možnost dlouhodobějšího horizontu, tak sedmi osmi let, kdy to může být k něčemu dobré.“²⁰⁶ Velmi pravděpodobně to souvisí s absencí nějaké dlouhodobější koncepce, vize, chybějícího pastoračního plánování ve farnostech. Soustředění na teď a tady zastiňuje výhled do budoucna a mnohé šance a šikovní a odpovědní lidé proplouvají diecézi i farnostem mezi prsty. Přitom zásady naplňování farního života ve čtyřech základních oblastech slavení – svědectví – služba – společenství jsou mnohým známé, stejně tak jako zásady nakládání s majetkem, který není cílem ale prostředkem, v trojím solidarita – subsidiarita – obecné dobro. Zdá se však, že chybí vyjasnění rolí, a to jak ve farnostech (Kdo je kněz? V čem opravdu spočívá přínos pastorační a ekonomické rady? Kterou činnost je vhodné vyhradit laikům? Když není přítomný kněz, jak můžeme prožívat svou víru? Je v mé kompetenci jednat, když jiný toho není schopen?) tak i v kompetenci jednotlivých duchovních ve vikariátu a v diecézi. Chybí také zpětná vazba, reflexe a odpovědná konfrontace jejich závěrů s kořeny naší víry a s principy, na kterých církev staví své působení a práci pro Boží království.

Člověk je cestou a budoucností církve. Její „společenství se totiž skládá z lidí, kteří jsou sjednoceni v Kristu, při svém putování do Otcova království jsou vedeni Duchem svatým a přijali zvěst o spáse, kterou mají předložit všem.“²⁰⁷ Přes výše uvedené nejasnosti a nedokonalosti můžeme věřit, že tomu tak je a bude i v královéhradecké diecézi.

---

příliš význam“ (aktivní laik z vikariátu Ústí nad Orlicí).

204 Nejčastěji ve středně velkých farnostech v oblasti tzv. Sudet.

205 Rozhovor s Mons. Tomášem Holubem

206 Rozhovor s P. Pavlem Kalitou

207 GS 1

Závěr

Církev viditelná i duchovní je jeden organismus a je rozkročena v čase a čas má pro ni a pro křesťanskou víru rozhodující význam.²⁰⁸ Církev předně žije přítomností, a proto je vůči přítomnosti odpovědná. Jestliže v ní jsou přítomné překonané formy a struktury, prodchnuta Duchem svatým se snaží o nápravu. Stávající farní systém vidí diecézní biskup jako nevyhovující době a koná proto v diecézi kroky k nápravě.

Královéhradecká diecéze není homogenním územím, rozdílné geografické, historické a společenské podmínky jsou příčinou místních specifíků a rozdílů, které zároveň ovlivňují charakteristiku obyvatelstva i putujícího božího lidu. Posledních tisíc let bylo obyvatelstvo na území diecéze křesťanské a i když jsou zde dnes křesťané menšinou, ovlivnila víra v trojjediného Boha nesmazatelně krajinu, kulturu, lidská díla i zdejší obyvatele. To je základem odpovědnosti církve vůči minulosti. Církev je však odpovědná i vůči budoucnosti. Je povinná hlásat evangelium a připravovat lidstvo na druhý příchod Krista, a protože ten čas nezná, snažit se s odpovědností vše potřebné předat dalším generacím.

V souladu s principy praktické teologie je i dnes církev vyzývána vidět, soudit a jednat. Vidět znamená dobře číst znamení doby, pochopit a přijmout současnost. Soudit lze na základě zkušeností minulosti, vycházet z kořenů víry a všechno jimi poměřovat. Jednat, to je činnost se smyslem pro dnes i pro budoucnost. A tato činnost se neobejde bez rozvažování a plánování.

Pod tíhou každodenních starostí a potřeb jsme nuceni starat se především o aktuální problémy, řešit jen situace, které nás z různých důvodů pálí. Odvaha plánovat, určovat priority a jednat podle křesťanských zásad, přestože nás to bude stát něco z dosud nabytých statků, nám dosud není vlastní. Přesto v diecézi vznikl plán reformy farního systému. A tento krok, přese všechnu naléhavost, můžeme označit za odvážný. Fáze přípravy a plánování nebyla lehká a trvala několik let. S pokorou k naší slabosti a nedostatečnosti je vhodné si přiznat nedokonalost lidského jednání, která nás provází a se kterou se v tomto světě musí církev dennodenně setkávat. Lidská díla proto nejsou vždy bezchybná a teprve postupem času jsme schopni vidět je i pod jiným úhlem pohledu, jasněji vidět chyby

---

208 Srov. JAN PAVEL II.: Tertio millennio adveniente. Apoštolský list o přípravě na jubilejní rok 2000,

Praha: Zvon 1995, 10

a poučit se z nich. Nedomnívám se proto, že je moje hodnocení s malým odstupem přesné, vyčerpávající a zcela správné.

Přesto si myslím, že v plánu a přípravě reformy nebylo uděláno dostatek. Chybí mi především hlubší kvalifikovaná úvodní reflexem a to jak v eklesiologické a pastorální tak i sociokulturní rovině. Úvodní seminář o farnosti byl dobrým východiskem, ze kterého se ale nikam nepokračovalo. Vznik obsáhlejšího materiálu, do jehož přípravy by mohli být zapojeni i laici (jako např. v plzeňské diecézi), případně odborníci - sekulární oponenti, by plánování nepochybně pomohl. Zkušenosti duchovních správců, úředníků diecézní kurie a statistické výkazy jsou, myslím, příliš nedokonalým východiskem. Možná, že tomu zabránila i obava z podobného neúspěchu jaký nastal u sněmovních kroužků v přípravě na Plenární sněm. Duch ale vane, jak chce, a je škoda se předem uzavírat. Tato nedokonalá příprava se podle mne projevila v dalším postupu. Jako největší deficit plánu vidím nedostatečnost komunikace s účastníky procesu a neprovázanost s ostatními kroky, kterými se diecéze snaží odpovídat na výzvy doby. Tedy spíše paralelní průběh kroků pastoračních, majetkových (prodej a převody nemovitostí) a organizačních. Přípravě reformy a následnému procesu by nepochybně prospělo i ustavení odpovědného týmu, který by mohl více času věnovat promyšlení, konzultacím, definování rolí a komunikaci s veřejností. Z popsaného postupu se spíše zdá, že na věc bylo nahlíženo více z praktického hlediska, chybělo vyvážení s teoretickou přípravou. Tedy ono výše zmíněné soudit.

Samotná reforma dosud probíhá a svědčí o rozvážnosti a trpělivosti v prosazování nastaveného přístupu. Počáteční nadšení a v pravdě mnohde i nepochopení procesu byly příčinou nekvalitního prvotního schématu sloučení i jeho následného odložení. I zde se, dle mne, jasně projeví nedostatky plánu – chybějící komunikace, nezískání přesvědčených a dobře informovaných zastánců a řešitelů procesu, neprovázanost s dalšími kroky. Právě absence hlubšího pastoračního zdůvodnění je, myslím, důvodem k nízké motivaci mnoha zúčastněných. Ne každý z pastoračních pracovníků totiž chce provádět administrativní reformu, byť zná její potřebnost, může-li se navíc z papírů, dokumentů, povolení a razítek kolem sebe přesvědčit o její náročnosti. Kvalitní příprava administrativní a právní stránky procesu naopak umožnila určité zmenšení a jasné zpřehlednění administrativy, dohledání majetku farností a jeho pečlivou inventarizaci, odstranění problematických smluvních vztahů i zápisů v katastru nemovitostí.

Mám-li odpovědět na to, zda je proces inspirací pro ostatní diecéze, pak musím říci ano a to ve dvou rovinách. Nejdříve jako zdroj zkušeností, který je vhodný zkoumat, promyšlet

a poučit se z něj. Je totiž zajímavé, jak málo v tak zásadních záležitostech spolu místní církve komunikují a sdílejí své zkušenosti. Za druhé v rovině nenásilnosti a v prostoru pro dialog, který vzniká, ozve-li se některá z farností s pochybnostmi a námitkami. Až delší čas však spolehlivěji odhalí všechna pozitiva a negativa procesu, a to, co díky němu mohlo vyrůst.

Přehled použitých zkratk

AA	Apostolicam actuositatem. Dekret o apoštolátu laiků II. vatikánského koncilu.
ACRG	Acta curiae Reginae Gradecensis. Akta královéhradecké diecézní kurie, oběžník.
CČSH	Církev československá husitická
CIC	Codex iuris canonici. Kodex kanonického práva
CPO	Církevní právnická osoba
ČBK	Česká biskupská konference
ČCE	Českobratrská církev evangelická
ČKA	Česká křesťanská akademie
ČSÚ	Český statistický úřad
DS	Duchovní správa
EU	Evropská unie
ChD	Christus Dominus. Dekret o pastýřské službě biskupů v církvi II. vatikánského koncilu
ChfL	Christifideles laici. Posynodní apoštolský list Jana Pavla II. O povolání a poslání laiků v církvi a ve světě.
kán.	kánon
KKC	Katechismus katolické církve
KN	Katastr nemovitostí
LG	Lumen gentium. Věroučná konstituce o církvi II. vatikánského koncilu
MěÚ	Městský úřad
MK	Ministerstvo kultury
NRG	Normae Episcopatus Reginae Gradecensis. Normy biskupství královéhradeckého
op.cit.	Opus citatum. Citované dílo
o.p.s.	Obecně prospěšná společnost
o.s.	Občanské sdružení
ŘKF	Římskokatolická farnost
SC	Sacrosanctum concilium. Konstituce o posvátné liturgii II. vatikánského koncilu
SLDB	Sčítání lidí, domů a bytů

Použité prameny a literatura

Tištěné prameny

Dokumenty II. Vatikánského koncilu, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2002, ISBN 80-7192-467-9

Katechismus katolické církve, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2001, ISBN 80-7192-488-1

Kodex kanonického práva, Praha: Zvon, 1994, ISBN 80-7113-082-6

Život a poslání křesťanů v církvi a ve světě. Závěrečný dokument Plenárního sněmu katolické církve v ČR, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, , 2007, ISBN 978-80-7195-162-9

BENEDIKT XVI.: Deus caritas est. Encyklika o křesťanské lásce, Praha: Paulínky, 2006, ISBN 80-86949-03-6

JAN PAVEL II.: Christifideles laici. Posynodní apoštolský list o povolání a poslání laiků v církvi a ve světě, Praha: Zvon, 1996, ISBN 80-7113-162-8

JAN PAVEL II.: Novo millennio ineunte. Apoštolský list na závěr jubilejního roku 2000, Praha: Sekretariát České biskupské konference, 2001

JAN PAVEL II.: Tertio millennio advenientia. Apoštolský list o přípravě na jubilejní rok 2000, Praha: Zvon, 1995, ISBN 80-7113-126-1

KOLEKTIV: Pokoj a dobro. List k sociálním otázkám v České republice k veřejné diskusi, Praha: Sekretariát České biskupské konference, 2000

KOLEKTIV: Český ráj a podkrkonoší. Turistický průvodce ČSSR, Praha: Olympia, 1992

MACEK Vojtěch: Ztrácejí se nám farnosti... Rozhovor s RD Karlem Moravcem, IKD Informace královéhradecké diecéze 3 (2009) 12

MORAVEC Karel: Slučování farností v Královéhradecké diecézi, IKD Informace královéhradecké diecéze 1 (2005) 7

MORAVEC Karel: Slučování farností v Královéhradecké diecézi. 2. část, IKD Informace královéhradecké diecéze 2 (2005) 7

MORAVEC Karel: Slučování farností v Královéhradecké diecézi. 3. část, IKD Informace královéhradecké diecéze 3 (2005) 7

OPATRŇY Aleš, MACHÁNĚ Jiří: Často bohužel provozujeme fiktivní farnosti. (rozhovor), Katolický týdeník 24 (2006) 5

PRUDKÝ Libor: Církev a sociální soudržnost v naší zemi, Praha: UK FSV CESES, 2004, ISSN 1801-1640

RADKOVSKÝ František, MACHÁNĚ Jiří: Pastorační reforma je běh na dlouhou trať. (rozhovor), Katolický týdeník 24 (2006) 5

SOBOTKA Jan: Územní plán aneb jak bude město vypadat za deset let? Volební noviny nezávislého sdružení kandidátů ZVON, Vrchlabí, 2006

Diecézní pastorační plán pro rok 2003, Biskupství královéhradecké, 2002

Diecézní pastorační plán pro rok 2004, Biskupství královéhradecké, 2003

Diecézní pastorační plán pro rok 2005, Biskupství královéhradecké, 2005

Diecézní pastorační plán pro rok 2006, Biskupství královéhradecké, 2005

Diecézní pastorační plán pro rok 2007, Biskupství královéhradecké, 2006

Diecézní pastorační plán pro rok 2008, Biskupství královéhradecké, 2007

Dodatek organizačního řádu Biskupství královéhradeckého, 3/2008 NRG, Biskupství královéhradecké, 2008

Organizační řád biskupství královéhradeckého, 1/2005 NRG, Biskupství královéhradecké, 2005

Práce nad mapou diecéze (souhrn dokumentů pro přípravu sloučení ve farnostech vikariátu Trutnov), Biskupství královéhradecké, 2004

Schéma sloučení farností, N.E. 2023/2004, Biskupství královéhradecké, 2004

Směrnice pro předávání farností v královéhradecké diecézi, 3/2007 NRG, Biskupství královéhradecké, 2007

Směrnice pro slučování farností, Biskupství královéhradecké, 2004

Slučování farností, Acta Curiae Reginae Gradecensis 2 (2005) 24

Sloučení farností k 1.1.2006, Acta Curiae Reginae Gradecensis 1 (2006) 3

Slučování farností, Acta Curiae Reginae Gradecensis 2 (2006) 24

Sloučení farností k 1.7.2006, Acta Curiae Reginae Gradecensis 7-8 (2006) 96

Sloučení farností k 1.1.2007, Acta Curiae Reginae Gradecensis 1 (2007) 4

Sloučení farností k 1.7.2007, Acta Curiae Reginae Gradecensis 7-8 (2007) 101

Sloučení farností k 1.1.2008, Acta Curiae Reginae Gradecensis 1 (2008) 9

Sloučení farností k 1.1.2009, Acta Curiae Reginae Gradecensis 1 (2009) 4

Výkaz hospodaření farností královéhradecké diecéze, Biskupství královéhradecké, 2006

Výkaz hospodaření farností královéhradecké diecéze, Biskupství královéhradecké, 2007

Výkaz hospodaření farností královéhradecké diecéze, Biskupství královéhradecké, 2008

Výkaz o úkonech duchovní správy za rok 2002, Biskupství královéhradecké, 2003, nepublikováno

Výkaz o úkonech duchovní správy za rok 2003, Biskupství královéhradecké, 2004, nepublikováno

Výkaz o úkonech duchovní správy za rok 2004, Biskupství královéhradecké, 2005, nepublikováno

Výkaz o úkonech duchovní správy za rok 2005, Biskupství královéhradecké, 2006, nepublikováno

Výkaz o úkonech duchovní správy za rok 2006, Biskupství královéhradecké, 2007, nepublikováno

Výkaz o úkonech duchovní správy za rok 2007, Biskupství královéhradecké, 2008, nepublikováno

Výroční zpráva za rok 2007, Biskupství královéhradecké, 2008

Zkoušky pro ustanovení farářem v královéhradecké diecézi, Acta Curiae Reginae Gradecensis 5 (2006) 65

Zkoušky pro ustanovení farářem v královéhradecké diecézi - výsledky, Acta Curiae Reginae Gradecensis 3 (2007) 39

Změna hranic vikariátů Trutnov a Jilemnice, Acta Curiae Reginae Gradecensis 1 (2009) 4

Prameny dostupné na internetu

FRANKL Karl-Heinz: O pravé a nepravé církevní reformě in ZULEHNER Paul. M., HELLER Aandreas (ed.): Kirchenreform. Sborník k teologii reformy církve. Vídeň 1998, <http://www.farnost-most.cz/system/files/Frankl%20-%20O%20pravé%20a%20nepravé%20reformě.pdf>, (21.1.2009)

HRADÍLEK Pavel: Může být farnost společenstvím? in: Getsemany, listopad 1994, <http://www.getsemany.cz/node/1701>, (17.10.2008)

HRUŠKA Petr: Duch oživuje, nevhodné struktury zabíjejí. Pastorační situace v plzeňské diecézi na přelomu století, http://www.farnostcheb.cz/index.php?option=com_docman&task=cat_view&gid=143&Itemid=958, (23.3.2009)

HRUŠKA Petr: Od obrazu k ikoně. Deset let snah o pastorační strategii v plzeňské diecézi, http://www.farnostcheb.cz/index.php?option=com_docman&task=cat_view&gid=143&Itemid=958, (23.3.2009)

HULE Daniel: Víra deklarovaná x realizovaná, analýza, http://www.demografie.info/?cz_detail_clanku&artclID=161, (21.10.2008)

KLIMES Jeroným: Program obnovy farností v praxi, <http://klimes.mysteria.cz/clanky/teologie/filialni.htm>, (30.4.2009)

KOLEK Ludvík: Farnost a nová hnutí v církvi, Příspěvek na konferenci „Farnost – místo pro každého“, Brno, 2005, <http://www.tv-mis.cz/titul.php?id=93>, (20.4.2009)

- OPATRŇY Aleř: Farnost – místo pro každého? Příspěvek na konferenci „Farnost – místo pro každého“, Brno, 2005, <http://www.tv-mis.cz/titul.php?id=91>, (20.4.2009)
- SPOUSTA Jan: Perspektivy budoucí pastorače. Podněty z kolínské arcidiecéze in: Getsemany, září 1994, <http://www.getsemany.cz/node/1666>, (21.10.2008)
- TICHÝ Radek: Církev bojující in: Miscellanea sociologica 2006, sborník příspěvků z 2. doktorandské sociologické konference, Praha: FSV UK, FF UK 2006, 67-94, http://publication.fsv.cuni.cz/attachments/260_SBORNIK_final.pdf, (8.11.2008)
- TICHÝ Radek: Lidé, skupiny a praktiky v České katolické církvi 1997-2005, FSV UK, FF UK 2008, [http://publication.fsv.cuni.cz/attachments/284_015 – Tichy.pdf](http://publication.fsv.cuni.cz/attachments/284_015_Tichy.pdf), (8.11.2008)
- TICHÝ Radek: Restrukturalizace diecézi ve Francii Inspirace pro českou církev? (diplomová práce obhájená na KTF UK) Praha 2006, <http://www.farnost-most.cz/ke-stazeni>, (13.10.2008)
- PLANK Georg: Was kommt nach Trient? Kirchliche Personalentwicklung nach dem II. Vatikanum, http://books.google.com/books?id=bP0bW5KEpnAC&printsec=frontcover&hl=cs&source=gbs_summary_r&cad=0, (20.4.2009)
- VOKOUN Jaroslav: Zvěstování jako úkol celé obce in: Getsemany, březen 1995, <http://www.getsemany.cz/node/1770>, (8.11.2008)
- ZULEHNER Paul M.: Ecclesia semper reformanda in: ZULEHNER Paul M., HELLER Andreas (ed.): Kirchenreform. Sborník k teologii reformy církve. Vídeň, 1998, http://www.farnost-most.cz/system/files/ecclesia%20semper%20reformanda_0.pdf, (21.1.2009)
- Církevní majetek, stránky k podnícení diskuse o nejnovějším návrhu zákona majetkového vyrovnání s církve, <http://www.cirkevnimajetek.cz>, (28.4.2009)
- Královéhradecká diecéze – informace, základní informace o diecézi, <http://www.diecezehk.cz/dieceze/>, (1.4.2009)
- Královéhradecká diecéze – dialog o změnách v diecézi, odpovědi na výzvu k dialogu, http://www.diecezehk.cz/aktualne/r-zprava.php?id_zpravy=979, (28.4.2009)
- Královéhradecká diecéze – Fond solidarity, informace, stanovy a prezentace fondu, http://www.diecezehk.cz/biskupstvi/fond_solidarity/, (1.2.2009)
- Královéhradecká diecéze – Podpora farností EU, informace, průvodní dopis, http://www.diecezehk.cz/biskupstvi/podpora_farnosti_eu/, (15.3.2009)
- KirchenVolksBewegung "Wir sind Kirche", http://www.we-are-church.org/de/files/642_ChristlicheFreiheit.pdf, (20.4.2009)
- Laická služba. Dokumentární film o lidech dvou diecézi, dvou národů a jedné víry, Česká televize televizní studio Brno, 2008 – <http://www.ceskatelevize.cz/ivysilani/30829838001-laicka-sluzba/>, (10.1.2009)

Náboženská situace v ČR v současnosti, studijní text 2. zasedání Plenárního sněmu, http://snem.cirkev.cz/download/Statistiky_studijni.doc, (21.3.2009)

Náboženské vyznání obyvatelstva, náboženské vyznání v ČR na podkladě sčítání lidí, domů a bytů, <http://www.czso.cz/csu/2003edicniplan.nsf/p/4110-03>, (30.4.2009)

Nálezy Ústavního soudu, nález ve věci stížnosti 21 senátorů, <http://nalus.usoud.cz:80/Search/ResultDetail.aspx?id=56861&pos=17&cnt=91&typ=result>, (15.4.2009)

Náboženské vyznání obyvatelstva – kraje a okresy, <http://www.czso.cz/csu/2005edicniplan.nsf/kapitola/4132-05—36800>, (30.4.2009)

Vývoj obyvatelstva ČR v mezinárodním srovnání v letech 1989 až 2000, <http://www.czso.cz/csu/2002edicniplan.nsf/p/1604-02>, (30.4.2009)

Obnova farností pokračuje. Rozhovor s P. Michaelem Slavíkem in: Zpravodaj pražské arcidiecéze 6 (2006), <http://www.apha.cz/obnova-farnosti-pokracuje/>, (15.4.2009)

Politics and Religion in Central and Eastern Europe, <http://www.questia.com/library/book/politics-and-religion-in-central-and-eastern-europe-traditions-and-transitions-by-william-h-swatos-jr.jsp>, (20.3.2009)

Roman Catholic Archdiocese of Lyon, http://en.wikipedia.org/wiki/Bishop_of_Lyon, (25.4.2009)

Roman Catholic Diocese of Metz, http://en.wikipedia.org/wiki/Bishop_of_Metz, (25.4.2009)

Rozhovor s P. Adriánem Zemkem, generálním vikářem in: Zpravodaj plzeňské diecéze, červenec-srpen 2004, <http://www.bip.cz/STAZENI/ZPRAVODAJE/STARE/zp0407.htm>, (15.4.2009)

Saint-Etienne Diocese, <http://www.catholic-hierarchy.org/diocese/dsetf.html>, (25.4.2009)

Sbírka zákonů, <http://www.mvcr.cz/clanek/sbirka-zakonu.aspx>, (10.1.2009)

Slučování farností diecéze (převzato z letáku pro věřící) in: Zpravodaj plzeňské diecéze, únor 2005, <http://www.bip.cz/STAZENI/ZPRAVODAJE/STARE/zp0502.htm>, (17.4.2009)

Vikariáty a farnosti pražské arcidiecéze, http://cs.wikipedia.org/wiki/Vikariáty_a_farnosti_pražské_arcidiecéze, (16.4.2009)

Rozhovory

Rozhovory s farníky vikariátů Jilemnice, Jičín, Trutnov, Rychnov nad Kněžnou a Ústí nad Orlicí, v průběhu let 2007 – 2009

Rozhovor s JUDr. Miloslavem Francem, vedoucím právního oddělení diecézní kurie a notářem biskupství královéhradeckého, 24.3.2009

Rozhovory s kněžími trutnovského vikariátu, v průběhu let 2006 - 2008

Rozhovor s Mgr. Ing. Marií Zimmermannovou, vedoucí Katechetického a pedagogického centra Biskupství královéhradeckého, 17.10.2008

Rozhovor s Mons. ThLic. Tomášem Holubem ThD., generálním vikářem – moderátorem kurie Biskupství královéhradeckého, 15.4.2009

Rozhovor s P. ICLic. Karlem Moravcem, biskupským vikářem pro pastorační královéhradecké diecéze, 19.11.2008

Rozhovor s P. Mgr. Ivo Kvapilem, administrátorem farností Jablonec n. Jizerou, Rokytnice n. Jizerou, Poniklá a Harrachov, 21.12.2008

Rozhovor s P. Mgr. Ing. Pavlem Boukalem, kancléřem diecézní kurie Biskupství královéhradeckého, 1.4.2009

Rozhovor s P. Mgr. Pavlem Janděskem, arciděkanem v Jičíně a okrskovým vikářem vikariátu Jičín, 11.10.2008 a 23.4.2009

Rozhovor s P. Mgr. Pavlem Kalitou, administrátorem farnosti Nová Paka, 5.2.2009

Literatura

AMBROS Pavel: Budoucí cesty farní pastorace. Současné katolické hledání in: Theologická revue 2 (2002) 155-162

AMBROS Pavel: Cíle moderní pastorální teologie in: Teologické texty 5 (1996) 151-153

BÍLEK Tomáš Václav: Reformace katolická neboli obnovení náboženství katolického po bitvě bělohorské. Praha: Fr. Bačkovský, 1892

GÓRECKI Edward: Kanonická reflexe o farnosti a její funkci v církevní struktuře in: HOJDA Jan (ed.): Farnost na přelomu století. Teologická reflexe, Svitavy: Trinitas, 2000, ISBN 80-86036-47-2, 86-96

DOLISTA Josef: Pokus teologii farnosti – vybraná témata in: HOJDA Jan (ed.): Farnost na přelomu století. Teologická reflexe, Svitavy: Trinitas, 2000, ISBN 80-86036-47-2, 49-65

DUKA Dominik: Vize farní pastorace v královéhradecké diecézi in: HOJDA Jan (ed.): Farnost na přelomu století. Teologická reflexe, Svitavy: Trinitas, 2000, ISBN 80-86036-47-2, 10-17

HRUBÝ Vladimír: Královéhradecká diecéze, Hradec Králové: Nadace na opravu církevních památek v diecézi královéhradecké, 1994

IMRICH Pavel: Církevní památky Královéhradecké diecéze, Hradec Králové: Nadace na opravu církevních památek v diecézi královéhradecké, 1994

LOKVENC Theodor: Toulky krkonošskou minulostí, Hradec Králové: Kruh, 1978

OPATRŇÝ Aleš: Farnost – pastorální reflexe in: HOJDA Jan (ed.): Farnost na přelomu století. Teologická reflexe, Svitavy: Trinitas, 2000, ISBN 80-86036-47-2, 66-85

- OPATRŇY Aleř: Pastorage v postmoderní společnosti, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2001, ISBN 80-7192-557-8
- SEEWALD Peter, RATZINGER Joseph: Benedikt XVI. Křesťanství na přelomu tisíciletí, Praha: Portál, 2005, ISBN 80-7367-016-X
- SOKOL Jan: Člověk a náboženství. Proměny vztahu člověka k posvátnému, Praha: Portál, 2004, ISBN 80-7178-886-4
- ŠTAMPACH Odilo Ivan: Náboženství v dialogu, Praha: Portál, 1998, ISBN 80-7178-168-1
- TIEFESEE Erhard: Pastorační úkoly církve v sekularizované společnosti na prahu 21. století in: Universum 8 (2001) 11-14
- VÍTEK Jan: Krajinou severovýchodních Čech, Ústí nad Orlicí: Oftis, 2003, ISBN 80-86042-26-X
- VRÁNA Karel: Křesťanství a kultura, Svitavy: Trinitas, 2004, ISBN 80-86036-97-9
- WIDL Maria: Křesťanství a esoterika, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství. 1997, ISBN 80-7192-217-X
- ZULEHNER Paul M.: Církev: Přístřeší duše, Praha: Portál, 1997, ISBN 80-7178-158-4

Resumé

Diplomová práce je prvním obsáhlejším zpracováním problematiky reformy farností v diecézi Hradec Králové. Skrze eklesiologické pojetí, doplněné sekulárním pohledem (sociologickým, právním, hospodářským) umožňuje blíže porozumět farnosti. Ta je totiž součástí církve - putujícího božího lidu, ale také světskou právnickou osobou, společenstvím i institucí, je poslána shromažďovat a hlásat evangelium a zároveň je omezena mnoha povinnostmi. Na základě historických, geografických i sociálních důvodů přibližuje autor situaci panující v této diecézi, neboť ta se nesešává z jedné homogenní oblasti, ale několik oblastí s různou religiozitou, demografickými a společenskými trendy, které se zpětně odrážejí na stavu farností. Na počátku třetího tisíciletí mnoho z farností neodpovídalo definici kanonického práva, nebylo plnohodnotným společenstvím, trpělo nedostatkem věřících i finančních prostředků a bylo dlouhodobě bez vlastního pastýře. Proto vznikl plán na reformu farního systému, spočívající především ve slučování menších a neživotaschopných farností do farností kmenových.

Plán a průběh reformy se liší od situace ve dvou dalších místních církvích, kde také slučování a obnovu farností realizují. Na rozdíl od diecéze plzeňské, kde již slučování farností proběhlo, se jedná v diecézi Hradec Králové o několikaletý postupný proces s důrazem na administrativní a právní stránku věci a nenásilný přístup. Autor se snaží zachytit plán a dosavadní průběh v obecném měřítku i na konkrétním příkladu vikariátu Jičín. Na závěr práce je nejprve skrze srovnání s plzeňskou diecézí a pražskou arcidiecézí a následně skrze názory a zkušenosti účastníků procesu hlouběji promyšlena procesní a obsahová stránka reformy. Zde se odkrývá jak složitost problematiky na pastorační úrovni, tak i některé nedokonalé a nedotažené kroky a pozitiva procesu.

English annotation

Title:

THE PLAN OF REFORM THE PARISH SYSTEM IN DIOCESE HRADEC KRÁLOVÉ

Abstract:

The thesis deals with a problematic reform of parishes in Hradec Králové diocese. On historical, geographical and social aspect the thesis introduces into situation which governs in this diocese because it does not contain from a homogenous region but from several regions with different religiosity and state of parishes.

Many parishes did not conform with a canon law definition, were not adequate community, suffered with lack of faithful and financial resources, and were long time without their own priest. For that reason has arisen a plan to reform the parish system, which base on gathering of smaller an noviable parishes into root parishes.

Unlike Pilsen diocese, where parishes gathering already passed, is gathering in Hradec Králové many year process, which specificity and history the author tries to describe in general matter, as well as describe it in specific example in Jičín vicarage. In conclusion of the thesis are asked questions and found responses after the reform, hopes and possible steps, which will the parishes gathering supplement and strengthen the parish role such as the full-value community.

Keywords:

Catholic Church – Reform

Catholic Church – Czech Republic

Diocese

Vicarage

Parish